

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อสนับสนุนการดำเนินงาน การวิจัย ดังรายละเอียดตามลำดับ ดังนี้

๑. แนวคิดทฤษฎีความพึงพอใจ
๒. แนวคิดทฤษฎีการจัดการศึกษา
๓. แนวคิดการจัดการการศึกษาในทางพระพุทธศาสนา
๔. . หลักการจัดการการศึกษาในโรงเรียน
๕. . การจัดการการศึกษาโรงเรียนสาธิต “พิบูลบำเพ็ญ” มหาวิทยาลัยบูรพา
๖. . งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
๗. กรอบแนวคิดการวิจัย

๒.๑ แนวคิดทฤษฎีความพึงพอใจ

วอลเลิร์สไตน์ (Wallerstein) ^๑ ได้ให้ความหมายของความพึงพอใจว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกที่เกิดขึ้นเมื่อได้รับผลสำเร็จตามมุ่งหมาย และอธิบายความพึงพอใจว่า เป็นกระบวนการทางจิตวิทยาที่ไม่สามารถมองเห็นได้ชัดเจน และสามารถคาดคะเนได้ว่า มีหรือไม่มีจากการสังเกตพฤติกรรมของคนเหล่านั้น การที่จะทำให้คนเกิดความพึงพอใจจะต้องศึกษาปัจจัยและองค์ประกอบที่เป็นสาเหตุแห่งความพึงพอใจนั้น

กู๊ด (Good) ^๒ กล่าวว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ระดับความรู้สึกพอใจซึ่งเป็นผลจากความสนใจและทัศนคติที่ดีของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่างๆ

สตีเยอร์ส (Steers) ^๓ ได้ให้ความหมายของความพึงพอใจไว้ว่า หมายถึง ความรู้สึกทางบวกที่บุคคลให้คุณค่ากับสวัสดิการที่ได้รับ ความพึงพอใจ จึงเป็นผลมาจากการรับรู้ที่บุคคล

^๑ Wallerstein, H., **A dictionary of psychology**, (Maryland : Penguin Book, 1971), p. 256.

^๒ Good, C.V., **Dictionary of Education**, (New York : McGraw-Hill, 1973), p. 320.

นั้นประเมินให้คุณค่ากับสวัสดิการที่ได้รับ ความพึงพอใจจึงเป็นผลจากการรับรู้ที่บุคคลนั้น ประเมินการให้คุณค่ากับสวัสดิการที่ได้รับ ความพึงพอใจ มีความหมายในแนวทางแรก คือ ความพึงพอใจในสวัสดิการ เป็นความรู้สึกตอบสนองต่อด้านต่างๆซึ่งสามารถทำความเข้าใจได้ คล้ายกับเรื่องทัศนคติ เราไม่อาจสังเกตเห็นความพึงพอใจได้โดยตรง แต่สามารถคาดเดาได้จาก การแสดงออกและพฤติกรรมของบุคลากรในองค์กร ในแนวทางที่สอง ความพึงพอใจเป็นผลของ ความต้องการ หรือความคาดหวังของบุคคลที่เกิดการเปรียบเทียบกับการกระทำที่บุคคลได้รับความคาดหวังในด้านสวัสดิการ จะทำให้มีความพึงพอใจกับผลที่ได้รับ

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตสถาน พ.ศ.๒๕๔๒ ^๐ ได้ให้ความหมายของคำว่า พื่อใจ หมายถึง สมใจ,ชอบใจ

สรชัย พิศาลบุตร ^๐ ให้ความหมายของความพึงพอใจและการวัดความพึงพอใจไว้ ว่า ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ หมายถึง การที่ผู้ใช้บริการได้รับในสิ่งที่ต้องการ แต่ต้องอยู่ใน ขอบเขตที่ผู้ให้บริการสามารถจัดหาหรือทำให้ได้โดยไม่ขัดต่อวัตถุประสงค์หรือความถูกต้องใน การให้บริการ การวัดความพึงพอใจของผู้ใช้บริการก็เพื่อให้ทราบความแตกต่างระหว่างคุณภาพ ของสินค้าและบริการที่ผู้ใช้บริการได้รับจริง กับคุณภาพของสินค้าและบริการที่ผู้ใช้บริการคาด ว่าจะได้รับ สำหรับนำไปใช้ในการปรับปรุงคุณภาพของสินค้าและบริการให้สอดคล้องกับ ความ ต้องการของผู้ใช้บริการสินค้าและบริการมากยิ่งขึ้น

ปริยาพร วงษ์อนุตรโรจน์ ^๙ ได้กล่าวถึงความพึงพอใจไว้ว่า ความพึงพอใจ หมายถึงระดับความรู้สึกร่วมของบุคคลที่มีต่อการทำงานในทางบวก เป็นความสุขของบุคคลที่ เกิดจากการปฏิบัติงานและได้รับผลตอบแทน คือผลที่เป็นความพึงพอใจ ทำให้บุคคลเกิด ความรู้สึกกระตือรือร้น มีความมุ่งมั่นที่จะทำงาน มีขวัญกำลังใจสิ่งเหล่านี้จะมีผลต่อ ประสิทธิภาพการทำงาน รวมทั้งการส่งผลต่อความสำเร็จและเป็นไปตามเป้าหมายขององค์กร

^๐ Steer, R. M., **Organizational Effectiveness : A Behavior View**, (Santa Monica: Goodyear, 1991), p. 256.

^๐ ราชบัณฑิตสถาน, **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตสถาน พ.ศ.๒๕๔๖**, (กรุงเทพมหานคร : ศิริวัฒนอินเตอร์พรีนซ์, ๒๕๔๖), หน้า ๗๗๕.

^๐ สรชัย พิศาลบุตร, **สำรวจความพึงพอใจของผู้ใช้บริการทำไ้ได้ง่ายนิดเดียว** , (กรุงเทพมหานคร : บริษัทจูนพัลลิ่ง จำกัด, ๒๕๔๙), หน้า ๙-๑๐.

^๙ ปริยาพร วงษ์อนุตรโรจน์, **การบริหารงานวิชาการ** , (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์สื่อเสริมการ พิมพ์, ๒๕๔๖), หน้า ๑๔๓.

รุ่ง แก้วแดง^๑ ได้ให้ทัศนะ เกี่ยวกับการสำรวจความพึงพอใจว่า การสำรวจความพึงพอใจของผู้รับบริการ นอกจากสามารถที่จะดูเรื่อง คุณภาพการให้บริการขององค์กรได้แล้ว ยังเป็นการประเมินคุณภาพขององค์กรในด้านอื่นๆจากมุมมองของลูกค้าได้ด้วย ข้อมูลเรื่องความพึงพอใจของลูกค้า เป็นประโยชน์มากมาย จนกล่าวได้ว่า ทั้งองค์กรมีการปรับการบริหารกระบวนการทำงานให้สอดคล้องกับความต้องการของลูกค้า การสำรวจความพึงพอใจของลูกค้า จึงเป็นเรื่องจำเป็นที่ทุกองค์กรต้องทำ

วิจิตรา คนเชื้อ^๒ ได้สรุปความหมายของความพึงพอใจว่า ความพึงพอใจ คือ ความรู้สึกหรือทัศนคติที่ดีที่บุคคลเป็นไปตามความคาดหวัง หรือมากกว่า สิ่งที่คาดหวัง ซึ่งจะทำให้เกิดความรู้สึกกระตือรือร้น และสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามต่อไป ความรู้สึกจะลดลงหรือไม่เกิดขึ้น หากความต้องการหรือจุดมุ่งหมายนั้นไม่ได้รับการตอบสนองและถ้ามีความรู้สึกที่ดีต่อการทำงาน จะมีผลต่อการทำงาน จะมีผลทำให้เกิดความพึงพอใจในการทำงาน มีการเสียสละ อุทิศ กายใจและสติปัญญาให้แก่งาน ซึ่งจะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรได้ในที่สุด

วีระยุทธ์ ชาตะกาญจน์^๓ ได้ให้คำนิยามเกี่ยวกับ ความพึงพอใจในการจัดการศึกษา ไว้ว่า “ความพึงพอใจในการจัดการศึกษา ” หมายถึงระดับการยอมรับในคุณภาพการจัดการศึกษาของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับผลการจัดการศึกษา

ปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดความพึงพอใจ ในการจัดการศึกษา ตรงกับหลักการจัดการศึกษาของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ ที่กล่าวว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายจิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและคุณธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (มาตรา ๖) และการจัดการศึกษาต้องยึดหลักให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา(มาตรา ๘(๒)) โดยการจัดการศึกษาให้มีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัวและชุมชน จากข้อกำหนดของรัฐธรรมนูญและพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไข

^๑ รุ่ง แก้วแดง, *รีเอนจิเนียร์ระบบราชการไทย*, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพ มหานคร : มติชน, ๒๕๔๐), หน้า ๑๙๑-๑๙๔.

^๒ วิจิตรา คนเชื้อ, “การศึกษาความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนบ้านท่าช้าง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้ว เขต ๒ ”, *วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๑), หน้า ๘๓.

^๓ วีระยุทธ์ ชาตะกาญจน์, *เทคนิคการบริหารการศึกษาสำหรับผู้บริหารการศึกษามีอาชีพ*, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท วิพริ้นท์ (๑๙๙๑) จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๔๑.

^๔ นงรัตน์ ศรีพรหม, “โรงเรียนกับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของผู้ปกครองและชุมชน ”, *วารสารข้าราชการครู*, ปีที่ ๒๑ ฉบับที่ ๒ (๒๕๔๔) : ๒๑-๒๔.

เพิ่มเติม (๒๕๔๕) นั้นสอดคล้องกับบทสรุปของ นักวิชาการการศึกษาหลายท่านที่สรุป ว่า โรงเรียนทุกโรงเรียนต้องเพิ่มการสนับสนุน และหาแนวทางให้ผู้ปกครอง ชุมชน องค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอื่น ๆ ได้เข้ามามีส่วนร่วมและส่งเสริมในการจัดการศึกษา เนื่องจากมีงานวิจัยมากมายที่มีการระบุตรงกันว่า หากผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ของบุตรในโรงเรียน จะเกิดผลบวกต่อผู้เรียนหลายประการ เป็นต้นว่า ระดับคะแนนเฉลี่ยของ ผู้เรียนเพิ่มขึ้น อัตราการขาดเรียนลดลง ทศนคติต่อโรงเรียนและความประพฤติของเด็กดีขึ้น

จากแนวคิด ความหมายและทฤษฎีต่าง ๆ เกี่ยวกับ ความพึงพอใจสามารถนำมา สรุปได้ว่า ความพึงพอใจ คือ ความรู้สึกทางบวกที่เกิดขึ้นเมื่อบุคคลได้รับผลสำเร็จตาม ความมุ่ง หมายไว้ หรือการได้รับในสิ่งที่ต้องการ การที่จะทำให้คนเกิดความพึงพอใจ จะต้องศึกษาปัจจัย และองค์ประกอบที่เป็นสาเหตุแห่งความพึงพอใจ และสร้างเหตุเหล่านั้นให้เกิดขึ้น ความพึงพอใจ จึง เป็นผลมาจากการรับรู้ที่บุคคลนั้นประเมินให้คุณค่ากับสวัสดิการที่ได้รับ การวัดความพึงพอใจ กระทำเพื่อให้ทราบความแตกต่างระหว่างคุณภาพของสินค้าและบริการที่ผู้ใช้บริการได้รับจริง กับคุณภาพของสินค้าและบริการที่ผู้ใช้บริการคาดว่าจะได้รับ อันจะเป็นประโยชน์ในการ ปรับปรุงคุณภาพของสินค้าและบริการให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้บริการสินค้าและ บริการ การสำรวจความพึงพอใจของผู้รับบริการจึงเป็นเรื่องจำเป็นที่ทุกองค์กรต้องทำ เพื่อ พัฒนาองค์กรให้ก้าวหน้าตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการ

๒.๒ แนวคิดทฤษฎีการจัดการการศึกษา

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒ ๐๐ ได้ให้ความหมายของคำว่า ศึกษาหมายถึง การเล่าเรียน ฝึกฝน และอบรม

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ๐๐ ได้พระราชทานพระราชดำรัส เกี่ยวกับการศึกษา ว่า การให้การศึกษานั้นกล่าวโดยวัตถุประสงค์ที่แท้จริง คือการสร้างสรรคความรู้ ความคิด พร้อมทั้งคุณสมบัติและจิตใจที่สมบูรณ์ ให้เกิดขึ้นในตัวบุคคล เพื่อช่วยให้เขาสามารถดำรงชีวิต อยู่ได้อย่างมั่นคงราบรื่น ทั้งสามารถบำเพ็ญประโยชน์สุขเพื่อตน เพื่อส่วนรวม ได้ตามควรแก่ อัตภาพ

นอกจากนั้นพระองค์ยังได้ทรงพระราชทานพระราชดำรัส เกี่ยวกับความสำคัญของการศึกษาในฐานะที่เป็นเครื่องมือในการพัฒนาประเทศชาติ แก่ครูใหญ่และนักเรียน ณ ศาลาดุส

๐๐ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๖, หน้า ๑๑๐๔.

๐๐ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, “พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวด้านการศึกษา”, วารสารการศึกษาไทย, ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๖๙ (มิถุนายน ๒๕๕๓) : ๖.

ดาลัย พระราชวังดุสิต เมื่อวันที่ ๒๒ กรกฎาคม ๒๕๒๐ ความว่า “...การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาความรู้ ความคิด ความประพฤติ ทัศนคติ ค่านิยม และคุณธรรมของบุคคล เพื่อให้เป็นพลเมืองดีมีคุณภาพและประสิทธิภาพ การพัฒนาประเทศชาติย่อมทำได้โดยสะดวกราบรื่นได้ผลที่แน่นอนและรวดเร็ว...”^{๐๐}

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ ในมาตรา ๔ ได้ให้ความหมายของการศึกษาว่า "การศึกษา" หมายความว่า กระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงาม ของบุคคลและสังคม โดยการพัฒนาความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้ขึ้นเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคม การเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต^{๐๐}

ในพระราชบัญญัตินี้ได้แสดงความมุ่งหมายและหลักการ เพื่อเป็นหลักยึดในการจัดการศึกษาของประเทศ ไว้ในหมวดที่ ๑ มาตรา ๘ และ ๙ ดังนี้^{๐๐}

มาตรา ๘ การจัดการศึกษา ให้ยึดหลักดังนี้

- (๑) เป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน
- (๒) ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
- (๓) การพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง

มาตรา ๙ การจัดระบบ โครงสร้าง และกระบวนการจัดการศึกษา ให้ยึดหลักดังนี้

- (๑) มีเอกภาพด้านนโยบาย และมีความหลากหลายในการปฏิบัติ
- (๒) มีการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
- (๓) มีการกำหนดมาตรฐานการศึกษา และจัดระบบประกันคุณภาพการศึกษา ทุกระดับและประเภทการศึกษา

^{๐๐} สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ , ๖๐ ปีพระมหากษัตริย์เพื่อพัฒนาการศึกษาไทย , (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด , ๒๕๔๙), หน้า ๗๙.

^{๐๐} กระทรวงศึกษาธิการ, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ พร้อมกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้องและพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ.๒๕๔๕, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๕), หน้า ๒.

^{๐๐} กระทรวงศึกษาธิการ, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ พร้อมกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้องและพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ.๒๕๔๕, หน้า ๔-๖.

(๔) มีหลักการส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีพครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา และการพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

(๕) ระดมทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ มาใช้ในการจัดการศึกษา

(๖) การมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น

จะเห็นได้ว่าอุดมการณ์สำคัญในการจัดการศึกษาของชาติ คือการจัดให้มีการศึกษาตลอดชีวิต สร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ โดยมีหลายส่วนงานเป็นกำลังในการส่งเสริม สนับสนุนการศึกษา สำหรับแนวทางในการจัดการศึกษา พระราชบัญญัติการศึกษา ได้วางแนวทางในการจัดการศึกษาของชาติ ไว้ในหมวด ที่ ๔ มาตราที่ ๒๒ – ๓๐ ดังนี้^{๐*}

หมวด ๔ แนวการจัดการศึกษา

มาตรา ๒๒ การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถ เรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ

มาตรา ๒๓ การจัดการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษาในเรื่องต่อไปนี้

(๑) ความรู้เรื่องเกี่ยวกับตนเอง และความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน ชาติ และสังคมโลก รวมถึงความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมา ของสังคมไทยและระบบการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

(๒) ความรู้และทักษะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งความรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์เรื่องการจัดการ การบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จาก ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลยั่งยืน

(๓) ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย และการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา

(๔) ความรู้ และทักษะด้านคณิตศาสตร์ และด้านภาษา เน้นการใช้ภาษาไทย อย่างถูกต้อง

(๕) ความรู้ และทักษะในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

^{๐*} เรื่องเดียวกัน. หน้า ๑๑-๑๔.

มาตรา ๒๔ การจัดกระบวนการเรียนรู้ให้สถานศึกษาและหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการดังต่อไปนี้

(๑) จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัด ของ ผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

(๒) ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา

(๓) จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติ ให้ทำได้ คิด เป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง

(๔) จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้ สดส่วน สมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา

(๕) ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัย เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการ เรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ

(๖) จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลาทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือ กับ บิดามารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

มาตรา ๒๕ รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ ตลอดชีวิต ทุกรูปแบบ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวน พฤษภาศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์การกีฬาและนันทนาการ แหล่งข้อมูล และแหล่งการเรียนรู้อื่นอย่างพอเพียงและมีประสิทธิภาพ

มาตรา ๒๖ ให้สถานศึกษาจัดการประเมินผู้เรียนโดยพิจารณาจากพัฒนาการ ของ ผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรมและการทดสอบความรู้ไป ในกระบวนการเรียนการสอนตามความเหมาะสมของแต่ละระดับและรูปแบบการศึกษา ให้ สถานศึกษาใช้วิธีการที่หลากหลายในการจัดสรรโอกาสการเข้าศึกษาต่อ และให้นำผลการ ประเมินผู้เรียนตามวาระหนึ่งมาใช้ประกอบการพิจารณาด้วย

มาตรา ๒๗ ให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิต และการ ประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ

ให้สถานศึกษาชั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสารของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ ในวรรคหนึ่งในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

มาตรา ๒๘ หลักสูตรการศึกษาระดับต่าง ๆ รวมทั้งหลักสูตรการศึกษาสำหรับบุคคลตามมาตรา ๑๐ วรรคสอง วรรคสาม และวรรคสี่ ต้องมีลักษณะหลากหลาย ทั้งนี้ ให้จัดทำตามความเหมาะสมของแต่ละระดับโดยมุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลให้เหมาะสมแก่วัย และศักยภาพ สารของหลักสูตร ทั้งที่เป็นวิชาการ และวิชาชีพ ต้องมุ่งพัฒนาคนให้มีความสมดุลทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงาม และความรับผิดชอบต่อสังคม สำหรับหลักสูตรการศึกษาระดับอุดมศึกษา นอกจากคุณลักษณะในวรรคหนึ่ง และวรรคสองแล้วยังมีความมุ่งหมายเฉพาะที่จะพัฒนาวิชาการ วิชาชีพชั้นสูงและการค้นคว้า วิจัย เพื่อพัฒนาองค์ความรู้และพัฒนาสังคม

มาตรา ๒๙ ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร และรู้จักเลือกสรร ภูมิปัญญาและวิทยาการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนาระหว่างชุมชน

มาตรา ๓๐ ให้สถานศึกษาพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งการส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน ในแต่ละระดับการศึกษา

ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ กำหนดให้มีมาตรฐานการศึกษาของชาติ โดยสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาเป็นผู้มีหน้าที่การจัดทำร่วมกับหน่วยงาน องค์กรหลักและผู้เกี่ยวข้อง มาตรฐานการศึกษาของชาติ จึงเป็นข้อกำหนดคุณลักษณะ คุณภาพที่พึงประสงค์และมาตรฐานที่ต้องการให้เกิดขึ้นในทุกสถานศึกษาทุกแห่ง ใช้เป็นหลักเทียบเคียงในการส่งเสริม ดูแล กำกับ ประเมินผลและประกันคุณภาพการศึกษา มาตรฐานในการศึกษาของชาติ มี ๓ มาตรฐาน ๑๑ ตัวบ่งชี้ ดังนี้^{๑๐}

^{๑๐} สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, มาตรฐานการศึกษาของชาติ, (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัดสหายบล็อกและการพิมพ์, ๒๕๔๘), หน้า ๓ - ๙.

มาตรฐานที่ ๑ คุณลักษณะของคนไทย ที่พึงประสงค์ ทั้งในฐานะพลเมืองและพลโลกคนไทยเป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุข

เป้าหมายของการจัดการศึกษาอยู่ที่พัฒนาคนไทยทุกคนให้เป็น “คนเก่ง คนดี และมีความสุข” โดยมีการพัฒนาที่เหมาะสมกับช่วงวัย พัฒนาคนตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพตรงตามความต้องการ ทั้งในด้านสุขภาพร่างกายและจิตใจ สติปัญญา ความรู้และทักษะ คุณธรรมและจิตสำนึกที่พึงประสงค์ และอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

ตัวบ่งชี้

๑. กำลังกาย กำลังใจที่สมบูรณ์

๑) คนไทยมีสุขภาพกายและจิตที่ดี มีพัฒนาการด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา เจริญเติบโตอย่างสมบูรณ์ตามเกณฑ์การพัฒนาในแต่ละช่วงวัย

๒. ความรู้และทักษะที่จำเป็นและเพียงพอในการดำรงชีวิตและการพัฒนาสังคม

- ๑) คนไทยได้เรียนรู้เต็มตามศักยภาพของตนเอง
 - ๒) คนไทยมีงานทำและนำความรู้ไปใช้ในการสร้างงานและสร้างประโยชน์ให้สังคม
- ### **๓. ทักษะการเรียนรู้และการปรับตัว**
- ๑) คนไทยสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ รู้ทันโลก รวมทั้งมีความสามารถในการใช้แหล่งความรู้และสื่อต่างๆ เพื่อพัฒนาตนเองและสังคม
 - ๒) คนไทยสามารถปรับตัวได้ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี และสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี

๔. ทักษะทางสังคม

- ๑) คนไทยเข้าใจและเคารพในธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและสังคม มีทักษะและความสามารถที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข
- ๒) คนไทยมีความรับผิดชอบ เข้าใจ ยอมรับและตระหนักในคุณค่าของวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน สามารถแก้ปัญหาในฐานะสมาชิกของสังคมไทยและสังคมโลกโดยสันติวิธี

๕. คุณธรรม จิตสาธารณะและจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก

โลก

- ๑) คนไทยดำเนินชีวิตโดยกายสุจริต วาสุจริต และมโนสุจริต

๒) คนไทยมีความรับผิดชอบทางศีลธรรมและสังคม มีจิตสำนึกในเกียรติภูมิของความเป็นคนไทย มีความภูมิใจในชนชาติไทย รักแผ่นดินไทยและปฏิบัติตนตามระบบประชาธิปไตย เป็นสมาชิกที่ดี เป็นสมาชิกที่ดี เป็นอาสาสมัคร เพื่อชุมชนและสังคมในฐานะพลเมืองไทยและพลโลก

มาตรฐานที่ ๒ แนวการจัดการศึกษา จัดการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนเป็นสำคัญและการบริหารโดยใช้สถานศึกษาเป็นฐาน

การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนเห็นแบบอย่างที่ดี ได้ฝึกการคิดได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงที่หลากหลายตรงตามความต้องการ และมีความสุขในการเรียนรู้ ครูคุณจารย์รู้จักผู้เรียนเป็นรายบุคคล เตรียมการสอนและใช้สื่อที่ผสมผสานความรู้สากลกับภูมิปัญญาไทย จัดบรรยากาศเอื้อต่อการเรียนรู้ จัดหาและพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย และพัฒนาความคิดของผู้เรียนอย่างเป็นระบบและสร้างสรรค์

ความสำเร็จของการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญขึ้นอยู่กับ ๑) ปัจจัยด้านบุคคล ได้แก่ ผู้เรียน ครู คณาจารย์ ผู้บริหาร ผู้ปกครอง และสมาชิกชุมชน และ ๒) ปัจจัยด้านการบริหาร ได้แก่ หลักการบริหารจัดการ และหลักธรรมาภิบาล

ตัวบ่งชี้

๑. การจัดหลักสูตรการเรียนรู้และสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ

๑) มีการจัดหลักสูตรที่หลากหลายตามความเหมาะสมของกลุ่มผู้เรียนทุกระบบ สอดคล้องตามความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่น สนับสนุนการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน ผู้เรียนมีโอกาส/สามารถเข้าถึงหลักสูตรต่างๆ ที่จัดไว้อย่างทั่วถึง

๒) องค์กรที่ให้บริการทางการศึกษามีสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ มีอาคารสถานที่ มีการส่งเสริมสุขภาพอนามัยและความปลอดภัย

๓) มีการพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ สื่อเพื่อการเรียนรู้และการให้บริการเทคโนโลยีสารสนเทศทุกรูปแบบที่เอื้อต่อการเรียนรู้ด้วยตนเองและการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

๒. มีการพัฒนาผู้บริหาร ครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาอย่างเป็นระบบและมีคุณภาพ

๑) ผู้บริหาร ครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบต่อเนื่อง เพื่อสร้างความเข้มแข็งทางวิชาการและวิชาชีพ

๒) ผู้บริหาร ครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษามีคุณธรรม มีความพึงพอใจในการทำงาน และผูกพันกับงานมีอัตราการออกจากงานและอัตราความผิดทางวินัยลดลง

๓) มีแนวโน้มในการรวมตัวจัดตั้งองค์กรอิสระเพื่อสร้างเกณฑ์มาตรฐานเฉพาะกลุ่ม และติดตามการดำเนินงานของบุคลากรและสถานศึกษา ตลอดจนการสังสมองค์ความรู้ที่หลากหลาย

๓.มีการบริหารจัดการที่ใช้สถานศึกษาเป็นฐาน

๑) องค์กร ชุมชน มีส่วนร่วมในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามท้องถิ่น สภาพปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของผู้เรียน

๒) ผู้รับบริหาร/ผู้เกี่ยวข้องทุกกลุ่มมีความพึงพอใจต่อการจัดบริการทางการศึกษาของสถานศึกษา

๓) มีการกำหนดระบบประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหาร การศึกษา เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพ และสามารถรองรับการประเมินคุณภาพภายนอกได้

มาตรฐานที่ ๓ แนวการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้/สังคมแห่งความรู้ การสร้าง วิธีการเรียนรู้ และแหล่งการเรียนรู้ให้เข้มแข็ง

การเรียนรู้ ความรู้ นวัตกรรม สื่อ และเทคโนโลยี เป็นปัจจัยสำคัญของการพัฒนา สังคมแห่งความรู้ การส่งเสริมและสร้างกลไกเพื่อให้คนไทยทุกคนมีโอกาสและทางเลือกที่จะ เข้าถึงปัจจัยและเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตด้วยรูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย โดยการ ได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วนของสังคม จะนำมาซึ่งการพัฒนาคุณภาพประสิทธิภาพและ ขีดความสามารถของคนไทยในการพัฒนาประเทศ รวมทั้งการเพิ่มศักยภาพการแข่งขันของ ประเทศ

ตัวบ่งชี้

๑. การบริการวิชาการและสร้างความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับชุมชนให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้/สังคมแห่งความรู้

๑) สถานศึกษาร่วมมือกับบุคลากรและองค์กรในชุมชนที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ทุกระดับ ร่วมจัดปัจจัยและกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน และให้บริการทางวิชาการที่เป็นประโยชน์แก่ การพัฒนาคนในชุมชน เพื่อให้สังคมไทยเป็นสังคมแห่งภูมิปัญญาและคนไทยมีการเรียนรู้ ตลอด ชีวิต

๒) ชุมชนซึ่งเป็นที่ตั้งขององค์กรที่ให้บริการทางการศึกษามีสถานภาพเป็นสังคม แห่งการเรียนรู้/สังคมแห่งความรู้ มีความปลอดภัยลดความขัดแย้ง มีสันติและมีการพัฒนา ก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง

๒. การศึกษาวิจัย สร้างเสริม สนับสนุนแหล่งการเรียนรู้ และกลไกการเรียนรู้

- ๑) ศึกษาวิจัย สำรวจ จัดหาและจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ
 - ๒) ระดมทรัพยากร (บุคลากร งบประมาณ อาคารสถานที่ สิ่งอำนวยความสะดวก ภูมิปัญญาและอื่นๆ) และความร่วมมือจากภายนอกสถานศึกษา ในการสร้างกลไกการเรียนรู้ทุกประเภท เพื่อให้คนไทยสามารถเข้าถึงแหล่งการเรียนรู้และสามารถเรียนรู้ตลอดชีวิตได้จริง
 - ๓) ศึกษาวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่และการพัฒนาประเทศ
- ### ๓. การสร้างและการจัดการความรู้ในทุกระดับทุกมิติของสังคม
- ๑) ครอบครัว ชุมชน องค์กรทุกระดับและองค์กรที่จัดการศึกษา มีการสร้างและใช้ความรู้ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จนกลายเป็นวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้

จากมาตรฐานการศึกษาของชาติทั้ง ๓ มาตรฐาน จะเห็นได้ว่า ในการจัดการศึกษาให้คนไทยในฐานะ พลเมืองและพลโลก ให้เป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุข นั้น บุคคลที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายต้องมีการจัดสภาพแวดล้อมทางการศึกษาที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน เพราะสิ่งแวดล้อมมีผลต่อกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน ที่ผู้จัดการเรียนการสอนต้องตระหนักถึงความสำคัญ

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตสถาน พ.ศ.๒๕๔๒^{๐๖} ได้ให้ความหมายของคำว่า สิ่งแวดล้อม ไว้ว่าสิ่งแวดล้อมหมายถึง สิ่งต่างๆทั้งทางธรรมชาติและทางสังคมที่อยู่รอบ ๆ มนุษย์มีทั้งดีและไม่ดี เช่นโรงเรียนสร้างสวนดอกไม้ให้เป็นสิ่งแวดล้อมที่ดีแก่นักเรียน ชุมชนที่มีการทะเลาะวิวาทหรือเล่นการพนันเป็นสิ่งแวดล้อมที่ไม่ดีแก่เด็ก จากความหมายดังกล่าวได้แสดงถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อม ทั้งดีและไม่ดีที่จะส่งผลต่อ ความรู้สึกนึกคิดและการเจริญเติบโตทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจของเด็ก ดังที่ อุทัย ดุลยเกษม^{๐๖} ได้วิเคราะห์ถึงกระบวนการพัฒนาคนโดยการฝึกฝนพัฒนาซึ่งต้องเริ่มต้นตั้งแต่วัยทารก ซึ่งวัยดังกล่าวสามารถที่จะเรียนรู้ได้ สามารถสรุปได้ว่า นอกเหนือไปจากการได้รับความรักความเมตตาจากบิดามารดาและปู่ย่าตายายแล้ว ถ้าเด็กได้อยู่ในสภาวะแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ เด็กนั้นจะสามารถเรียนรู้ได้มาก ดังนั้นพ่อแม่และครูจึงควรให้ความสนใจเป็นพิเศษในการพัฒนาเด็ก

^{๐๖} ราชบัณฑิตสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตสถาน พ.ศ.๒๕๔๖, หน้า ๑๑๙๑.

^{๐๖} อุทัย ดุลยเกษม, ศึกษาเรียนรู้, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิสตรี-ศึกษาวิจัย สำนักงานชั่วคราว สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๕), หน้า ๗๙-๘๒.

เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ โดยการจัดสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้อย่างอิสระและกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้

กระทรวงศึกษาธิการเป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษามีหน้าที่เกี่ยวข้องกับบุคคลและหน่วยงานต่าง ๆ มากมายเพื่อความสำเร็จให้เกิดขึ้นในการจัดการศึกษาแก่เยาวชนของชาติ ซึ่งมีความจำเป็นต้อง ตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งความเข้าใจที่ตรงกันระหว่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาทั้งหมด และความร่วมมือที่ตรงกัน ตลอดจนความร่วมมือระหว่างทุกฝ่ายเป็นสำคัญ กระทรวงศึกษาธิการ จึงได้กำหนดแนวทางปฏิรูปการศึกษา ซึ่งเป็นการปรับปรุงการดำเนินงานของกระทรวงศึกษาธิการ โดยการเปลี่ยนแปลงและ ปรับปรุงการดำเนินงานที่มีอยู่เดิม ด้วยความคาดหวังว่าจะสามารถ แก้ปัญหาอุปสรรคที่มีอยู่เดิม ให้บรรเทาเบาบางหรือหมดลงไป และสามารถพัฒนาคุณภาพการศึกษา ไทยให้บรรลุถึงจุดหมายของปฏิรูปการศึกษา ที่ได้วางไว้ เพื่อสร้างบุคคลแห่งการเรียนรู้และสังคมแห่งการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นในการปฏิรูปโรงเรียน และสถานศึกษา เร่งรัดโรงเรียนและสถานศึกษาทุก ชั้นทุกระดับจัดการศึกษาให้มีมาตรฐานคุณภาพที่ทัดเทียมกัน และให้ มีกระจายการจัดการบริการครอบคลุมทุกพื้นที่ คือ ^{อน}

๑) การจัดทำแผนที่ตั้งสถานศึกษาของโรงเรียน

๒) กำหนดขนาดของโรงเรียนและสถานศึกษาระดับต่าง ๆ ในแต่ละภูมิภาคเพื่อให้ได้ขนาดโรงเรียนที่สามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอน อย่างมีคุณภาพประสิทธิภาพและเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น

๓) กำหนดเกณฑ์มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในด้านการจัดบรรยากาศของการจัดการศึกษา ด้านการเรียนการสอน ด้านอาคารสถานที่ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านอุปกรณ์การเรียนการสอน ด้านบุคลากรที่สอดคล้องกับแนวโน้มการพัฒนาทางสังคมและเศรษฐกิจ

๔) ให้โรงเรียนแต่ละโรงเรียนที่มีอยู่เดิม และที่จะสร้างขึ้นใหม่มีแผนแม่บทอย่างเต็มรูปแบบ อีกทั้งการออกแบบ และการจัดสร้างอาคารเรียน รวมทั้งการจัดบรรยากาศในการเรียนการสอน และสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนต้องให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่และมุ่งศึกษา ศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่น

๕) กระจายอำนาจ การกำหนดนโยบาย การบริหารโรงเรียน และสถานศึกษาทุกระดับเป็นแนวทางในการพัฒนาอนาคต

^{อน} กระทรวงศึกษาธิการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๔(กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.), ๒๕๕๔), หน้า ๑ - ๓.

แสงเดือน ทวีสิน ^{๐๐} ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ของสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อความแตกต่างระหว่างบุคคล ทั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการศึกษาที่เหมาะสมกับเด็ก ว่าสิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลต่อความแตกต่างระหว่างบุคคลได้เช่นเดียวกับพันธุกรรม เพราะสิ่งแวดล้อมจะเป็นตัวสนับสนุนหรือขัดขวาง สิ่งแวดล้อมคือทุกอย่างรอบตัวมนุษย์ ทั้งที่เป็นบุคคลสิ่งที่เป็นวัตถุธรรมและนามธรรม สภาพการณ์ชนบทรอบนิคมประเพณี วัฒนธรรมสถาบันทางสังคม

วราภรณ์ ศิริสว่าง ^{๐๐} ได้แบ่งสภาพสิ่งแวดล้อมด้านงานอนามัยของโรงเรียนไว้ประกอบด้วยสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ชีวภาพ เศรษฐกิจและสังคม สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ได้แก่ อาคารสถานที่ อุปกรณ์ เครื่องใช้ทั้งภายในและภายนอกอาคาร สนามเด็กเล่น ผิวถนนบันได ซึ่งต้องได้รับการดูแลรักษาและปรับปรุงเพื่อเอื้อต่อการมีสุขภาพดี สิ่งแวดล้อมทางชีวภาพ ได้แก่ ต้นไม้ สนาม สัตว์เลี้ยง และสัตว์อื่นที่อาศัยอยู่ภายในโรงเรียน ที่อาจเป็นสาเหตุของอุบัติเหตุ หรือทำให้เกิดอาการเจ็บป่วยและเกิดโรคแก่นักเรียน ทางโรงเรียนต้องหาทางป้องกัน รักษาและควบคุมมิให้เกิดอันตรายหรือโรคเกิดขึ้นสิ่งแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคม เป็นสิ่งแวดล้อมที่อาจจะมีส่วนโดยตรงหรือทางอ้อมต่อปัญหาสุขภาพเด็กนักเรียน เช่น สภาพแวดล้อมทางครอบครัว พ่อแม่แตกแยก เป็นต้น

สภาพแวดล้อมมีส่วนสำคัญในการพัฒนามนุษย์ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดสภาพแวดล้อมในการศึกษามีความจำเป็นต้องตระหนักถึงสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกของโรงเรียนดังที่ สุรัฐ ศิลปะอนันต์ ได้กล่าวถึงสภาพแวดล้อมกับคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียนว่า คุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียนนั้นนอกจากกระบวนการเรียนการสอนที่แท้จริงถูกต้องเหมาะสมที่ครูเป็นผู้จัดให้แล้ว สภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนก็มีอิทธิพลต่อการเรียนมากแม้พลังบางอย่างจากนอกรั้วโรงเรียนก็ยังมีอิทธิพลต่อคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยเฉพาะภาวะแวดล้อมที่เป็นระเบียบปลอดภัย ซึ่งมีตัวบ่งชี้ที่สำคัญ ได้แก่ นักเรียนไม่ต้องกังวลกับความปลอดภัยในโรงเรียน โรงเรียนเรียบร้อย สะอาด สวยงาม มีบรรยากาศห่วงหาอาหารช่วยเหลือกัน จัดนักเรียนไว้ในรูปแบบที่มีลักษณะบรรยากาศการเรียนการสอนที่เหมาะสมที่จะให้ทั้งความสำเร็จและทำหายแก่ผู้เรียน ^{๐๐}

^{๐๐} แสงเดือน ทวีสิน, จิตวิทยาการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : หจก.โรงพิมพ์ไทเส็ง, ๒๕๔๕), หน้า ๓๕.

^{๐๐} วราภรณ์ ศิริสว่าง, อนามัยโรงเรียน ทฤษฎีและการปฏิบัติ , (เชียงใหม่ : นพบุรีการพิมพ์, ๒๕๔๒), หน้า ๑๒.

^{๐๐} สุรัฐ ศิลปะอนันต์, กระบวนการปฏิรูปโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพ , (กรุงเทพ มหานคร : สำนักพิมพ์ ที เจ จำกัด, ๒๕๔๕), หน้า ๔๘, ๑๓๘-๑๓๙.

จากบทสรุปของนักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญด้านพัฒนาการเรียนรู้ ตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทำให้เห็นว่าการ จัดการการศึกษาโดย สร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้เป็นสิ่งจำเป็นที่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายต้องจัดให้มีขึ้นในโรงเรียนโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้นำหรือผู้บริหารที่มีอำนาจหน้าที่ในการสร้างสภาวะแวดล้อมโดยรวมที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนดังที่ ชีระ ฤทธิเจริญ^{๐๐} ได้สรุปถึงบทบาทของผู้บริหารกับการจัดการเรียนรู้ ไว้ว่าผู้บริหารจำเป็นต้องมีลักษณะเป็นผู้นำที่จะทำให้โรงเรียนเป็นโรงเรียนแห่งการเรียนรู้อย่างแท้จริงโดยสร้างบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมทางการศึกษาที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ซึ่งในกระบวนการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนในฐานะหน่วยงานทางสังคม จะต้องประกอบด้วยองค์ประกอบด้านสิ่งแวดล้อม หมายถึงการจัดระบบการบริหาร อาคารสถานที่ บริเวณและสิ่งเกื้อหนุนในการเรียนการสอนต่าง ๆ ทั้งในและนอกโรงเรียน ตลอดจนการนำเทคโนโลยีใหม่ๆมาใช้ ซึ่งการสร้างสภาพแวดล้อมในการเรียนดังกล่าว สอดคล้องกับแนวคิดของบุญดี บุญญากิจ^{๐๐} ที่ได้ให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาโดยได้เน้นย้ำถึงความสำคัญในการจัดสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ว่า การสร้างบรรยากาศสิ่งแวดล้อมเพื่อการจัดการความรู้ เป็นเรื่องสำคัญและจำเป็นที่จะมีส่วนให้การจัดการความรู้ในสถานศึกษาบรรลุเป้าหมายที่ต้องการ เพราะบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมจะทำให้ครูและบุคลากรทางการศึกษา มีความรู้สึกอบอุ่น ปลอดภัยสบายใจและมั่นใจที่จะคิดริเริ่มสร้างสรรค์

ปัจจัยสำคัญในการ จัดการการศึกษา ที่ดีแก่ผู้เรียนนั้นขึ้นอยู่กับบุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง แต่เป็นบทบาทที่ผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหมดต้องร่วมมือกัน สอดคล้องกับการศึกษาของ นางลักษณ วิรัชชัย ได้เสนอองค์ประกอบที่มีผลต่อการปฏิรูปโรงเรียน จำแนกตามประเภทของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการปฏิรูปโรงเรียน แยกได้ ๖ ปัจจัย จากรายงานผลการดำเนินงานโครงการนำร่องระดับชาติ เรื่องกระบวนการปฏิรูปเพื่อการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ การประเมินและการประกันดังนี้^{๐*}

๑) ปัจจัยด้านครู ปัจจัยนี้ครอบคลุม ไปถึงลักษณะของครูได้แก่ ความรู้ความสามารถในวิชาชีพครู โดยเฉพาะเรื่องการศึกษา การเรียนรู้ การพัฒนาและบริหารหลักสูตร ท้องถิ่น การวิจัยปฏิบัติการ การประเมินผลการเรียนรู้แนวใหม่ ครูต้องมีเจตคติที่ดีในการปฏิรูป

^{๐๐} ชีระ ฤทธิเจริญ, ความเป็นมืออาชีพในการจัดและบริหารการศึกษายุคปฏิรูปการศึกษา , (กรุงเทพมหานคร : บริษัท แอล. ที. เพลส จำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๒๐๗-๒๐๘.

^{๐๐} บุญดี บุญญากิจ, การจัดการความรู้จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ , (กรุงเทพ มหานคร : จิราวัฒน์เอกซ์เพรส, ๒๕๕๗), หน้า ๒๐.

^{๐*} นางลักษณ วิรัชชัย, กระบวนการปฏิรูปเพื่อการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ การประเมินและการประกัน, (กรุงเทพมหานคร : สำนักนายกรัฐมนตรี, ๒๕๕๕), หน้า ๒๙ – ๓๐.

โรงเรียน มีวิสัยทัศน์ มีแรงจูงใจ และความพึงพอใจในการทำงาน มีส่วนร่วมในการบริหาร โรงเรียน มีความสามารถในการทำงานเป็นทีม มีความเต็มใจในการร่วมคิดร่วมทำ รวมพลังในการทำงานเพื่อเป้าหมายในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

๒) ปัจจัยด้านผู้เรียน ความต้องการและความคาดหวังของผู้เรียน ค่อนข้างคล้ายกัน ทุกระดับทั้งในอดีตและปัจจุบัน ผู้เรียนส่วนใหญ่ต้องการการเรียนรู้ที่สนุกสนาน ชอบวิชาที่แปลก ใหม่ ตื่นเต้น ทำทาย และเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน ผู้เรียนอยากได้ครูที่ใจเย็นและอดทน พอที่จะทำให้ผู้เรียนได้ลองผิดลองถูก และค้นพบด้วยตนเอง อยากมีกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย ไม่ชอบการเรียนการสอนแบบเดิมที่ซ้ำซากจำเจ ไม่ชอบครูที่ดุและไม่รับฟังความคิดเห็นของผู้เรียน ชอบมีปฏิสัมพันธ์กับครู ลักษณะดังกล่าวของผู้เรียน มีผลต่อการปฏิรูป การศึกษาของผู้เรียน

๓) ปัจจัยด้านผู้บริหารและโรงเรียน การปฏิรูปการศึกษาจะสำเร็จได้ ก็ต่อเมื่อ ผู้บริหารมีคุณลักษณะต่อไปนี้ คือ มีความสามารถในการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน มีภาวะผู้นำ มีวิสัยทัศน์ มีเจตคติที่ดีต่อการปฏิรูปการศึกษา สนับสนุนกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ส่งเสริมการพัฒนาวิชาชีพครูทุกด้าน จัดให้มีการประเมินและประกันคุณภาพภายใน โรงเรียนที่ผสมผสานกับงานในความรับผิดชอบของครู และสนับสนุนการทำงาน แบบรวมพลัง จาก ทั้งในและนอกโรงเรียน โรงเรียนได้รับการสนับสนุนงบประมาณ มีอิสระในการบริหารจัดการโรงเรียน โดยโรงเรียน และมีการพัฒนาโปรแกรมการศึกษาที่สนองความต้องการของท้องถิ่น

๔) ปัจจัยด้านบิดามารดา/ผู้ปกครอง ครอบครัวและชุมชน บิดามารดา ผู้ปกครอง และประชาชนในชุมชน มีส่วนร่วมในการวางแผนและจัดกิจกรรมการพัฒนาโรงเรียน หน่วยงานภายนอกโรงเรียน ให้ความช่วยเหลือด้านเทคนิคแก่โรงเรียน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการ ระดมจัดหาทรัพยากร ทั้งจากเอกชน ท้องถิ่นและรัฐ ปัจจัยเหล่านี้ทำให้การปฏิรูปโรงเรียน ประสบความสำเร็จและยั่งยืน

๕) ปัจจัยด้านบุคลากรจากหน่วยงานต้นสังกัด มีความสำคัญในฐานะหน่วยงานที่ ส่งเสริมสนับสนุนให้มีการปฏิรูป การทำงานของบุคลากรต้นสังกัดอาจมี ผลทำให้การปฏิรูป โรงเรียนประสบความสำเร็จ หรือล่าช้า ขึ้นอยู่กับบทบาทและพฤติกรรมของบุคลากร กล่าวคือ ถ้าบุคลากรมีความรู้ ให้องค์การแสวงหาความรู้แก่โรงเรียน ให้การสนับสนุนส่งเสริมอย่างเต็มที่ ให้อิสระโรงเรียนในการดำเนินงาน และมีปฏิสัมพันธ์กับทางโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ จะทำให้ การปฏิรูปการศึกษาของโรงเรียนสำเร็จได้อย่างรวดเร็ว

๖) ปัจจัยด้านนักวิจัย/ผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้สนับสนุนโครงการจากหน่วยงานภายนอก นักวิจัย พี่เลี้ยง หรือผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้สนับสนุนซึ่งเป็นบุคลากรจากหน่วยงานภายนอก เป็น บุคคลอีกกลุ่มหนึ่งที่มีผลต่อความสำเร็จในการปฏิรูปโรงเรียน อันได้แก่ การเป็นแบบอย่างที่ดี

การแนะนำและการให้ข้อมูลย้อนกลับที่ดี มีคุณค่า การให้โอกาสครูมองเห็นการปฎิบัติที่
หลากหลาย ช่วยครูทำแผนการและดำเนินการตามแผน ส่งเสริมครูทำงานให้ได้ผลสูงกว่าที่
คาดหวังไว้ ช่วยให้ครูมีเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพและเชื่อมั่นในตัวครู

จากแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการจัด การการศึกษาและการจัดสภาพแวดล้อม
ทางการศึกษา สามารถสรุปได้ว่า การจัดการการศึกษาเป็นการจัด กระบวนการเรียนรู้ ในการ
ฝึกฝน อบรม ผู้เรียน เพื่อให้เกิดความเจริญงอกงาม ของบุคคลและสังคม การสร้างสรรค์จรรโลง
ความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคม การ
เรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต สิ่งแวดล้อมต่างๆ ที่อยู่รอบ
ๆ ตัวมนุษย์ซึ่งมีทั้งสิ่งแวดล้อมที่ดีและไม่ดี สิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลก่อให้เกิดความแตกต่าง
ระหว่างบุคคลได้ ในการจัดการศึกษาสิ่งแวดล้อมมีผลต่อกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน ถ้าได้อยู่
ในสภาวะแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ ผู้เรียนก็จะสามารถเรียนรู้ได้มาก ดังนั้นผู้ที่มีส่วน
เกี่ยวข้องในการจัดการเรียนรู้ อันได้แก่ ผู้ปกครอง ผู้บริหาร ครู ฯลฯ จึงควรให้ความสนใจเป็น
พิเศษในการพัฒนาผู้เรียนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ โดยการ จัด การศึกษาให้มี สิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อ
การเรียนรู้ทั้งสภาพแวดล้อมภายในและภายนอก ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างอิสระ อีกทั้ง
การกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ใฝ่เรียน

๒.๓ แนวคิดการจัดการการศึกษาในทางพระพุทธศาสนา

๒.๓.๑ แนวคิดการจัดการการศึกษาในทางพระพุทธศาสนาด้านการจัดการ เรียนรู้

“การศึกษา” ศัพท์ในทางพระพุทธศาสนา ใช้คำว่า “สิกขา”^{๐๐} ตามพจนานุกรม
พุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ของพระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต) ได้ให้ความหมายของ คำ
ว่า สิกขามายถึง การศึกษา, การสำเหนียก, ข้อที่จะต้องศึกษา, ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรม มี
๓ อย่างคือ

๑. อริสสิกขา ฝึกอบรมในเรื่องศีล
๒. อริจิตตสิกขา ฝึกอบรมในเรื่องจิต เรียกว่าง่าย ๆ ว่า สมาธิ
๓. อริปัญญาสิกขา ฝึกอบรมในเรื่องปัญญา

รวมเรียกว่า ไตรสิกขา สิกขา ๓ หรือ ไตรสิกขา คือ ข้อที่จะต้องศึกษา, ข้อปฏิบัติที่
เป็นหลักสำหรับศึกษา คือ ฝึกหัดอบรมกาย วาจา จิตใจ และปัญญา ให้ยิ่งขึ้นไปจนบรรลุ

^{๐๐} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๘,
(กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๓๘), หน้า ๓๓๙.

จุดหมายสูงสุดคือพระนิพพาน^{๐๐}

จากความหมายของสิกขา ในพระพุทธศาสนา ทำให้ทราบว่า จุดมุ่งหมายสูงสุดในการศึกษาในทางพระพุทธศาสนานั้นเป็นไปเพื่อนิพพาน เพราะนิพพาน^{๐๐} คือการดับกิเลสและกองทุกข์ เป็นโลกุตตรธรรม และเป็นจุดหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนา นิพพาน^{๐๐} คือสภาพที่ดับกิเลสและกองทุกข์แล้ว, ภาวะที่เป็นสุขสูงสุด เพราะไร้กิเลสไร้ทุกข์ เป็นอสรภาพสมบูรณ์

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งปัญญา ซึ่งหากกล่าวตามหลักไตรสิกขา ๓ จะเห็นได้ว่า เน้นการพัฒนาจิตใจให้สมบูรณ์ด้วยการฝึกอบรมด้าน ศีล สมาธิ ปัญญาให้ยิ่ง การจะสร้างปัญญาให้เกิดตามหลักไตรสิกขาได้นั้น ต้องมีการจัดสภาพแวดล้อม ให้เกิดปัจจัยแห่งการเป็นสัมมาทิฐิเสียก่อน ซึ่งในมหาเวทลสูตร พระสูตรที่ว่าด้วยการสนทนารธรรม ที่ทำให้เกิดปัญญาสูตรใหญ่ มีเนื้อความเกี่ยวกับปัจจัยที่ทำให้เกิดสัมมาทิฐิ ดังนี้

“ท่านผู้มีอายุ ปัจจัยให้เกิดสัมมาทิฐิมีเท่าไร”

“ท่านผู้มีอายุ ปัจจัยให้เกิดสัมมาทิฐิมี ๒ ประการ คือ

๑. ปรโตโฆสะ (การได้สดับจากบุคคลอื่น)

๒. โยนิโสมนสิการ (การมนสิการโดยแยบคาย)

ปัจจัยให้เกิดสัมมาทิฐิมี ๒ ประการนี้แล”^{๐๐}

จากพุทธพจน์ ดังกล่าว จะเห็นได้ว่า สัมมาทิฐิ ซึ่งเป็นที่มาแห่งการเกิดปัญญาเพื่อการหลุดพ้นเข้าสู่พระนิพพานนั้น จะต้องอาศัยสภาพแวดล้อมภายนอกและการนึกคิดที่ถูกวิธี ซึ่งพระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) ได้อธิบายขยายความปัจจัยที่ทำให้เกิดสัมมาทิฐิไว้ดังนี้^{๐๐}

ปัจจัยให้เกิดสัมมาทิฐิ ๒ (ทางเกิดแห่งแนวคิดที่ถูกต้อง, ต้นทางของความดีงามทั้งปวง)

๑. ปรโตโฆสะ (เสียงจากผู้อื่น การกระตุ้นหรือชักจูงจากภายนอก คือ การรับฟังคำแนะนำสั่งสอน เล่าเรียนความรู้ สนทนาซักถาม ฟังคำบอกเล่าชักจูงของผู้อื่น โดยเฉพาะการสดับสัทธรรมจากท่านผู้เป็นกัลยาณมิตร)

^{๐๐} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๘ (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๑๒๗.

^{๐๐} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๑๒๕.

^{๐๐} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๗๖.

^{๐๐} ม.ม. (ไทย) ๑๒/๔๕๒/๔๙๑

^{๐๐} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๘๐.

๒. โยนิโสมนสิการ (การใช้ความคิดถูกวิธี ความรู้จักคิด คิดเป็น คือกระทำในใจโดย
แบบกาย มองสิ่งทั้งหลายด้วยความคิดพิจารณา รู้จักสืบสาวหาเหตุผล แยกแยะสิ่งนั้นๆ หรือ
ปัญหานั้นๆ ออก ให้เห็นตามสภาวะและตามความสัมพันธ์แห่งเหตุ)

ข้อธรรม ๒ อย่างนี้ ได้แก่ ธรรมหมวดที่ [๑] และ [๒] นั่นเอง แปลอย่างปัจจุบันว่า
องค์ประกอบของการศึกษา” หรือ “บุพภาคของการศึกษา” โดยเฉพาะข้อที่ ๑ ในที่นี้ใช้คำกว้างๆ
แต่ธรรมที่ต้องการเน้น ก็คือ กัลยาณมิตตตา

จากคำอธิบายขยายความข้างต้น จะเห็นได้ว่า พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุต
โต) ได้ยกย่อง มหาเวทลลสูตรว่าเป็นเสมือน “ องค์ประกอบของการศึกษา” หรือ “บุพภาคของ
การศึกษา” โดยธรรมที่ต้องการเน้นย้ำคือ กัลยาณมิตตตา แสดงให้เห็นว่า การจัดการการศึกษา
ให้แวดล้อมไปด้วย กัลยาณมิตรมีความสำคัญต่อพัฒนาการทางการศึกษาของผู้เรียน ใน
กัลยาณมิตรสูตร พระพุทธองค์ ได้แสดงถึงความสำคัญของการมีกัลยาณมิตร ดังนี้

เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราไม่พิจารณา
เห็นธรรมอื่นแม้อย่างหนึ่งที่เป็นเหตุให้อริยมรรคมีองค์ ๘ ที่ยังไม่เกิดก็เกิดขึ้น หรือเป็นเหตุให้
อริยมรรคมีองค์ ๘ ที่เกิดขึ้นแล้วถึงความเจริญเต็มที่ เหมือนกัลยาณมิตตตา(ความเป็นผู้มีมิตรดี) นี้
๐๐

ลักษณะของผู้เป็นกัลยาณมิตรที่ดี ที่ควรคบหา ควรเสวนา เป็นอย่างไร ได้แสดงไว้
ใน ทุติยมิตรสูตร ว่าด้วยองค์แห่งมิตร สูตรที่ ๒ ดังนี้

ภิกษุทั้งหลาย มิตรประกอบด้วยองค์ ๗ ประการ เป็นผู้ควรเสพ ควรคบ ควรเข้าไป
นั่งใกล้ แม้จะถูกขับไล่ก็ตาม

องค์ ๗ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. เป็นที่รักเป็นที่พอใจ
๒. เป็นที่เคารพ
๓. เป็นที่ยกย่อง
๔. เป็นนักพูด
๕. เป็นผู้อดทนต่อถ้อยคำ
๖. เป็นผู้พูดถ้อยคำลึกซึ้งได้
๗. ไม่ชักนำไปในอฐานะ

ภิกษุทั้งหลาย มิตรประกอบด้วยองค์ ๗ ประการนี้แล เป็นผู้ควรเสพ ควรคบ ควรเข้าไปนั่งใกล้ แม้จะถูกขับไล่ก็ตาม ๐๐

จากพระสูตรที่ได้แสดงไว้ข้างต้นจะเห็นได้ว่า การจัดการการศึกษาในทางพระพุทธศาสนา ให้ความสำคัญกับการจัดสภาพแวดล้อมที่ประกอบด้วยกัลยาณมิตร ซึ่งหมายถึงครู หรือพี่เลี้ยงนั่นเอง พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) ได้ขยายความ ลักษณะกัลยาณมิตร ไว้ใน กัลยาณมิตรธรรม ๗ ดังนี้ ๐๐

กัลยาณมิตรธรรม ๗ (องค์คุณของกัลยาณมิตร, คุณสมบัติของมิตรดีหรือมิตรแท้ คือท่านที่คบหรือเข้าหาแล้วจะเป็นเหตุให้เกิดความดีงามและความเจริญ ในที่นี้มุ่งเอามิตรประเภทครูหรือพี่เลี้ยงเป็นสำคัญ)

๑. บีโย (นารัก ในฐานะเป็นที่สบายใจและสนิทสนม ชวนให้อยากเข้าไปปรึกษา ได้ถาม)

๒. ครุ (นำเคารพ ในฐานะประพาศติสมควรแก่ฐานะ ให้เกิดความรู้สึกอบอุ่นใจ เป็นที่พึ่งใจ และปลอดภัย)

๓. ภาวนีโย (นำเจริญใจ หรือนายกย่อง ในฐานะทรงคุณคือความรู้และภูมิปัญญา แท้จริง ทั้งเป็นผู้ฝึกอบรมและปรับปรุงตนอยู่เสมอ ควรเอาอย่าง ทำให้ระลึกและเอ๋ยอ้างด้วยซาบซึ่งภูมิใจ)

๔. วตฺตา จ (รู้จักพูดให้ได้ผล รู้จักชี้แจงให้เข้าใจ รู้ว่าเมื่อไรควรพูดอะไรอย่างไร คอยให้คำแนะนำว่ากล่าวตักเตือน เป็นที่ปรึกษาที่ดี)

๕. วจนฺทโม (อดทนต่อถ้อยคำ คือ พร้อมทั้งจะรับฟังคำปรึกษาซักถามคำแนะนำแนะวิพากษ์วิจารณ์ อดทน ฟังได้ไม่เบื่อ ไม่ฉุนเฉียว)

๖. คมฺภีรญฺจ กถํ กตฺตา (แถลงเรื่องล้าลึกได้ สามารถอธิบายเรื่องยุ่งยากซับซ้อนให้เข้าใจ และให้เรียนรู้เรื่องราวที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นไป)

๗. โน จฏฺฐาเน นิโยชเย (ไม่ชักนำในอฐาน คือ ไม่แนะนำในเรื่องเหลวไหล หรือชักจูงไปในทางเสื่อมเสีย)

๒.๓.๒ แนวคิดการจัด การการศึกษาในทางพระพุทธศาสนาด้านการ

๐๐ อังสตุตถ (ไทย) ๒๓/๓๗/๔๗.

๐๐ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๒๓๘.

สภาพแวดล้อม

การจัดการการศึกษาในทางพระพุทธศาสนา นอกจากจะเน้นด้านตัวบุคคลที่เป็นผู้ศึกษาที่ต้องมีสัมมาทิฐิเป็นเบื้องต้นและผู้ให้การศึกษาอบรมที่เป็นกัลยาณมิตร อันเป็นการจัดสภาพแวดล้อมทางการศึกษาที่มีชีวิตจิตใจแล้ว พระพุทธศาสนายังให้ความสำคัญกับการจัดสิ่งแวดล้อมที่เป็นวัตถุภายนอก แต่มีผลต่อความเจริญรุ่งเรืองในการศึกษา ไว้ในจักรสูตร ความว่า

ดูกรภิกษุทั้งหลาย จักร ๔ ประการนี้ เป็นเครื่องเป็นไปแก่มนุษย์และเทวดาผู้ประกอบ เป็นเครื่องที่มนุษย์และเทวดาประกอบแล้ว ย่อมถึงความเป็นผู้ใหญ่ (และ) ความไพบลูย์ในภคะทั้งหลาย ต่อกาลไม่นานนักจักร ๔ ประการเป็นไฉน คือ ปฏิรูปเทสวาสะ การอยู่ในถิ่นที่เหมาะสม ๑ สปัฏฐูปัสสยะ การคบสัตบุรุษ ๑ อตตสัมมาปณิธิ การตั้งตนไว้ชอบ ๑ และปุพเพกตปุญญตา ความเป็นผู้มีบุญได้กระทำไว้แล้วในปางก่อน ๑

ดูกรภิกษุทั้งหลายจักร ๔ ประการนี้แล เป็นเครื่องเป็นไปแก่เทวดาและมนุษย์ผู้ประกอบ เป็นเครื่องที่มนุษย์และเทวดาประกอบแล้ว ย่อมถึงความเป็นผู้ใหญ่ (และ) ความไพบลูย์ในภคะทั้งหลาย ต่อกาลไม่นานนัก ฯ

นรชนพึงอยู่ในถิ่นที่เหมาะสม พึงกระทำரியชนให้เป็นมิตร ถึงพร้อมด้วยความตั้งตนไว้ชอบ มีบุญได้กระทำไว้แล้วในปางก่อน รัชชาติ ทรัพย์ ยศ ชื่อเสียง และความสุข ย่อมหลั่งไหลมาสู่นรชนนั้น ฯ^{๐*}

พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) ได้อธิบายขยายความ จักร ๔ ไว้ดังนี้

จักร ๔ (ธรรมนำชีวิตไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง ดุจล่อนำรถไปสู่ที่หมาย

๑. ปฏิรูปเทสวาสะ (อยู่ในถิ่นที่ดี มีสิ่งแวดล้อมเหมาะสม

๒. สปัฏฐูปัสสยะ (สมาคมกับสัตบุรุษ)

๓. อตตสัมมาปณิธิ (ตั้งตนไว้ชอบ, ตั้งจิตคิดมุ่งหมาย นำตนไปถูกทาง)

๔. ปุพเพกตปุญญตา (ความเป็นผู้ได้ทำความดีไว้ก่อนแล้ว, มีพื้นเดิมดี, ได้สร้างสมคุณความดีเตรียมพร้อมไว้แต่ต้น)

ธรรม ๔ ข้อนี้ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า พหุการธรรม คือธรรมมีอุปการะมาก เป็น

^{๐*} อัง.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๓๑/๕๐.

เครื่องช่วยให้สามารถสร้างความคิดอื่นๆ ทุกอย่าง และช่วยให้ประสบความสำเร็จก้าวหน้าในชีวิต บรรลุความมั่งคั่งมโหฬาร. ๐๘

จากหัวข้อธรรมข้างต้น จะเห็นได้ว่า นอกจากผู้ศึกษาเล่าเรียนจะต้องเป็นผู้สร้างบุญไว้แต่ปางก่อน การตั้งตนไว้ชอบอันเป็นทางแห่งสัมมาทิฐิ การสมาคมกับสัตบุรุษอันหมายถึงการมีกัลยาณมิตรแล้ว การอยู่ในถิ่นที่ดี มีสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม ยังเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการพัฒนาตนเพื่อความเจริญงอกงามในการศึกษา ซึ่งปัจจัยเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมในการศึกษา ยังได้มีกล่าวไว้ในพระสูตรตันตปิฎก มัชฌิมนิคาย อุปปริตฺตนาสก์ ว่าด้วย สุนัขขัตตสูตร ความว่า

สุนัขขัตตะ เป็นไปได้ที่ภิกษุบางรูปในธรรมวินัยนี้ พึงมีความคิดอย่างนี้ว่า ‘พระสมณะตรัสลูกศรคือตันทหาไว้แล้วว่า ‘โทษอันเป็นพิษคืออวิชา ย่อมงอกงามได้ด้วยฉันทราคะและพยาบาท เราละลูกศรคือตันทหานั้นได้แล้ว ก่าจัดโทษอันเป็นพิษคืออวิชาได้แล้ว จึงเป็นผู้มีใจน้อมไปในนิพพานโดยชอบ’ เรื่องต่อไปนี้มีเนื้อความดังนี้ ภิกษุนั้นถึงประกอบเนื่อง ๆ ซึ่งอารมณ์อันไม่เป็นสัปายะ แห่งใจอันน้อมไปในนิพพานโดยชอบ พึงประกอบการดูรูปอันไม่เป็นสัปายะทางตาเนื่อง ๆ พึงประกอบการฟังเสียงอันไม่เป็นสัปายะทางหูเนื่อง ๆ พึงประกอบการดมกลิ่นอันไม่เป็นสัปายะทางจมูกเนื่อง ๆ พึงประกอบการสัมผัสอันไม่เป็นสัปายะทางลิ้นเนื่อง ๆ พึงประกอบการถูกต้องโผฏฐัพพะอันไม่เป็นสัปายะทางกายเนื่อง ๆ พึงประกอบการรับรู้ธรรมารมณ์อันไม่เป็นสัปายะทางใจเนื่อง ๆ เมื่อภิกษุนั้นประกอบการดูรูปอันไม่เป็นสัปายะทางตาเนื่อง ๆ ประกอบการฟังเสียงอันไม่เป็นสัปายะทางหูเนื่อง ๆ ประกอบการดมกลิ่นอันไม่เป็นสัปายะทางจมูกเนื่อง ๆ ประกอบการสัมผัสอันไม่เป็นสัปายะทางลิ้นเนื่อง ๆ ประกอบการถูกต้องโผฏฐัพพะอันไม่เป็นสัปายะทางกายเนื่อง ๆ ประกอบการรับรู้ธรรมารมณ์อันไม่เป็นสัปายะทางใจเนื่อง ๆ แล้ว รากะพึงครอบงำจิตได้ เธอมีจิตถูกรากะครอบงำแล้ว พึงถึงความตายหรือทุกข์ปางตาย. ๐๙

จากหัวข้อธรรมข้างต้น จะเห็นได้ว่า สิ่งแวดล้อมภายนอก ที่มากระทบ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ มีผลต่อความสำเร็จก้าวหน้าของผู้ศึกษาปฏิบัติตนเพื่อความหลุดพ้น หากสิ่งที่มากระทบไม่เป็นสัปายะ

^{๐๘} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๑๓๕

— ๑๓๖.

^{๐๙} ม.อ. (ไทย) ๑๔/๖๓/๖๖-๖๗.

พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) ได้อธิบายขยายความเกี่ยวกับสัปปายะ ที่มีส่วนในการสนับสนุนผู้ปฏิบัติบำเพ็ญภาวนาไว้ใน สัปปายะ ๗ ดังนี้

สัปปายะ ๗ (สิ่งที่เหมาะสม สิ่งที่เกิดมูล ช่วยสนับสนุนในการบำเพ็ญภาวนาให้ได้ผลดี ช่วยให้สมาธิตั้งมั่น ไม่เสื่อมถอย)

๑. อาวาสสัปปายะ (ที่อยู่ซึ่งเหมาะสม เช่น ไม่พลุกพล่านจอแจ)
๒. โภจรสัปปายะ (ที่หาอาหาร ที่เกี่ยวพันบทบาทที่เหมาะสมดี เช่น มีหมู่บ้านหรือชุมชนที่มีอาหารบริบูรณ์อยู่ไม่ไกลไม่ไกลเกินไป)
๓. ภาสสัปปายะ (การพูดคุยที่เหมาะสม เช่น พูดคุยเล่าขานกันแต่ในกถาวัตถุ ๑๐ และพูดแต่พอประมาณ)
๔. บุคคลสัปปายะ (บุคคลที่ถูกต้องเหมาะสม เช่น มีท่านผู้ทรงคุณธรรม ทรงภูมิปัญญาเป็นที่ปรึกษาเหมาะสมใจ)
๕. โภชนสัปปายะ (อาหารที่เหมาะสม เช่น ถูกกับร่างกาย เกิดมูลต่อสุขภาพ ฉะนั้นไม่ยาก)
๖. อุตสัปปายะ (ดินฟ้าอากาศธรรมชาติแวดล้อมที่เหมาะสม เช่น ไม่หนาวเกินไป ไม่ร้อนเกินไป เป็นต้น)
๗. อริยาบทสัปปายะ (อริยาบทที่เหมาะสม เช่น บางคนถูกกับกิจกรรม บางคนถูกกับนั่ง ตลอดจนมีการเคลื่อนไหวที่พอดี)^{๑๐}

สมเด็จพระพุทธอาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร) แปลและเรียบเรียง อรรถาธิบายสัปปายะของอาวาส-ที่อยู่และสัปปายะของ โภชนะ-อาหาร และอุตส-อากาศ ไว้สำหรับเป็นแนวปฏิบัติสำหรับโยคีผู้ปฏิบัติธรรม ไว้ในคัมภีร์วิสุทธิมรรค ดังนี้

๑. อาวาส-ที่อยู่

ในที่อยู่ ๒ อย่างนั้น เมื่อโยคีบุคคลอยู่ในที่อยู่อันใด นิमितที่ยังไม่เกิดก็ไม่เกิดขึ้นหรือที่เกิดขึ้นแล้วก็เสื่อมหายไป และสติดที่ยังไม่ตั้งมั่น จิตที่ไม่เป็นสมาธิก็ไม่เป็นสมาธิ ที่อยู่เช่นนี้ชื่อว่า ที่อยู่ไม่เป็นที่สบาย เมื่อโยคีบุคคลอยู่ ณ ที่ใด นิमितย่อมเกิดขึ้นด้วย ย่อมถาวรมั่นคงอยู่ด้วย สติย่อมตั้งมั่นในนิมิตนั้น จิตก็เป็นสมาธิ เหมือนพระปธานียติสสเถระผู้อยู่ ณ วัตนาคบรรพตเป็นตัวอย่าง ที่อยู่เช่นนี้ ชื่อว่า ที่อยู่เป็นที่สบาย เพราะฉะนั้น ในวัดใดมีที่อยู่หลายแห่งด้วยกัน ในวัด

^{๑๐} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลธรรม , หน้า ๒๔๓

เช่นนั้น โยคีบุคคลพึงอยู่ทดลองดูแห่งละ ๓ วัน ๆ ณ แห่งใดทำให้จิตมีอารมณ์เป็นหนึ่งได้ ก็พึงอยู่ ณ ที่แห่งนั้นเถิด จริงอยู่ เพราะเหตุที่ได้ที่อยู่เป็นที่สบาย ภิกษุ ๕๐๐ รูปซึ่งอยู่ ณ ถ้ำจุฬามณีในประเทศลังกา เรียนเทศกัมมัฏฐานแล้วก็ได้บรรลุพระอรหัต ๓ ถ้ำนั้นแล แหละ ณ ที่อื่น ๆ พระอริยบุคคลทั้งหลายมีพระโสดาบันเป็นต้น ได้บรรลุถึงขั้นอริยภูมิแล้วได้บรรลุพระอรหัต ๓ ที่นั้น ๆ คณนานับไม่ถ้วน แม้ที่วัดอื่น ๆ เช่น วัดจิตตลบรรพตเป็นต้น ก็เช่นเดียวกันนี้

๒. โภชนะ-อาหาร และอุตุ-อากาศ

ก็แหละ อาหารที่มีรสหวาน ย่อมเป็นที่สบายสำหรับบุคคลบางคน ที่มีรสเปรี้ยวย่อมเป็นที่สบายสำหรับบุคคลบางคน แม้อากาศเย็นก็เป็นที่ยสบายสำหรับบุคคลบางคน อากาศร้อนเป็นที่สบายของบุคคลบางคน เพราะฉะนั้น เมื่อโยคีบุคคลสละเสพอาหารหรืออากาศชนิดใดจึงมีความผาสุกสบายหรือจิตที่ยังไม่ตั้งมั่นย่อมตั้งมั่นหรือจิตที่ตั้งมั่นแล้วย่อมมั่งคั่งยิ่งขึ้น อาหารชนิดนั้นและอากาศชนิดนั้น ชื่อว่าเป็นที่ยสบาย อาหารและอากาศชนิดอื่น นอกจากนี้ ชื่อว่าไม่เป็นที่ยสบาย^{๐๓}

๒.๓.๓ แนวคิดการจัดการการศึกษาในทางพระพุทธศาสนาด้านการบริหาร

การจัดการการศึกษาในทางพระพุทธศาสนา นอกจากจะต้องมีกัลยาณมิตรเพื่อคอยชี้แนะแนวทางแห่งสัมมาทิฐิและการจัดสภาพแวดล้อมที่เป็นสัปปายะแล้ว การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในทางการบริหารจัดการ ในกิจที่ควรทำร่วมกันเพื่อความเข้มแข็งและจรโลงอายุพระพุทธศาสนาก็มีส่วนสำคัญเช่นเดียวกัน ซึ่งเรื่องดังกล่าว พระพุทธองค์ได้ทรงตรัสแสดงไว้ในภิกขุอปปริหานิยธรรม ดังนี้

“ภิกษุทั้งหลาย

๑. ภิกษุพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลยตราบเท่าที่ภิกษุยังหมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ ประชุมกันมากครั้ง

๒. ภิกษุพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลยตราบเท่าที่ภิกษุยังพร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม และพร้อมเพรียงกันทำกิจที่สงฆ์จะพึงทำ

๓. ภิกษุพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลยตราบเท่าที่ภิกษุยังไม่บัญญัติสิ่งที่เรามิได้บัญญัติไว้ ไม่ล้มล้างสิ่งที่เราได้บัญญัติไว้แล้ว ถือปฏิบัติมั่นตามสิกขาบทที่เราบัญญัติไว้แล้ว

^{๐๓}

สมเด็จพระพุทธาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร) , คัมภีร์วิสุทธิมรรค , พิมพ์ครั้งที่ ๔.
(กรุงเทพมหานคร : บริษัท ประยูรพงศ์พรินท์ติ้ง จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๒๒๐-๒๒๒.

๔. ภิกษุพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่ภิกษุยังสักการะ เคารพ นับถือ บูชาภิกษุผู้เป็นเถระ เป็นรัตติกัญญ บวชมานาน เป็นสังฆบิดร เป็นสังฆปริณายก และสำคัญถ้อยคำของท่านเหล่านั้นว่าเป็นสิ่งที่ควรรับฟัง

๕. ภิกษุพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่ภิกษุยังไม่ตกอยู่ในอำนาจแห่งต้นหาก่อให้เกิดภพใหม่ที่เกิดขึ้นแล้ว

๖. ภิกษุพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่ภิกษุยังเป็นผู้มุ่งหวังเสนาสนะป่า

๗. ภิกษุพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่ภิกษุยังตั้งสติไว้ในภายในว่า ‘ทำอย่างไร เพื่อน พรหมจารีทั้งหลายผู้มีศีลงามที่ยังไม่มา พึงมา ท่านที่มาแล้วพึงอยู่อย่างผาสุก’

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่ภิกษุยังมีอธิกานิยธรรมทั้ง ๗ ประการนี้อยู่ และใสใจอธิกานิยธรรมทั้ง ๗ ประการนี้อยู่
๐๐

พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) ได้อธิบายขยายความเกี่ยวกับธรรมสำหรับการบริหารจัดการ ไว้ใน อปริหานิยธรรม ๗ ของกษัตริย์วัชชี หรือ วัชชีอปริหานิยธรรม ๗ (ธรรมอันไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียว สำหรับหมู่ชนหรือผู้บริหารบ้านเมือง) ดังนี้

๑. หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์

๒. พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม พร้อมเพรียงกันทำกิจที่พึงทำ (ข้อนี้แปลอีกอย่างหนึ่งว่า : พร้อมเพรียงกันลุกขึ้นป้องกันบ้านเมือง พร้อมเพรียงกันทำกิจทั้งหลาย)

๓. ไม่บัญญัติสิ่งที่ไม่ได้บัญญัติไว้ (อันขัดต่อหลักการเดิม) ไม่ล้มล้างสิ่งที่บัญญัติไว้ (ตามหลักการเดิม) ถือปฏิบัติมันตามวัชชีธรรม (หลักการ) ตามที่วางไว้เดิม

๔. ท่านเหล่าใดเป็นผู้ใหญ่ในชนชาววัชชี เคารพนับถือท่านเหล่านั้น เห็นถ้อยคำของท่านว่าเป็นสิ่งอันควรรับฟัง

๕. บรรดากุลสตรีกุลกุมารทั้งหลาย ให้อยู่ดีโดยมิถูกข่มเหง หรือฉุดคร่าขึ้นใจ

๖. เคารพสักการะบูชาเจดีย์ (ปูชนียสถานและปูชนียวัตถุ ตลอดถึงอนุสาวรีย์ต่าง ๆ) ของวัชชี (ประจำชาติ) ทั้งหลาย ทั้งภายในและภายนอก ไม่ปล่อยให้ธรรมิกพลีที่เคยให้เคยทำแก่เจดีย์เหล่านั้นเสื่อมทรามไป

๗. จัดให้ความอารักขา ค้ำครอง ป้องกัน อันชอบธรรม แก่พระอรหันต์ทั้งหลาย (ในที่นี้กินความกว้าง หมายถึงบรรพชิตผู้ดำรงธรรมเป็นหลักใจของประชาชนทั่วไป) ตั้งใจว่าขอพระอรหันต์ทั้งหลายที่ยังมีได้มา พึงมาสู่แว่นแคว้น ที่มาแล้วพึงอยู่ในแว่นแคว้นโดยผาสุก

อุปทานิยธรรม ๗ ประการนี้ พระพุทธเจ้าตรัสแสดงแก่เจ้าวัชชีทั้งหลายผู้ปกครองรัฐโดยระบอบสามัคคีธรรม ซึ่งรัฐคู่อริยอมรับว่า เมื่อชาววัชชียังปฏิบัติตามหลักธรรมนี้ จะเอาชนะด้วยการรบไม่ได้ นอกจากจะใช้การเกลี้ยกล่อมหรือยุแหย่ให้แตกสามัคคี^{๐๐}

จากแนวคิด ในการจัดการการศึกษาในทางพระพุทธศาสนา โดยอาศัยหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาจากพระไตรปิฎกและการอธิบายขยายความโดยอรรถกถาจารย์ในทางพระพุทธศาสนา สามารถสรุปได้ว่า กระบวนการจัดการศึกษาในทางพระพุทธศาสนา ยึดหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งเป็นการฝึกอบรมที่เน้นภาคปฏิบัติมากกว่าจะเป็นการเรียนการสอนในทางทฤษฎี เมื่อกล่าวในเชิงบริหารเราต้องยอมรับว่าพระพุทธศาสนาให้ความสำคัญแก่การจัดการศึกษาอบรมเพื่อพัฒนาบุคลากรเป็นอย่างยิ่ง ด้วยเหตุนี้พระพุทธศาสนาจึงถือว่าเป็นศาสนาแห่งการศึกษา^{๐๐} จุดมุ่งหมายสูงสุดในการศึกษาในทางพระพุทธศาสนานั้นเป็นไปเพื่อพระนิพพาน คือการดับกิเลสและกองทุกข์ ทั้งปวง พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งปัญญา เน้นการพัฒนาจิตใจให้สมบูรณ์ด้วยการฝึกอบรมด้าน ศีล สมาธิ ปัญญาให้ยิ่งตามหลักไตรสิกขา โดยจะต้องมี สัมมาทิฐิ เป็นเบื้องต้นเสียก่อน ซึ่งสัมมาทิฐิ จะเกิดขึ้นและงอกงามภายในจิตใจได้ก็ต้องอาศัย การจัดการการศึกษาให้แวดล้อมไปด้วย กัลยาณมิตร ตามหลักมี กัลยาณมิตรธรรม ๗ ซึ่งหมายถึงครูผู้สอน นั่นเอง นอกจากนั้นยังต้องมีการจัดสภาพสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมในการศึกษาเล่าเรียนตามหลักจักร ๔ ประการและสัปปายะ ๗ ตลอดจนมีระบบการบริหารจัดการที่ก่อให้เกิดความรักสมัคสมานสามัคคีและความเข้มแข็งในหมู่คณะ โดยอาศัยหลักอุปทานิยธรรม ๗ ประการ

^{๐๐} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๒๔๖-๒๔๘.

^{๐๐} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), พุทธวิธีการบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๑๓.

๒.๔ หลักการจัดการการศึกษาในโรงเรียน

Johnson, George^{๐๐} ได้อธิบายถึงการจัดการการศึกษาที่ทำให้โรงเรียนมีลักษณะของโรงเรียนที่ดี ไว้ดังนี้

๑. ทุกคนทั้งครูและนักเรียนมีความปลอดภัยทั้งร่างกาย จิตใจและทรัพย์สิน
๒. นักเรียนมีความพอใจในการเรียนและมีความสุข
๓. ผู้บริหารดูแลเอาใจใส่นักเรียนดี กระตุ้นและให้กำลังใจในการเรียน ร่วมมือกับผู้ปกครองและหน่วยงานในท้องถิ่น
๔. โรงเรียนเตรียมเด็กให้เป็นประชากรที่ดีของประเทศและมีทักษะชีวิตสูง
๕. โรงเรียนมีระบบการสื่อสารและประชาสัมพันธ์ที่ดี
๖. โรงเรียนมีความสะอาดและเป็นที่ยอมรับของทุกคน และมีสภาพเอื้อต่อการเรียนการสอน
๗. นักเรียนที่จบจากโรงเรียนสามารถเข้าเรียนต่อในมหาวิทยาลัยชั้นนำ
๘. โรงเรียนมีความหลากหลายทางวิชาการและยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมของโรงเรียนและชุมชน
๙. โรงเรียนมีระบบช่วยเหลือนักเรียนและกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อพัฒนาบุคลิกภาพของนักเรียนอย่างหลากหลาย

วีระยุทธ์ ชาตะกาญจน์^{๐๐} ได้วิเคราะห์ปัจจัยหลักแห่งความสำเร็จ ในการจัดการศึกษา (Critical Success Factors : CSFs) เพื่อที่จะใช้เป็นแนวทางในการบริหารจัดการศึกษาไว้ ๑๗ ปัจจัยหลัก ได้แก่

- ๑) สภาพแวดล้อมทางการศึกษา หมายถึง สภาพการณ์ทางด้านประชากร สังคม และเศรษฐกิจ ซึ่งเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับระบบทางการศึกษา และส่งผลกระทบก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของระบบการจัดการศึกษา
- ๒) ความสามารถในการเข้าถึงข้อมูล ข่าวสาร หมายถึง ความสามารถในการเข้าถึงกิจกรรมในการให้ข้อมูลข่าวสาร ความรู้ในรูปแบบต่าง ๆ ที่ทันเหตุการณ์ และเป็นประโยชน์ในการนำไปใช้ในชีวิตประจำวันของประชาชน ซึ่งตัวอย่างของกิจกรรมนี้ เช่น กิจกรรมในการจัด

^{๐๐} Johnson, George and Susan Bonaiuto, "Accountability with Roots" **Educational Leadership** , December 2008/January 2009 : 26-29.

^{๐๐} วีระยุทธ์ ชาตะกาญจน์, เทคนิคการบริหารการศึกษาสำหรับผู้บริหารการศึกษามืออาชีพ , หน้า ๓๖-๔๑.

ห้องสมุด ที่อ่านหนังสือและแหล่งความรู้ หอกระจายข่าว เสียงตามสาย วิทยุโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ วารสาร หรือสิ่งพิมพ์เผยแพร่ความรู้ต่าง ๆ

๓) โอกาสในการได้รับการศึกษา หมายถึง โอกาสของผู้เรียนในการได้รับการพัฒนา ความรู้ความสามารถ เจตคติและจากการจัดการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ หรือ การศึกษาตามอัธยาศัยที่มีคุณภาพ

๔) คุณภาพของครู หมายถึง ความพร้อมในการจัดการเรียนการสอน ที่มีคุณภาพ ของครู โดยจะแสดงให้เห็นถึงศักยภาพ กระบวนการพัฒนาคุณภาพและควบคุมคุณภาพของ ผู้บริหารสถานศึกษา

๕) คุณภาพของผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง ความพร้อมในการบริหารจัดการที่มี คุณภาพของผู้บริหารสถานศึกษา โดยจะแสดงให้เห็นถึงศักยภาพ ภาระงานและการสอน กระบวนการพัฒนาพัฒนาคุณภาพ และการควบคุมคุณภาพของผู้บริหารสถานศึกษา

๖) คุณภาพหลักสูตร หมายถึง หลักสูตรสถานศึกษาที่มีสาระและมาตรฐานการ เรียนรู้เหมาะสมกับความสามารถ ความต้องการของผู้เรียนและสอดคล้องกับปัจจุบัน ปัญหาของ ชุมชน

๗) การกระจายอำนาจทางการศึกษา หมายถึง การกระจายอำนาจและการตัดสินใจ ในการบริหารการศึกษาของหน่วยงานส่วนกลางทั้งอำนาจในการบริหารวิชาการ งบประมาณ บุคลากร และบริหารงานทั่วไป ไปให้หน่วยงานการศึกษาระดับท้องถิ่น หรือองค์การปกครอง ส่วนท้องถิ่น และสถานศึกษา ได้มีอำนาจในการตัดสินใจเพื่อการบริหารการศึกษาได้อย่าง คล่องตัว

๘) การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในชุมชน หมายถึง การเข้ามามีส่วนร่วม ในการจัดการศึกษาของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา องค์กรต่างๆ ในชุมชนและ ประชาชนทั่วไป โดยจะแสดงให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมในการวางแผน การบริหารจัดการและการ ประเมินผลการจัดการศึกษา

๙) กระบวนการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ หมายถึง การจัดการเรียนรู้ ที่ได้ให้ ผู้เรียน ครู และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้มีส่วนร่วมในการวางแผน จัดกิจกรรม และประเมินผลการ เรียนรู้จะต้อง มีการบูรณาการสาระการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความถนัด ศักยภาพและความ สนใจของผู้เรียน มีความทันสมัย อีกทั้งมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ นั้นต้องเน้นกระบวนการคิด การปฏิบัติจริงและนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

๑๐) การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา หมายถึง กระบวนการในการจัดระบบ ในการวางแผน การควบคุม และการประเมินคุณภาพของสถานศึกษา ซึ่งมีเป้าหมายในการเพื่อ ก่อให้เกิดมาตรฐานทางการศึกษาของสถานศึกษาอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

๑๑) ประสิทธิภาพทางการศึกษา หมายถึง ความคุ้มค่าในการใช้ทรัพยากรทางการศึกษาให้เกิดประโยชน์สูงสุด

๑๒) การพัฒนาทักษะอาชีพ หมายถึง การจัดกิจกรรมทางการศึกษาที่มุ่งพัฒนาความรู้และทักษะที่เป็นประโยชน์ในการประกอบอาชีพตามความต้องการในการพัฒนาสาขาต่างๆ ซึ่งตัวอย่างในการจัดกิจกรรมประเภทนี้ เช่น การให้ความรู้เพื่อพัฒนาความสามารถความชำนาญในการปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ การใช้และซ่อมแซมเครื่องยนต์ การบัญชี การบริหารธุรกิจ การจักสาน การถักทอ การช่าง การโลหะ การไฟฟ้า การประกอบอาหาร การจัดเก็บเสื้อผ้า เป็นต้น

๑๓) การพัฒนาสุขภาพ ครอบครัว ชุมชนและสิ่งแวดล้อม หมายถึง กิจกรรมการศึกษาที่มุ่ง ความรู้ ความเข้าใจ เจตคติและการปฏิบัติที่ถูกต้องเกี่ยวกับสุขภาพอนามัย การพัฒนาคุณภาพชีวิตส่วนบุคคล ครอบครัว ชุมชน ตลอดจนการพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่จะส่งผลต่อการดำรงชีวิตของประชาชน ซึ่งตัวอย่างของกิจกรรมประเภทนี้ เช่น การให้ความรู้เรื่องการป้องกันรักษาโรค สุขภาพอนามัย โภชนาการ สวัสดิการการศึกษา การอนามัยแม่และเด็ก การสร้างเสริมความสัมพันธ์ในครอบครัว การวางแผนครอบครัว การจัดสิ่งแวดล้อมในบ้านและชุมชน เป็นต้น

๑๔) การพัฒนาศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และนันทนาการ หมายถึง กิจกรรมการศึกษา เพื่อให้ประชาชน มีความรู้ ความเข้าใจ เจตคติและการปฏิบัติที่ถูกต้องในการดำรงชีวิต แนวทาง ข้อปฏิบัติที่ดีงามใน ทางสังคม การสืบทอดเสริมสร้างงานศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี ซึ่งกิจกรรมของตัวอย่างประเภทนี้ เช่น กิจกรรมการส่งเสริมศาสนา ประเพณี วัฒนธรรมศิลปะ ดนตรี กีฬาและนันทนาการ เป็นต้น

๑๕) การมุ่งพัฒนาความเป็นพลเมือง และการเป็นพลโลก กิจกรรมการศึกษาที่มุ่งความรู้ ความเข้าใจ เจตคติและการปฏิบัติที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเสริมสร้างสภาวะความสงบสุขในครอบครัวและชุมชน รวมทั้งความรู้ความเข้าใจในโครงสร้าง กลไก กระบวนการการดำรงชีวิตในครอบครัวและสังคม ซึ่งตัวอย่างของกิจกรรมประเภทนี้ เช่น กิจกรรมเสริมสร้าง ความสงบเรียบร้อยและมั่นคงในชุมชน ประเทศชาติและโลก ความรู้ความเข้าใจในการปกครองระดับต่างๆ ประชาสังคม องค์กรชุมชน การใช้สิทธิและหน้าที่ของประชาชนในกระบวนการทางสังคม

๑๖) คุณภาพของผู้จบการศึกษา หมายถึง ความรู้ความสามารถ เจตคติ และทักษะต่างๆของผู้จบการศึกษาในแต่ละระดับ ซึ่งจะแสดงให้เห็นถึงศักยภาพและการพึ่งพาตัวเองของผู้จบการศึกษา

๑๗) ความพึงพอใจในการจัดการศึกษา หมายถึงระดับการยอมรับในคุณภาพการจัดการศึกษาของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับผลการจัดการศึกษา

จาก แนวคิดของการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานหรือ School Based Management (SBM) ที่ต้องการให้สถานศึกษามีอำนาจ หน้าที่ ความรับผิดชอบในการบริหาร อย่างเต็มที่นั้น จ ากการศึกษาวิจัยของโครงการ PISA ประเทศไทย สถาบันส่งเสริมการสอน วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ได้ตรวจสอบปัจจัยทางโรงเรียนที่ส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้ ของ นักเรียน โดย PISA ๒๐๐๖ เลือกศึกษาปัจจัยพื้นฐานที่จำแนกเป็น ๓ ด้านด้วยกัน ได้แก่^{๐*}

๑) การศึกษาด้านประสิทธิภาพการเรียนการสอน ซึ่งให้ความสำคัญกับการจัดการ ในห้องเรียน กลยุทธ์ในการสอน เช่น โอกาสทางการเรียนของนักเรียน ปริมาณและเวลาเรียนที่ กำหนดให้ การดูแลผลการเรียนของนักเรียนในระดับห้องเรียน วิธีการสอนและแนวปฏิบัติใน การสอน

๒) การศึกษาด้านประสิทธิภาพของโรงเรียน ซึ่งให้ความสำคัญในลักษณะของการ บริหารจัดการของโรงเรียน เป็นต้นว่า บรรยากาศในโรงเรียน การให้ความสำคัญกับผลการเรียน การมีอิสระในการบริหารจัดการโรงเรียน และความเป็นผู้นำทางการศึกษา กลยุทธ์การ ประเมินผลและพัฒนาครูและบุคลากร การมีส่วนร่วมของพ่อแม่และการพัฒนาวิชาชีพครู

๓) การศึกษาด้านทรัพยากรโรงเรียน ซึ่งเรื่องที่เน้นได้แก่ คุณภาพครู อัตราส่วนครู ต่อนักเรียน คุณภาพโครงสร้างพื้นฐาน และทรัพยากรการเรียน ขนาดของโรงเรียนและชั้นเรียน ประสิทธิภาพของครู การฝึกอบรมและค่าตอบแทน พร้อมทั้งแปลงทรัพยากรเหล่านั้นเป็นผล การเรียนรู้ที่เกิดขึ้น

คำถามทั้งหมด ได้มีการสำรวจมาจาก PISA ที่สำรวจมาจากนักเรียน ครูใหญ่ของ โรงเรียน ที่นักเรียนถูกประเมินและพ่อแม่ผู้ปกครอง สำหรับการสำรวจจากครูใหญ่ ได้มีการตั้ง คำถามในประเด็น ต่อไปนี้

๑) นโยบายและการจัดการของโรงเรียน ที่เกี่ยวข้องกับการรับนักเรียน การคัดเลือก และการแยกกลุ่มนักเรียนตามความสามารถ

๒) เรื่องรายได้และรัฐธรรมนูญโรงเรียน

๓) บทบาทของสาธารณชน และแรงกดดันจากพ่อแม่ในการเลือกโรงเรียนและความ คาดหวังของพ่อแม่ต่อโรงเรียน

๔) การตรวจสอบได้ของโรงเรียน

๕) อิสระในการบริหารจัดการโรงเรียนในลักษณะต่างๆ

๖) ทรัพยากรโรงเรียน ซึ่งรวมถึงครูและทรัพยากรการเรียน การกระจายทรัพยากร การเรียน เวลาเรียนและทรัพยากรการศึกษาอื่นๆ

^{๐*}โครงการ PISA ประเทศไทย สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี , ปัจจัย โรงเรียนกับคุณภาพการเรียนรู้, (กรุงเทพมหานคร : เซเว่น พรินต์ติ้งกรุ๊ป จำกัด, ๒๕๕๒), หน้า ๓๑.

ในแต่ละเรื่องได้มีการวิเคราะห์ถึงนโยบายและแนวปฏิบัติของโรงเรียนพร้อมกับความสัมพันธ์กับการเรียนรู้ที่นักเรียนได้แสดงออก และความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้วยกัน บทบาทของผู้ปกครองในการมีอิทธิพลต่อโรงเรียน นอกเหนือจากการมีส่วนร่วมโดยตรงแล้ว ผู้ปกครองยังมีอิทธิพลทางอ้อมในการเลือกโรงเรียนสำหรับลูกหลาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับมัธยมศึกษาทั้งนี้เพราะพ่อแม่เริ่มรู้เรื่องตลาดแรงงานและต้องการให้ลูกหลานได้รับการศึกษาที่เชื่อว่าสามารถวางพื้นฐานไปสู่อาชีพที่ปรารถนาได้ สิ่งเหล่านี้เป็นแรงผลักดันให้โรงเรียนปรับปรุงคุณภาพเพื่อดึงดูดนักเรียนและเพื่อให้มีค่าใช้จ่ายที่เพียงพอ บทบาทของผู้ปกครองที่มีต่อโรงเรียน ได้แก่ การเลือกโรงเรียนให้บุตรหลาน ความต้องการให้มีการกวดขันด้านวิชาการ เป็นต้น^{๐๑}

จากการศึกษาวิจัยจะเห็นได้ว่า ทรัพยากรโรงเรียน จะมีผลกระทบต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ประสิทธิภาพของโรงเรียนต้องประกอบด้วยบุคลากรที่มีคุณภาพ ทรัพยากรการเรียนที่เพียงพอ สิ่งอำนวยความสะดวก รวมทั้งนักเรียนมีแรงจูงใจและความพร้อมที่จะเรียน โดยปกติสาธารณะมักจะมีการวิพากษ์วิจารณ์ และมีความเห็นตรงกันว่า ทรัพยากร โรงเรียน เช่น ขนาดโรงเรียน ขนาดชั้นเรียน คุณภาพวัสดุการเรียนการสอน การขาดแคลนครู และคุณภาพครูมีผลต่อการเรียนของนักเรียน^{๐๒}

การศึกษาวิจัยดังกล่าว มีความสอดคล้องกับแนวทางของ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ที่ได้ให้นิยามลักษณะของโรงเรียน ว่า โรงเรียนคุณภาพ คือ โรงเรียนที่มีสังคม บรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวยให้เป็นโรงเรียนแห่งการเรียนรู้มีความพร้อมในด้านทรัพยากรวัตถุ เทคโนโลยี งบประมาณและทรัพยากรบุคคล สามารถจัดการศึกษาได้อย่างดี ทั้งในด้านการบริหารจัดการ การจัดการเรียนรู้ ทำให้ผู้เรียนมีคุณภาพสูงตามมาตรฐานกำหนด และได้รับการพัฒนาคุณภาพสูงตามมาตรฐานกำหนด และได้รับการพัฒนาอย่างครบถ้วนทุกด้าน เป็นคนดี คนเก่ง มีความสุข เป็นโรงเรียนที่สามารถจัดการศึกษาได้สนองสอดคล้องความต้องการของชุมชน เป็นที่ชื่นชมของชุมชน รวมทั้งเป็นโรงเรียนที่สามารถเป็นแบบอย่างในการให้ความช่วยเหลือชุมชน และโรงเรียนอื่นในชุมชนได้ โดยได้เสนอ ไว้ในมิติแนวคิด “โรงเรียนคุณภาพ” ดังต่อไปนี้^{๐๓}

^{๐๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗-๘

^{๐๒} อ้างแล้ว, หน้า ๔๕.

^{๐๓} สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, แนวทางการบริหารและการพัฒนาสถานศึกษาสู่...โรงเรียนคุณภาพ, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท พรักหวานกราฟฟิค จำกัด , ๒๕๕๗), หน้า ๑-๒.

- ๑) สภาพแวดล้อมภายนอกของโรงเรียนดี มีสังคม บรรยากาศ สิ่งแวดล้อม เอื้ออำนวยต่อการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ
- ๒) ครู ผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษามีอาชีพ และจำนวนเพียงพอ
- ๓) ลักษณะทางกายภาพของโรงเรียนได้มาตรฐาน
- ๔) หลักสูตรเหมาะสมกับผู้เรียนและท้องถิ่น
- ๕) สื่อ / อุปกรณ์เทคโนโลยีทันสมัย
- ๖) แหล่งการเรียนรู้ในการโรงเรียนหลากหลาย
- ๗) งบประมาณมุ่งเน้นผลงาน
- ๘) การจัดการกระบวนการเรียนรู้เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุด
- ๙) การจัดบรรยากาศการเรียนรู้เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน
- ๑๐) การบริหารจัดการดี ใช้โรงเรียนเป็นฐาน เน้นการมีส่วนร่วม
- ๑๑) การประกันคุณภาพการศึกษามีประสิทธิภาพ เป็นส่วนหนึ่งของระบบบริหารโรงเรียน
- ๑๒) ผู้เรียนมีคุณภาพมาตรฐาน มีพัฒนาการทุกด้าน เป็นคนดี คนเก่ง ความสุข เรียนต่อและประกอบอาชีพได้
- ๑๓) โรงเรียนเป็นที่ชื่นชมของชุมชน
- ๑๔) โรงเรียนเป็นแบบอย่างและให้ความช่วยเหลือแก่ชุมชนและโรงเรียนอื่น

วราภรณ์ ศิริสว่าง^๑ ได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการ จัดการการศึกษาโดยเน้น จัดสภาพแวดล้อมด้านงานอนามัยและสาธารณสุขของโรงเรียนสู่การเป็นโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ เพื่อผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาให้บุคคลประสบความสำเร็จในชีวิตตามศักยภาพ ทำประโยชน์สูงสุดต่อครอบครัว ชุมชนและประเทศชาติ ซึ่งองค์ประกอบที่สำคัญในการสร้างโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม ได้แก่ สิ่งแวดล้อมทางกายภาพของโรงเรียน สิ่งแวดล้อมทางสังคมของโรงเรียน และการประสานสัมพันธ์กับชุมชนและได้กล่าวถึง สิ่งแวดล้อมทางกายภาพของโรงเรียนไว้ว่า หมายถึงอาคารสถานที่ สนามกีฬา สนามเด็กเล่น เครื่องมือและเครื่องใช้นอกอาคารและในอาคาร บริเวณรอบๆโรงเรียน ต้องได้รับการปรับปรุงให้เอื้อต่อการส่งเสริมสุขภาพ เช่น

- บริเวณ โรงเรียนต้องสวยงาม ร่มรื่น
- มีที่นั่งเล่น ที่ปลอดภัย ปลอดภัยจากฝุ่นละอองหรือแสงแดดจัด

- ทางเดินปลอดภัยจากอุบัติเหตุ
- สนามกีฬาและสนามเด็กเล่นมีการป้องกันอุบัติเหตุ
- มีระบบการจัดเก็บขยะและบำบัดน้ำเสีย
- โรงอาหารถูกหลักสุขาภิบาล
- มีน้ำดื่มน้ำใช้ที่สะอาดและเพียงพอ
- ห้องเรียนมีแสงสว่างเพียงพอและระบายอากาศดี
- ไม่มีแหล่งเพาะพันธุ์ยุง
- มีห้องน้ำสะอาดเพียงพอ
- อาคารได้รับการซ่อมแซมปรับปรุงให้ปลอดภัย

สิ่งแวดล้อมทางสังคมของโรงเรียน โรงเรียนต้องสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมทางสังคมของโรงเรียนที่มีความเอื้ออาทร เป็นมิตร อบอุ่น ใ่วางใจและเคารพซึ่งกันและกัน เพื่อให้ทุกคนอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข มีสุขภาพจิตที่ดี

- มีความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับนักเรียน นักเรียนกับนักเรียน บุคลากรของโรงเรียนกับผู้บริหาร
- มีการช่วยเหลือและปฏิบัติกับผู้อยู่ด้อยโอกาสด้วยความเห็นอกเห็นใจ
- มีนโยบายและหลักการไม่ใช้ความรุนแรงของครูต่อนักเรียน
- สร้างบรรยากาศแห่งความร่วมมือที่ดี เช่น ให้ความรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของโรงเรียน ให้นักเรียน มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและการตัดสินใจ
- มีการดำเนินการแก้ปัญหาความขัดแย้ง
- มีการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมและศาสนา รวมทั้งกิจกรรมสร้างความสมัครสมานสามัคคี

- การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน โรงเรียนต้องมีความสัมพันธ์ที่ดีกับครอบครัวนักเรียน หรือกลุ่มองค์กรในชุมชน เพื่อสนับสนุนการเป็นโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ
- ผู้ปกครอง มีส่วนร่วมให้ความเห็นในการส่งเสริมดูแลสุขภาพของนักเรียน
- มีหลักสูตรด้านสุขภาพมีกิจกรรมที่นักเรียนร่วมปฏิบัติกับผู้ปกครอง
- ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมของโรงเรียน
- โรงเรียนร่วมกิจกรรมกับชุมชน เช่นงานพิธีการในชุมชน
- โรงเรียนเอื้อให้ชุมชนใช้ทรัพยากรของโรงเรียน เช่น สนามกีฬา หอประชุม
- โรงเรียนรับฟังข้อคิดเห็นของชุมชนและผู้ปกครองในการพัฒนาหลักสูตร

นอกจากนี้ยังต้องมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างโรงเรียนกับองค์กรชุมชนว่าการดำเนินงานอนามัยโรงเรียน จะต้องประสานกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขท้องถิ่น ซึ่งทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจะต้องให้ความสำคัญและให้ความร่วมมือในการปรับปรุงสภาพอนามัยสิ่งแวดล้อม

เพื่อให้เด็กนักเรียนมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดีและได้กำหนด มาตรฐานขั้นต่ำโรงเรียน ประถมศึกษา ไว้ดังนี้

๑) ที่ตั้ง สถานที่ตั้งต้องอยู่ใกล้ชุมชน เพื่อความสะดวกในการเดินทางของนักเรียน เนื้อที่ตั้งของโรงเรียนไม่ควรน้อยกว่า เกณฑ์มาตรฐานของกระทรวงศึกษาธิการ คือ

- ขนาด ๑ – ๒๔ ห้องเรียน มีที่ดินไม่ต่ำกว่า ๖ ไร่
- ขนาด ๒๕- ๓๖ ห้องเรียน ที่ดินไม่ต่ำกว่า ๖ ไร่
- ขนาด ๓๗ – ๔๘ ห้องเรียน ที่ดินไม่ต่ำกว่า ๑๒ ไร่
- ขนาด ๔๙ – ๖๐ ห้องเรียน ที่ดินไม่ต่ำกว่า ๑๕ ไร่

สำหรับที่ดินในเขตเมือง ควรมีเนื้อที่ไม่ต่ำกว่า ๑๒ ไร่ นอกจากนี้โรงเรียนควรตั้งอยู่ ห่างจากบริเวณที่มีเหตุรำคาญและสิ่งรบกวนต่างๆ เช่น เสียงดัง กลิ่น คว้น และฝุ่นละอองรอบๆ บริเวณโรงเรียน ไม่มีแหล่งเสื่อมโทรมทางด้าน ศีลธรรม จริยธรรม

๒) บริเวณโรงเรียน ควรมีรั้วรอบที่ปลอดภัย น้ำไม่ท่วม พื้นบริเวณเรียบ สะอาด เรียบร้อย ร่มรื่นสวยงาม

๓) อาคารเรียนและอาคารประกอบ

- ห้องเรียน ควรมีขนาดไม่ต่ำกว่า ๖ x ๘ เมตร และควรมีเนื้อที่ภายในห้องเรียน เฉลี่ย คนละประมาณ ๑.๕ ตารางเมตร

- โต๊ะเรียนและม้านั่ง มีเพียงพอและขนาดเหมาะสม
- ควรมีถังขยะทุกห้อง
- กระดานชอล์กผิวเรียบ สีเขียวใบไม้ ไม่เป็นเงา มีรางรองรับผงชอล์ก
- จัดบรรยากาศห้องเรียน ให้ถูกสุขลักษณะ
- แสงสว่างในห้องเรียนมีความเหมาะสม สบายตา ความสว่างไม่น้อยกว่า ๓๐ ฟุตเทียน ห้องเรียนศิลปะและโรงฝึกงานเป็นงานละเอียด ควรมีความแสงสว่างไม่น้อยกว่า ๕๐ ฟุตเทียน สีภายในอาคารควรเป็นสีอ่อน จะช่วยสะท้อนแสงได้ดี

- การระบายอากาศ ควรมีประตูหน้าต่างเปิดออกและช่องระบายลม คิดเป็นเนื้อ ที่ทั้งหมด มีร้อยละ ๒๐ ของพื้นที่ห้อง

- เสียงดังในห้องไม่ควรเกิน ๔๐ เดซิเบล
- อาคารโรงอาหาร หรืออาคารเอนกประสงค์ที่สามารถใช้ เป็นที่รับประทานอาหารของเด็กนักเรียนได้อย่างเหมาะสมและเพียงพอกับจำนวนนักเรียน

๔) สนาม

- ควรมีเนื้อที่เฉลี่ย ไม่น้อยกว่า ๔ ตารางเมตร ต่อนักเรียน ๑ คน
- ต้องเรียบ ปลอดภัย และไม่มีน้ำขัง

๕) การสุขาภิบาล

(๑) น้ำดื่มน้ำใช้ มีวิธีการ ๔ วิธี

- ประปาโรงเรียน น้ำพุหรือน้ำก๊อก โดยเฉลี่ย ๖ คน ต่อ ๑ ที่ ที่ล้างมือเฉลี่ย ๑๐๐ คน ต่อ ๑ ที่
- น้ำฝน มีถังเก็บน้ำฝนที่ถูกลักษณะ โดยเฉลี่ย ๒ ลิตร ต่อคน ต่อวัน
- น้ำบ่อ ถูกลักษณะภิบาล
 - น้ำจากแม่น้ำลำคลอง ผ่านกรรมวิธี ทำความสะอาดมาก่อน เช่น สารส้ม และ คลอรีน ทำลายเชื้อโรคในน้ำ

(๒) ส้วมและที่ปัสสาวะ

- ส้วมหลุม สำหรับโรงเรียนขาดแคลนน้ำ
- ส้วมซึม สำหรับโรงเรียน มีน้ำใช้ตลอดปี
- ส้วมถังเกรอะ สำหรับโรงเรียนที่มีนักเรียน จำนวนมากและมีงบประมาณในการก่อสร้าง จะมีความจุและสามารถเก็บอุจจาระได้อย่างเพียงพอกับความต้องการใช้ของนักเรียน จำนวนส้วมและที่ปัสสาวะของนักเรียน
 - ส้วมหญิง ๑ ที่ ต่อนักเรียน ๓๕ คน
 - ส้วม ชาย ๑ ที่ต่อนักเรียน ๔๓๐ คน
 - ที่ปัสสาวะ ๑ ที่ต่อนักเรียน ๕๐ คน

(๓) การกำจัดขยะมูลฝอย

ได้แก่ การรวบรวมและการกำจัดขยะมูลฝอยในโรงเรียน การรวบรวมขยะ จัดภาชนะที่ถูกลักษณะรองรับ ตั้งในอาคารและในบริเวณโรงเรียน สำหรับขยะเปียก ควรมีภาชนะที่ปิดฝามิดชิด การกำจัดขยะ โรงเรียนในเขตเทศบาลละสุขาภิบาลรวบรวมขยะ ให้นำขยะไปกำจัดสัปดาห์ละ ๒ ครั้ง สำหรับโรงเรียนนอกเขตเทศบาล ใช้วิธีเผาขยะในเตาเผาหรือฝัง

(๔) การกำจัดน้ำโสโครก

น้ำโสโครกจากห้องน้ำห้องครัว โรงครัว การจัดทำทางระบายน้ำลงสู่บ่อซึมสำหรับน้ำฝนที่ตกลงมาซึ่งบริเวณโรงเรียน ต้องจัดทำทางระบายน้ำลงสู่ท่อน้ำสาธารณะหรือลงสู่แหล่งน้ำ

(๕) การรักษาความสะอาด

มีการบำรุงรักษาทำความสะอาดอาคารและบริเวณเป็นประจำ

มาตรฐานโรงเรียนขั้นต่ำและโรงเรียนอาชีวศึกษา

๑) ที่ตั้งและบริเวณโรงเรียน

ที่ตั้งควรอยู่ในสถานที่ที่สามารถจัดอาคารได้สะดวก ไม่เป็นที่ลุ่มจนเกินไป สามารถจัดระบบการระบายน้ำได้ ห่างไกลแหล่งเสื่อมโทรมและเหตุรำคาญต่างๆ เช่น กลิ่น เสียง และความสั่นสะเทือน ไม่ห่างไกลชุมชน มีการคมนาคม สะดวกและปลอดภัย เนื้อที่และบริเวณโรงเรียน เหมาะสม เอื้ออำนวยต่อการเรียนการสอนและการฝึกอบรม และมีความสวยงาม ตลอดจนบำรุงรักษาง่ายและประหยัด เนื้อที่ ตามเกณฑ์ที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดไว้

๒) อาคารเรียนและอาคารประกอบ

- อาคารเรียน ถาวรและได้มาตรฐานพอเหมาะ กับจำนวนนักเรียนและแผนการเรียน เป็นอาคารที่ถูกสุขลักษณะ

- อาคารประกอบ โรงฝึกงาน เป็นอาคารที่แยกจากอาคารเรียน มีแสงสว่างและการระบายอากาศที่เหมาะสม มีคำแนะนำในการปฏิบัติงานมีการจัดเครื่องป้องกันอันตราย เครื่องมือเครื่องจักร และป้องกันอันตรายส่วนบุคคล นอกจากนี้ภายในโรงฝึกงานควรมีตู้ยาและเวชภัณฑ์ ตลอดจนเครื่องมือดับเพลิงที่พร้อมจะใช้

- โรงอาหาร ขนาดเนื้อที่โดยเฉลี่ย ๑ ตารางเมตร ต่อนักเรียน ๑ คน มีโต๊ะและม้านั่งเพียงพอกับจำนวนนักเรียน มีที่ต้มน้ำเฉลี่ย ๑ ที่ต่อนักเรียน ๕๐ คน และมีอ่างล้างมือ ๑ ที่ต่อนักเรียน ๗๕ คน นอกจากนี้ควรมีภาชนะใส่อาหารที่ถูกสุขลักษณะ

๓) ห้องเรียนและเครื่องใช้ในห้องเรียน

- ห้องเรียน มีเนื้อที่เฉลี่ย ๑.๕ ตารางเมตร ต่อนักเรียน ๑ คน และเป็นห้องเรียนที่ถูกสุขลักษณะ นอกจากนี้ควรมีห้องปฏิบัติการ หรือห้องประจำวิชาต่างๆ ตามความเหมาะสมกับแผนการเรียน

- เครื่องใช้ในห้องเรียน เช่นเดียวกับโรงเรียนประถมศึกษา

๔) แสงสว่าง มีการระบายอากาศ และกำหนดความดังของเสียง เช่นเดียวกับโรงเรียนประถมศึกษา

๕)) สนาม มีเนื้อที่ เฉลี่ย ไม่น้อยกว่า ๔ ตารางเมตรต่อนักเรียน ๑ คน

๖)) การสุขาภิบาล ในโรงเรียนมัธยมและอาชีวศึกษา จัดเช่นเดียวกับโรงเรียนประถมศึกษา โดยเน้น ความคล่องตัวในการใช้ประโยชน์และการประหยัด^{๐๐}

จากหลักการการจัดสภาพแวดล้อมทางการศึกษาของโรงเรียน สามารถแยกหมวดหมู่ได้เป็น การจัดการด้านสิ่งแวดล้อมและอาคารสถานที่ ที่เป็นสภาพแวดล้อมภายนอกของผู้เรียน การจัดการด้านการบริหารซึ่งเป็นการบริหารจัดการโดยรวมทางอ้อมที่จะเกิดกับ

ผู้เรียน และการจัดการด้านวิชาการ ซึ่งเป็นการจัดการที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับผู้เรียน ซึ่งแต่ละหมวดหมู่มีรายละเอียดปลีกย่อยมากมายในการบริหารจัดการ แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นการจัดการสภาพแวดล้อมให้ประสบผลสำเร็จนั้นจะขาดกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งไม่ได้เลย จะต้องมีการจัดการที่สอดคล้องกลมกลืนกัน

การดำเนินงานอนามัยโรงเรียน จะต้องประสานกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขท้องถิ่น องค์ประกอบสำคัญ คือ องค์ประกอบด้าน อนามัยสิ่งแวดล้อมโรงเรียน-ซึ่งแบ่งเป็นสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ชีวภาพ เศรษฐกิจและสังคม สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ได้แก่ อาคารสถานที่ อุปกรณ์ เครื่องใช้ทั้งภายในและภายนอกอาคาร สนามเด็กเล่น ผิวถนน บันได ซึ่งต้องได้รับการดูแลรักษาและปรับปรุงเพื่อเอื้อต่อการมีสุขภาพดี สิ่งแวดล้อมทางชีวภาพ ได้แก่ ต้นไม้ สนาม สัตว์เลี้ยง และสัตว์อื่นที่อาศัยอยู่ภายในโรงเรียน ที่อาจเป็นสาเหตุของลงอุบัติเหตุ หรือทำให้เกิดอาการเจ็บป่วยและเกิดโรคแก่นักเรียน ทางโรงเรียนต้องหาทางป้องกัน รักษาและควบคุมมิให้เกิดอันตรายหรือโรคเกิดขึ้นสิ่งแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคม เป็นสิ่งแวดล้อมที่อาจจะมีส่วนโดยตรงหรือทางอ้อมต่อปัญหาสุขภาพเด็กนักเรียน เช่น สภาวะทางครอบครัว พ่อแม่แตกแยก เป็นต้น^{๐๐}

จะเห็นได้ว่าองค์ประกอบด้านสิ่งแวดล้อมก็มีส่วนสำคัญที่ส่งผลต่อพฤติกรรมและสุขภาพของเด็กนักเรียน ซึ่งทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจะต้องให้ความสำคัญและให้ความร่วมมือในการปรับปรุงสภาพอนามัยสิ่งแวดล้อมเพื่อให้เด็กนักเรียนมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี

มาตรฐานขั้นต่ำโรงเรียนประถมศึกษา

๑) ที่ตั้ง สถานที่ที่ตั้งอยู่ใกล้ชุมชน เพื่อความสะดวกในการเดินทางของนักเรียน เนื้อที่ตั้งของโรงเรียนไม่ควรน้อยกว่า เกณฑ์มาตรฐานของกระทรวงศึกษาธิการ คือ

- ขนาด ๑ - ๒๔ ห้องเรียน	มีที่ดินไม่ต่ำกว่า	๖	ไร่
- ขนาด ๒๕- ๓๖ ห้องเรียน	ที่ดินไม่ต่ำกว่า	๖	ไร่
- ขนาด ๓๗	- ๔๘ ห้องเรียน	ที่ดินไม่ต่ำกว่า	๑๒ ไร่
- ขนาด ๔๙	- ๖๐ ห้องเรียน	ที่ดินไม่ต่ำกว่า	๑๕ ไร่

สำหรับที่ดินในเขตเมือง ควรมีเนื้อที่ไม่ต่ำกว่า ๑๒ ไร่ นอกจากนี้โรงเรียนควรตั้งอยู่ห่างจากบริเวณที่มีเหตุรำคาญและสิ่งรบกวนต่างๆ เช่น เสียงดัง กลิ่น คว้น และฝุ่นละอองรอบๆ บริเวณโรงเรียน ไม่มีแหล่งเสื่อมโทรมทางด้าน ศีลธรรม จริยธรรม

^{๐๐} วราภรณ์ ศิริสว่าง, อนามัยโรงเรียน ทฤษฎีและการปฏิบัติ, หน้า ๑๒.

๒) บริเวณโรงเรียน ควรมีรั้วรอบที่ปลอดภัย น้ำไม่ท่วม พื้นบริเวณเรียบ สะอาด เรียบร้อย รมรื่นสวยงาม

๓) อาคารเรียนและอาคารประกอบ

- ห้องเรียน ควรมีขนาดไม่ต่ำกว่า ๖ x ๘ เมตร และควรมีเนื้อที่ภายในห้องเรียน เฉลี่ย คนละประมาณ ๑.๕ ตารางเมตร

- โต๊ะเรียนและม้านั่ง มีเพียงพอและขนาดเหมาะสม
- ควรมีถังขยะทุกห้อง
- กระดานชอล์กผิวเรียบ สีเขียวใบไม้ ไม่เป็นเงา มีรางรองรับผงชอล์ก
- จัดบรรยากาศห้องเรียน ให้ถูกสุขลักษณะ
- แสงสว่างในห้องเรียนมีความเหมาะสม สบายตา ความสว่างไม่น้อยกว่า ๓๐ ฟุตเทียน ห้องเรียนศิลปะและโรงฝึกงานเป็นงานละเอียด ควรมีความแสงสว่างไม่น้อยกว่า ๕๐ ฟุตเทียน สีภายในอาคารควรเป็นสีอ่อน จะช่วยสะท้อนแสงได้ดี

- การระบายอากาศ ควรมีประตูหน้าต่างเปิดออกและช่องระบายลม คิดเป็นเนื้อ ที่ทั้งหมด มีร้อยละ ๒๐ ของพื้นที่ห้อง

- เสียงดังในห้องไม่ควรเกิน ๔๐ เดซิเบล
- อาคารโรงอาหาร หรืออาคารเอนกประสงค์ที่สามารถใช้ เป็นที่รับประทานอาหารของเด็กนักเรียนได้อย่างเหมาะสมและเพียงพอกับจำนวนนักเรียน

๔) สนาม

- ควรมีเนื้อที่เฉลี่ย ไม่น้อยกว่า ๔ ตารางเมตร ต่อนักเรียน ๑ คน
- ต้องเรียบ ปลอดภัย และไม่มีน้ำขัง

๕) การสุขาภิบาล

(๑) น้ำดื่มน้ำใช้ มีวิธีการจัดการ ๔ วิธี

- ประปาโรงเรียน น้ำพุหรือน้ำก๊อก โดยเฉลี่ย ๖ คน ต่อ ๑ ที่ ที่ล้างมือเฉลี่ย ๑๐๐ คน ต่อ ๑ ที่
- น้ำฝน มีถังเก็บน้ำฝนที่ถูกสุขลักษณะ โดยเฉลี่ย ๒ ลิตร ต่อคน ต่อวัน
- น้ำป่อ ถูกหลักสุขาภิบาล
- น้ำจากแม่น้ำลำคลอง ผ่านกรรมวิธี ทำความสะอาดมาก่อน เช่น สารส้ม และ คลอรีน ทำลายเชื้อโรคในน้ำ

(๒) ส้วมและที่ปัสสาวะ

- ส้วมหลุม สำหรับโรงเรียนขาดแคลนน้ำ
- ส้วมซึม สำหรับโรงเรียน มีน้ำใช้ตลอดปี

- ส้วมถังเกรอะ สำหรับโรงเรียนที่มีนักเรียน จำนวนมากและมีงบประมาณในการก่อสร้าง จะมีความจุและสามารถเก็บอุจจาระได้อย่างเพียงพอกับความต้องการใช้ของนักเรียนจำนวนส้วมและที่ปัสสาวะของนักเรียน

- ส้วมหญิง ๑ ที่ ต่อนักเรียน ๓๕ คน
- ส้วม ชาย ๑ ที่ต่อนักเรียน ๔๓๐ คน
- ที่ปัสสาวะ ๑ ที่ต่อนักเรียน ๕๐ คน

(๓) การกำจัดขยะมูลฝอย

ได้แก่ การรวบรวมและการกำจัดขยะมูลฝอยในโรงเรียน การรวบรวมขยะ จัดภาชนะที่ถูกลักษณะรองรับ ตั้งในอาคารและในบริเวณโรงเรียน สำหรับขยะเปียก ควรมีภาชนะที่ปิดฝาชนิดชิด การกำจัดขยะ โรงเรียนในเขตเทศบาลละสุขาภิบาลรวบรวมขยะ ให้นำขยะไปกำจัดสัปดาห์ละ ๒ ครั้ง สำหรับโรงเรียนนอกเขตเทศบาล ใช้วิธีเผาขยะในเตาเผาหรือฝัง

(๔) การกักน้ำโสโครก

น้ำโสโครกจากห้องน้ำห้องครัว โรงครัว การจัดทำทางระบายน้ำลงสู่บ่อซึมสำหรับน้ำฝนที่ตกลงมาซึ่งบริเวณโรงเรียน ต้องจัดทำทางระบายน้ำลงสู่ท่อน้ำสาธารณะหรือลงสู่แหล่งน้ำ

(๕) การรักษาความสะอาด มีการบำรุงรักษาทำความสะอาดอาคารและบริเวณเป็นประจำ

การเป็นโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ เพื่อผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาให้บุคคลประสบความสำเร็จในชีวิตตามศักยภาพ ทำประโยชน์สูงสุดต่อครอบครัว ชุมชนและประเทศชาติ ซึ่งองค์ประกอบที่สำคัญในการสร้างโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม ได้แก่ สิ่งแวดล้อมทางกายภาพของโรงเรียน สิ่งแวดล้อมทางสังคมของโรงเรียน และการประสานสัมพันธ์กับชุมชนได้กล่าวถึง สิ่งแวดล้อมทางกายภาพของโรงเรียนไว้ว่า หมายถึงอาคารสถานที่ สนามกีฬา สนามเด็กเล่น เครื่องมือและเครื่องใช้นอกอาคารและในอาคาร บริเวณรอบๆโรงเรียน ต้องได้รับการปรับปรุงให้อีกต่อการส่งเสริมสุขภาพ เช่น

- บริเวณ โรงเรียนต้องสวยงาม ร่มรื่น
- มีที่นั่งเล่น ที่ปลอดภัย ปลอดภัยจากฝุ่นละอองหรือแสงแดดจัด
- ทางเดินปลอดภัยจากอุบัติเหตุ
- สนามกีฬาและสนามเด็กเล่นมีการป้องกันอุบัติเหตุ
- มีระบบการจัดเก็บขยะและบำบัดน้ำเสีย
- โรงอาหารถูกหลักสุขาภิบาล
- มีน้ำดื่มน้ำใช้ที่สะอาดและเพียงพอ

- ห้องเรียนมีแสงสว่างเพียงพอและระบายอากาศดี
- ไม่มีแหล่งเพาะพันธุ์ยุง
- มีห้องน้ำสะอาดเพียงพอ
- อาคารได้รับการซ่อมแซมปรับปรุงให้ปลอดภัย

สิ่งแวดล้อมทางสังคมของโรงเรียน โรงเรียนต้องสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมทางสังคมของโรงเรียนที่มีความเอื้ออาทร เป็นมิตร อบอุ่น ใฝ่หาใจและเคารพซึ่งกันและกัน เพื่อให้ทุกคนอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข มีสุขภาพจิตที่ดี

- มีความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับนักเรียน นักเรียนกับนักเรียน บุคลากรของโรงเรียนกับผู้บริหาร
- มีการช่วยเหลือและปฏิบัติกับผู้ด้อยโอกาสด้วยความเห็นอกเห็นใจ
- มีนโยบายและหลักการไม่ใช้ความรุนแรงของครูต่อนักเรียน
- สร้างบรรยากาศแห่งความร่วมมือที่ดี เช่น ให้ความรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของโรงเรียน ให้นักเรียน มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและการตัดสินใจ
- มีการดำเนินการแก้ปัญหาความขัดแย้ง
- มีการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมและศาสนารวมทั้งกิจกรรมสร้างความสมัครสมานสามัคคี

การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน โรงเรียนต้องมีความสัมพันธ์ที่ดีกับครอบครัวนักเรียน หรือกลุ่มองค์กรในชุมชน เพื่อสนับสนุนการเป็นโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ

- ผู้ปกครอง มีส่วนร่วมให้ความเห็นในการส่งเสริมดูแลสุขภาพของนักเรียน
- มีหลักสูตรด้านสุขภาพมีกิจกรรมที่นักเรียนร่วมปฏิบัติกับผู้ปกครอง
- ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมของโรงเรียน
- โรงเรียนร่วมกิจกรรมกับชุมชน เช่นงานพิธีการในชุมชน
- โรงเรียนเอื้อให้ชุมชนใช้ทรัพยากรของโรงเรียน เช่น สนามกีฬา หอประชุม
- โรงเรียนรับฟังข้อคิดเห็นของชุมชนและผู้ปกครองในการพัฒนาหลักสูตร
- มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างโรงเรียนกับองค์กรชุมชน

ตามแนวความคิดของ **Chala O' Dell** มีองค์ประกอบหลัก เกี่ยวกับการจัดการการศึกษา ๓ อย่าง ดังนี้^{๐๐}

๑. การกำหนดสิ่งสำคัญที่องค์กรต้องทำให้สำเร็จ

๒. การออกแบบปัจจัยที่สามารถทำให้เกิดการจัดการความรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และ

๓. กระบวนการเปลี่ยนแปลง มาประยุกต์ในการสร้างบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมภายในสถานศึกษา ในการจัดการเรียนรู้ให้บังเกิดผล ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๑) การกำหนดสิ่งสำคัญที่องค์กรต้องทำให้สำเร็จ ขั้นตอนที่สำคัญที่สุด เพราะจะเป็นการกำหนด วัตถุประสงค์ของการจัดการความรู้ ซึ่งในส่วนใหญ่วัตถุประสงค์ของการจัดการความรู้ในสถานศึกษาจะเกี่ยวกับ การพัฒนาคุณภาพผู้เรียน การพัฒนาคุณภาพการสอน การพัฒนาความเป็นเลิศในการปฏิบัติงานเพื่อมุ่งผลสัมฤทธิ์

๒) การออกแบบปัจจัยที่ให้องค์กรสามารถจัดการความรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สถานศึกษาต้องสร้างปัจจัย ๔ ด้าน ที่จะช่วยให้การจัดการเรียนรู้ ดำเนินไปอย่างราบรื่น ได้แก่

(๑) วัฒนธรรมองค์กรของสถานศึกษา ซึ่งได้แก่ การได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารระดับสูง ผู้บริหารทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดี มีการสร้างบรรยากาศที่ทำให้ครูกล้าคิด กล้าทำ กล้าเปิดเผยต่อกัน ส่งเสริมการทำงานเป็นทีม และทำให้การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของครู/บุคลากรและสามารถทำให้การจัดการเรียนรู้เป็นส่วนหนึ่งของระบบการประเมินผลและพัฒนาครู และบุคลากรอย่างต่อเนื่อง

(๒) การเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อช่วยให้การจัดการความรู้ทำได้อย่างรวดเร็ว ยิ่งขึ้น เช่น ระบบ Internet และ Intranet เป็นต้น

(๓) โครงสร้างองค์การสถานศึกษาที่เอื้อต่อการจัดการความรู้ เช่น การกำหนดบุคลากร หรือทีมที่รับผิดชอบในการจัดความรู้ในองค์กร และมีเครือข่ายการแลกเปลี่ยนความรู้ที่ชัดเจน เป็นต้น

(๔) การวัดผลการจัดการความรู้เป็นเรื่องสำคัญ เพราะจะเป็นข้อมูลย้อนกลับในการให้รู้ผลที่เกิดขึ้นจากการจัดการความรู้ในสถานศึกษา

สถานศึกษาต้องมีความมั่นใจว่า มีปัจจัยข้างต้นครบถ้วน และที่สำคัญต้องมีการบริหารจัดการให้ปัจจัยดังกล่าวสอดคล้องประสานกันตลอดเวลา เพื่อให้กระบวนการเรียนรู้ดำเนินไปอย่างราบรื่น

๓) กระบวนการเปลี่ยนแปลง(ปฏิบัติ)

เมื่อได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการจัดการความรู้โดยมีบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการจัดการ ความรู้แล้วและมั่นใจว่า มีปัจจัยทั้ง ๔ อย่างครบถ้วนแล้ว สถานศึกษาต้องใช้กระบวนการ เปลี่ยนแปลง ประกอบ ด้วย ๔ ขั้นตอน คือ

(๑) การวางแผน เพื่อทำการประเมินว่า ตนเองอยู่ที่ใดเมื่อเปรียบเทียบกับสิ่งที่อยากเป็น

- (๒) การออกแบบ คือการกำหนดหน้าที่ บทบาทของผู้มีส่วนร่วมในการจัดการความรู้กำหนดเทคโนโลยีที่จะใช้ กำหนดการวัดผลลัพธ์ที่ต้องการและวางแผน/จัดทำแผน
- (๓) การปฏิบัติ เป็นการจัดโครงการนำร่องและดำเนินการตามแผนที่วางไว้
- (๔) การขยายผล คือการนำความสำเร็จจากโครงการนำร่องไปใช้ เพื่อขยายผลให้ทั่วทั้งสถานศึกษา

การสร้างบรรยากาศสิ่งแวดล้อมเพื่อการจัดการความรู้ จึงเป็นเรื่องสำคัญและจำเป็นที่จะมีส่วนให้การจัดการความรู้ในสถานศึกษา บรรลุเป้าหมายที่ต้องการเพราะบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมจะทำให้ครูและบุคลากรทางการศึกษา มีความรู้สึกรอบรู้ ปลอดภัยสบายใจและมั่นใจที่จะคิดริเริ่มสร้างสรรค์

การจัดการสิ่งแวดล้อมด้านต่าง ๆ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้กล่าวถึง แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ ๙ (พ.ศ. ๒๕๔๕-๒๕๔๙) ได้ให้ความสำคัญของการพัฒนาคุณภาพของคนเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด โดยได้กำหนดแผนงานหลักเพื่อพัฒนาการศึกษา ในช่วงปี ๒๕๔๕ -๒๕๔๙ เรื่องการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนให้มีแนวทางและมาตรการด้านการปรับปรุง การจัดการกระบวนการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ โดยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

๑) การจัดสิ่งแวดล้อมด้านอาคารสถานที่

สิ่งแวดล้อมด้านอาคารสถานที่เป็นการจัดสภาพทางด้านกายภาพของโรงเรียนเป็นสิ่งที่สามารถมองเห็นได้ นับเป็นสิ่งแรกที่ผู้มาสัมผัสกับโรงเรียนได้พบเห็น และสภาพแวดล้อมเหล่านี้ย่อมมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของมนุษย์และเป็นการพัฒนาทางด้านความรู้สึกนึกคิด จิตใจ และมีคุณธรรม รัฐบาลได้ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาการศึกษา

(๑) การสร้างสิ่งที่เป็นเอกลักษณ์ของโรงเรียน เพื่อเป็นศูนย์รวมทางจิตใจทางสมาชิกทุกคนให้มีความภาคภูมิใจในสถาบัน เช่นกำหนดต้นไม้ หรือดอกไม้ประจำโรงเรียนสิ่งปลูกสร้างที่เป็นสัญลักษณ์ของโรงเรียน เพลงประจำโรงเรียน การแต่งกายชุดที่เป็นสัญลักษณ์ของโรงเรียน

(๒) การจัดบริเวณโรงเรียน มีการตกแต่งอาคารเรียน อาคารประกอบ ตัดแต่งสนามหญ้า รั้ว จัดห้องเรียน ห้องพักรับประทานอาหาร สำนักงาน โต๊ะทำงาน ห้องน้ำ ห้องส้วม รักษาความสะอาดสิ่งต่าง ๆ จัดเครื่องมือ วัสดุอุปกรณ์ในโรงฝึกงาน ให้เกิดความสะอาดเป็นระเบียบ

๐๐ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ , แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ , (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๓๙), หน้า ๗๐-๗๑.

เรียบร้อยดูแล้วสบายตา หยิบกึ่ง่าย ใช้ก็คล่อง ใช้การได้ดีอยู่เสมอ ซึ่งอาจใช้กิจกรรม ๕ ส คือ สะสาง สะดวก สะอาด สุขลักษณะ และสร้างนิสัย มาสนับสนุนการดำเนินงาน มีการซ่อมแซม บำรุงรักษาให้มีสภาพใช้การได้ดีอยู่เสมอ เช่น โต๊ะ เก้าอี้ ประตู บานหน้าต่าง สนาม อาคาร สถานที่

(๓) สร้างความรู้สึกให้มีความรัก ความผูกพันกับต้นไม้ โดยเปิดโอกาสให้ครู และนักเรียน ได้ปลูกและดูแลรักษาต้นไม้ด้วยตนเอง ควรเป็นไม้ยืนต้น อย่างน้อยคนละ ๑ ต้น หากบางโรงเรียนไม่สามารถปลูกไม้ยืนต้นได้ก็อาจปลูกไม้ดอกไม้ประดับ ตกแต่งสร้างซุ้ม สร้าง ศาลา สวนหย่อม ที่พักผ่อนหย่อนใจ ให้เกิดความร่มรื่น สดชื่นสวยงามก็ได้ ที่ต้นไม้อาจจะมีความเป็นข้อคิด ข้อเตือนใจติดไว้ที่เรียกว่า ต้นไม้พูดได้

(๔) มีการพัฒนาดัดแปลงให้เกิดสิ่งใหม่ เพื่อเป็นการขจัดความซ้ำซาก จำเจ เช่น การจัดสถานที่ทำงานของครู การจัดโต๊ะเรียน การตกแต่งไม้ดอกไม้ประดับ การจัดป้าย นิเทศ ป้ายประกาศ ตลอดจนการนำทรัพยากรหรือสิ่งต่าง ๆ ในท้องถิ่นมาจัดหรือดัดแปลงให้เหมาะสมกับสภาพของโรงเรียน เช่น การใช้ต้นตาล ต้นมะพร้าวทำโต๊ะ เก้าอี้ การนำเปลือกหอย มาประดับ ตกแต่งห้องเรียน และสถานที่ต่าง ๆ การนำกระบอกไผ่มาทำถังขยะ การนำหมวก หรืออบมาทำโคมไฟ การดัดแปลงต้นไม้ให้เป็นรูปทรงต่าง ๆ

(๕) คำนึงถึงความเหมาะสมกับสถานที่ เช่น การจัดห้องแสดงศิลปะ วัฒนธรรม การจัดทำเอกสารเผยแพร่ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่น การจัดป้ายประกาศในที่ สามารถอ่านได้สะดวกและทั่วถึง การจัดสถานที่บางส่วนไว้เพื่อให้นักเรียนได้เข้าไปใช้ได้ ลักษณะที่มึความรู้สึกเป็นส่วนตัว เป็นตัวของตัวเอง อันจะก่อให้เกิดความรู้สึกที่สงบ เช่น มุม สงบในห้องสมุด ห้องจริยธรรม สวนจริยธรรม สวนสงบ ไม่จัดคอดหรือเล่าสัตว์ไว้ในที่เป็นการ รบกวนการเรียนการสอน เป็นต้น

(๖) การใช้สิ่งของหรือสถานที่ของโรงเรียนอย่างคุ้มค่าหรือเกิดประโยชน์สูงสุด เช่น บริเวณใต้ถุนอาคารเรียน บริเวณหอประชุม โรงอาหาร ใต้ร่มไม้ ฯลฯ อาจจัดเพื่ออำนวยความสะดวก ด้านอื่น เช่น เป็นที่อ่านหนังสือ เรียกว่าห้องสมุดโล่ง หรือใช้จัดนิทรรศการ ป้ายนิเทศ ป้ายประกาศ เป็นต้น

สรุปการจัดกิจกรรมสิ่งแวดล้อมทางด้านกายภาพ คือ การจัดสภาพทางด้านอาคาร สถานที่การสร้างสิ่งที่เป็นเอกลักษณ์ของโรงเรียน การจัดบริเวณโรงเรียน การสร้างความรู้สึกให้มีความรัก ความผูกพันต้นไม้ การพัฒนาดัดแปลงให้เกิดสิ่งใหม่ ๆ ความเหมาะสมกับสถานที่ และการใช้สิ่งของหรือสถานที่ของโรงเรียนอย่างคุ้มค่าหรือเกิดประโยชน์สูงสุด

๒) การจัดสิ่งแวดล้อมด้านการบริหาร

สิ่งแวดล้อมด้านการบริหารเป็นการดำเนินการของโรงเรียนให้การปฏิบัติงานสำเร็จ ลุล่วงไปด้วยดี ผู้บริหารและครูเป็นผู้มีความสำคัญยิ่งต่อการสร้างสิ่งแวดล้อม โดยเริ่มที่ตัว

ผู้บริหารเอง จะต้องเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีให้เกิดขึ้นระหว่างครูด้วยกัน และระหว่างครูกับผู้บริหาร ความสัมพันธ์ที่ดีจะได้รับการไว้วางใจจากคณะครู ปฏิบัติต่อคนเหมือนกับเป็นผู้ร่วมงานที่ดี ที่คอยให้คำแนะนำช่วยเหลือ สร้างขวัญและกำลังใจในการทำงานให้กับครู โดยยึดหลักการบริหารแบบมีส่วนร่วม เช่น

(๑) การสำรวจสภาพปัจจุบันและปัญหา จัดทำข้อมูลสารสนเทศที่เป็นปัจจุบัน แล้ว นำข้อมูลมาเป็นพื้นฐานในการกำหนดนโยบายหรือแนวปฏิบัติของโรงเรียน มีการเปิดโอกาสให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมและแสดงความคิดเห็นในลักษณะต่าง ๆ เช่น การกำหนดนโยบาย การเสนอแผนงานโครงการซึ่งอาจใช้กระบวนการวางแผนเป็นทีม หรือกิจกรรมข้อเสนอแนะ

(๒) มีการสร้างขวัญกำลังใจ จัดสวัสดิการให้บุคลากรหลาย ๆ รูปแบบ เช่น

- ให้ความช่วยเหลือยกย่อง ชมเชย
- ส่งเสริมสนับสนุนด้านงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ในการปฏิบัติงาน

อย่างเหมาะสม

- จัดสวัสดิการต่าง ๆ เช่น สหกรณ์ ทุนการศึกษา ที่พักอาศัย

สาธารณูปโภค ฯลฯ

- เมื่อมีบุคคลใดหรือกลุ่มบุคคลมีผลงานดีเด่น ก็ส่งเสริมสนับสนุนให้แสดงความสามารถในรูปแบบต่าง ๆ เช่น เขียนบทความ เป็นวิทยากร ส่งผลงานเข้าประกวด แข่งขัน ในโอกาสต่าง ๆ ฯลฯ

- จัดให้มีการยกย่องชมเชยประกาศเกียรติคุณ เผยแพร่ผลงานของบุคลากรที่มีผลงานดีเด่น

- สนับสนุนให้บุคลากรได้มีโอกาสเพิ่มพูนความรู้ เพื่อความก้าวหน้า เช่น การศึกษาต่อ อบรม ศึกษาดูงาน การทำผลงานวิชาการ

- ส่งเสริมให้บุคลากรมีการพบปะสังสรรค์กันในโอกาสอันควร เช่น การต้อนรับผู้มาใหม่หรือผู้จากไป วันสำคัญต่าง ๆ การฉลองความสำเร็จ

- ส่งเสริมให้บุคลากรในโรงเรียนช่วยเหลือเกื้อกูลกันเมื่อมีคนใดคนหนึ่งหรือญาติพี่น้องได้รับความเดือดร้อนหรือมีงานฉลองต่าง ๆ เช่น เจ็บป่วย เสียชีวิต แต่งงาน บวช วันเกิด

(๓) จัดระบบการต้อนรับแขกผู้มาเยือนด้วยบรรยากาศแห่งความเป็นมิตรไมตรี ส่งเสริมให้บุคลากรปฏิบัติตนต่อกันอย่างมีสัมมาคารวะ ตระหนักขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมไทย เช่น การไหว้ การทักทาย การใช้วาจาสุภาพ

สรุป การจัดสิ่งแวดล้อมทางด้านการบริหาร คือ การดำเนินการของโรงเรียนให้การปฏิบัติงานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ซึ่งประกอบด้วยการสำรวจสภาพปัจจุบันและปัญหาการส่งเสริม

ให้บุคลากรของโรงเรียนทำงานร่วมกัน การสร้างขวัญกำลังใจ จัดสวัสดิการให้บุคลากร และการจัดระบบการต้อนรับแขกผู้มาเยือนด้วยบรรยากาศแห่งความเป็นมิตรไมตรี

๓) การจัดสิ่งแวดล้อมด้านวิชาการ

เป็นการปรับสภาพของสิ่งแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนการสอนทั้งในและนอกห้องเรียน ซึ่งเป็นการกระตุ้นและยั่วยุที่จะช่วยให้นักเรียนได้รับความรู้และประสบการณ์ให้มากที่สุดในการเรียนรู้ เช่น

(๑) พฤติกรรมของครู ครูควรแสดงพฤติกรรมทั้งในด้านคำพูดกริยาท่าทาง สีหน้าที่ยิ้มแย้มแจ่มใส ด้วยความรักความเมตตาอย่างจริงใจ และมีเหตุผลด้วยความสม่ำเสมอ เพราะนักเรียนจะรู้และเข้าใจดีว่า ครูของเขามีความรักและจริงใจต่อเขาเพียงใดโดยไม่สามารถปิดบังอำพรางได้เลย สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้จะเป็นแม่แบบของนักเรียนและมีผลทางด้านจิตใจต่อการแสดงความเคารพรักศรัทธาในตัวครูของเขาด้วยความจริงใจ หากครูสามารถครอบครองหัวใจของนักเรียนได้แล้ว ความรู้สึกที่ดีต่อกันจะสร้างสรรค์บรรยากาศการเรียนการสอนที่สดชื่น ความรัก ความผูกพัน เอื้ออาทร ให้อภัยต่อกันตลอดไป ครูควรให้ความรักความเมตตา และมีมนุษยธรรมกับนักเรียนทุกคนด้วยความจริงใจ เสียสละ ใกล้ชิด ผูกพัน เป็นทั้งเพื่อน พี่ บิดา มารดา ที่มีความปรารถนาดี ร่วมทุกข์ร่วมสุข สามารถเข้าไปในโลกแห่งความคิด ความรู้สึกของนักเรียนแต่ละคนได้

(๒) การจัดกระบวนการเรียนการสอน ส่งเสริมให้นักเรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนการสอน โดยครูพยายามจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้กระทำด้วยตนเอง และมีโอกาสเรียนรู้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ซึ่งสิ่งที่ลืมไม่ได้คือ ต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล บทบาทของครูจะเป็นผู้คอยให้ความช่วยเหลือแนะแนะ ให้ขวัญกำลังใจ เพื่อให้นักเรียนได้สมหวัง และมีพลังในผลสำเร็จแห่งการเรียนของตนเอง และส่งเสริมให้นักเรียนคิดและทำงานกันเป็นกลุ่ม เพื่อสร้างบรรยากาศ ความร่วมมือ เป็นมิตร ไว้วางใจและเอื้ออาทรต่อกัน

(๓) การจัดห้องเรียนและวัสดุอุปกรณ์ เปลี่ยนบรรยากาศการเรียนการสอนจากการเรียนภายในห้องเรียนแคบ ๆ ไปเรียนได้ร่มไม้ สนาม หรือสถานที่อื่น ๆ ที่ทำให้มีชีวิตชีวา และเกิดการเรียนรู้มากขึ้น พยายามใช้สื่อการเรียนการสอนและอุปกรณ์ที่จะช่วยให้นักเรียนเข้าใจบทเรียนและเรียนด้วยความสนุกสนานยิ่งขึ้น วิชาบางวิชาที่นักเรียนบางคนเห็นว่าเป็นเรื่องยากต่อความเข้าใจและเบื่อหน่าย ครูผู้สอนต้องพยายามเข้าใจเด็ก พยายามดูพื้นฐานของนักเรียน แล้วทำเรื่องยากให้เป็นเรื่องง่าย สร้างบทเรียน เกมสนุก ๆ ให้นักเรียนได้เล่น คอยให้กำลังใจเรื่องใดที่นักเรียนเข้าใจ อาจจัดกลุ่มสอนพิเศษให้หรือให้เพื่อน ๆ ที่เรียนเก่งกว่าช่วยสอน

(๔) การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนการสอน โดยมีการจัดกิจกรรมที่หลากหลายให้นักเรียนได้มีโอกาสแสดงออกและเข้าร่วมทุกคนตามความถนัดและความสนใจ

อย่างต่อเนื่องและเสรี เช่น ดนตรี กีฬา ศาสนา และศิลปวัฒนธรรม ควรมีสถานที่และอุปกรณ์ให้นักเรียนได้ฝึกซ้อมเล่น และเข้าร่วมอย่าอิสระ ซึ่งจะมีผลทำให้นักเรียนได้รับการพัฒนาให้มีความสมบูรณ์ครบทุกด้านจัดห้องสมุดให้เป็นโรงเรียน โดยให้มีสถานที่กว้างขวาง และมีวัสดุครุภัณฑ์ที่เพียงพอสำหรับให้นักเรียนเรียนด้วยตนเอง เปิดบริการให้นักเรียนได้ใช้มากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นแบบห้องสมุดโล่งในบริเวณระเบียง ใต้ถุนอาคาร ชุมนศาลา หรือใต้ร่มไม้ก็ได้จัดให้มีกิจกรรมส่งเสริมงานวิชาการในโอกาสต่าง ๆ เช่น งานนิทรรศการของโรงเรียน สัปดาห์ห้องสมุด เดือนแห่งคุณภาพ วันอรุณเบิกฟ้า ผักโรงเรียน ฯลฯ เพื่อส่งเสริมให้นักเรียน มีเวทีแสดงออกทั้งภายในโรงเรียนและนอกโรงเรียน

สรุป การจัดสิ่งแวดล้อมด้านวิชาการ คือ การปรับสภาพของสิ่งแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนการสอน ครอบคลุมด้วย พฤติกรรมของครู การจัดกระบวนการเรียนการสอน การจัดห้องเรียนและวัสดุอุปกรณ์ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนการสอน

ดังนั้น หากโรงเรียนสามารถจัดสภาพแวดล้อมทั้งทางด้านอาคารสถานที่ ด้านการบริหารและด้านวิชาการได้อย่างเหมาะสมแล้ว โรงเรียนก็จะเป็นสถานที่สร้างความหรรษาใหม่ ๆ ที่รื่นรมย์เปรียบเสมือนบ้านที่สองของนักเรียนที่จะช่วยพัฒนาทางร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญาให้เป็นคนที่มีคุณภาพทั้งด้านความรู้ความสามารถที่เป็นพื้นฐานของการเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพสามารถปรับตัวให้เข้ากับเปลี่ยนแปลง การพึ่งตนเอง และการดำรงชีวิตที่ประสบผลสำเร็จในอนาคต

๒.๕ การจัดการการศึกษาโรงเรียนสาธิต “พิบูลบำเพ็ญ” มหาวิทยาลัยบูรพา

๒.๕.๑ ความเป็นมา^{๐๐}

โรงเรียนนี้เดิมชื่อโรงเรียนประชาบาลตำบลหนองมน^๓ (บ้านแสนสุขบน) เป็นโรงเรียนประถมศึกษา สร้างด้วยเงินอุดหนุนการศึกษาและประชาชนในท้องถิ่นระดมเงินร่วมกัน โดยมีกำนันดี้ว ยูจิ๋ว และผู้ใหญ่อุ้น จันทรเกลี้ยงช่วยกัน จัดหาที่ดินและสร้างขึ้น เมื่อเสร็จเรียบร้อยแล้ว ได้ทำพิธีเปิดใช้สถานที่เล่าเรียนเมื่อวันที่ ๑๗ กันยายน พ.ศ. ๒๔๘๒ ต่อมา พ.ศ. ๒๔๘๖ ทางราชการได้เปลี่ยนชื่อตำบลหนองมน เป็นตำบลแสนสุข มาขึ้นกับอำเภอเมืองชลบุรี โรงเรียนจึงได้เปลี่ยนชื่อเป็น โรงเรียนประชาบาลตำบลแสนสุข ๓ (บ้านแสนสุข)

^{๐๐} โรงเรียนสาธิต “พิบูลบำเพ็ญ” มหาวิทยาลัยบูรพา, รายงานประจำปี ๒๕๕๒, (ชลบุรี : โรงเรียนสาธิต “พิบูลบำเพ็ญ”มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๓), หน้า ๖.

พ.ศ.๒๔๙๖ จอมพล ป.พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี เห็นควรปรับปรุงการศึกษาในท้องถิ่นให้กว้างขวางออกไปจึงมอบให้พลเอกมังกร พรหมโยธี รัฐมนตรีกระทรวงศึกษาธิการ ดำเนินการก่อสร้างขึ้นในตำบลแสนสุข บนเนื้อที่ ๗๕ ไร่ ๒ งาน ๑๓๑ ตรว. ซึ่งอยู่บริเวณเดียวกับโรงเรียนประชาตำบลแสนสุข ๓ ได้วางศิลาฤกษ์เมื่อวันที่ ๒๗มกราคม พ.ศ.๒๔๙๖ มีตัวตึกเรียนมัธยม อาคารเรียนชั้นประถม โรงฝึกงานหัตถศึกษา บ้านพักครู คณงาน รวมเป็นเงินทั้งสิ้น ๓,๑๙๐,๐๐๐ บาท นับเป็น โรงเรียนมัธยมสามัญศึกษาสำหรับการศึกษาในระยะ ๗ ปี เพื่อสนองแผนการ Primary extension School หลังจากวางศิลาฤกษ์แล้ว ๑ ปี นายกรัฐมนตรี ได้มาเป็นประธานในพิธีเปิดโรงเรียนนี้ เมื่อวันที่ ๒๗ พฤษภาคม พ.ศ.๒๔๙๗ ได้ชื่อว่าโรงเรียน "พิบูลบำเพ็ญ" ใช้เป็นสถานเรียน ตั้งแต่ชั้นประถมปีที่ ๑ ถึงมัธยมศึกษาปีที่ ๓

พ.ศ.๒๔๙๙ กระทรวงศึกษาธิการพิจารณาเห็นเป็นการสมควรจะขยายการศึกษาในด้านการฝึกหัดครู และด้านสามัญศึกษา ให้ได้ผลดียิ่งขึ้น จึงได้โอนโรงเรียนพิบูลบำเพ็ญ มาสังกัดวิทยาลัยวิชาการศึกษากรมการฝึกหัดครูเพื่อจัดตั้งเป็นโรงเรียนสาธิต ได้ชื่อว่าโรงเรียนสาธิต "พิบูลบำเพ็ญ" วิทยาลัยการศึกษางานแสน ตั้งแต่วันที่ ๑ กันยายน พ.ศ.๒๔๙๙ ซึ่งทางสภาวิทยาลัยได้จัดตั้งคณะกรรมการขึ้นคณะหนึ่งประกอบด้วยศาสตราจารย์จากมหาวิทยาลัยอินเดียนา รองอธิการ ครูใหญ่และอาจารย์ของวิทยาลัย ทำการสำรวจเพื่อจัดวางนโยบายและวางหลักปฏิบัติของโรงเรียน ในรูปแบบโรงเรียนสาธิตขึ้น

พ.ศ.๒๕๑๗ วิทยาลัยวิชาการศึกษา ได้ยกฐานะเป็นมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โรงเรียนสาธิต "พิบูลบำเพ็ญ" สังกัดภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มีนโยบายให้มีการดำเนินงานสำหรับนิสิตไปใช้ฝึกปฏิบัติงานด้านประสบการณ์อาชีพ ได้มีการจัดตั้งสมาคมผู้ปกครอง ครู ศิษย์เก่าขึ้น เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของโรงเรียน สมาคมได้จัดสร้างอาคารเรียนขนาด ๕๔ x ๙.๒๐ ม. ชั้นเดียว ชื่ออาคารพิบูลรัลึก (ซึ่งต่อมาได้ต่อเติมเป็นอาคาร ๒ ชั้น)

พ.ศ.๒๕๓๓ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน ได้ยกฐานะ เป็นมหาวิทยาลัยเอกเทศ ชื่อมหาวิทยาลัยบูรพา เมื่อวันที่ ๓๐ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๓๔ โรงเรียนสาธิต "พิบูลบำเพ็ญ" จึงได้รับการจัดให้เป็นหน่วยงานที่เทียบเท่าภาควิชาตามพระราชบัญญัติ มหาวิทยาลัยบูรพาโดยสังกัดคณะศึกษาศาสตร์

ปัจจุบันโรงเรียนสาธิต "พิบูลบำเพ็ญ" มหาวิทยาลัยบูรพา มีอาคาร เรียนจำนวน ๗ หลัง อาคารปฏิบัติงาน ๔ หลัง โรงอาหาร ๑ หลัง อาคารพลศึกษา ๒ หลัง บ้านพักคณงาน อาจารย์ จำนวน ๓๖ หลัง จำนวนอาจารย์และเจ้าหน้าที่ประจำ อัตราจ้างชั่วคราว นักการภารโรง รวมประมาณ ๑๐๐ คน จำนวนนักเรียน อนุบาล -ม.๖ จำนวน

๒.๕.๒ ปณิธาน

โรงเรียนสาธิต “พิบูลบำเพ็ญ” มหาวิทยาลัยบูรพา มีความมุ่งมั่นในการเป็นเลิศด้านการจัดการเรียนการสอน โดยทำการศึกษา วิจัย และทดลองหลักสูตร และวิธีการสอนให้นักเรียน เป็นผู้ใฝ่หาความรู้

๒.๕.๓ วิสัยทัศน์

โรงเรียนสาธิต “พิบูลบำเพ็ญ” มหาวิทยาลัยบูรพา จะเป็นโรงเรียนสาธิตสมบูรณ์แบบเป็นแบบอย่างของการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้นักเรียนมีพัฒนาการในทุก ๆ ด้าน เป็นแบบอย่างที่ดี ของเยาวชน บุคลากรมีความพร้อมในการเปลี่ยนแปลงไปสู่ระบบใหม่ ๆ ในเชิงวิชาการและการบริหาร

๒.๕.๔ พันธกิจ

๑) พัฒนาหลักสูตรและจัดการเรียนการสอนให้หลากหลาย และสอดคล้องกับความต้องการของสังคม เช่น หลักสูตรปฐมวัย หลักสูตรภาษาอังกฤษ เป็นต้น

๒) วิจัยและพัฒนาหลักสูตรวิธีสอนให้เหมาะสมกับการเรียนรู้ตามสภาพจริง เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและได้พัฒนาตามศักยภาพ

๓) พัฒนานักเรียนให้มีความสมดุลทั้งสติปัญญา ร่างกาย จิตใจ และสังคม โดยให้มีคุณลักษณะดังนี้

- (๑) เป็นผู้รู้วิธีเรียนรู้และใฝ่หาความรู้อย่างต่อเนื่อง
- (๒) มีคุณธรรม จริยธรรม และความรับผิดชอบต่อตนเองและครอบครัว
- (๓) มีความรู้และทักษะทางวิทยาศาสตร์ และคณิตศาสตร์
- (๔) มีทักษะภาษาต่างประเทศและคอมพิวเตอร์
- (๕) มีความเป็นผู้นำและร่วมงานกับผู้อื่นได้
- (๖) มีความสามารถพิเศษ เช่น การว่ายน้ำ และอื่น ๆ ตามความสนใจ

๒.๖ สภาพแวดล้อมโรงเรียนสาธิต “พิบูลบำเพ็ญ” มหาวิทยาลัยบูรพา

๒.๖.๑ สภาพแวดล้อมด้านอาคารสถานที่

โรงเรียนสาธิต “พิบูลบำเพ็ญ” มหาวิทยาลัยบูรพา มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ ๗๖ ไร่ แบ่งเป็นพื้นที่ตั้งอาคารต่าง ๆ ๖๐ % และเป็นพื้นที่สีเขียวอีก ๔๐ % โดยมีอาคารทั้งหมด ๙

หลัง และอาคารปฏิบัติการอื่น ๆ ๖ หลังและสนามกีฬา ๗ สนาม ดังรายละเอียด ต่อไปนี้^{๐*}

๑) กลุ่มอาคารเรียน

- อาคารพิบูลพัฒนา
- อาคารฉลองราชย์ ๕๐ ปี
- อาคารพิบูลบำเพ็ญ ๑
- อาคารพิบูลบำเพ็ญ ๒
- อาคารพิบูลบำเพ็ญ ๓
- อาคารพิบูลสุข
- อาคารการศึกษานานาชาติขั้นพื้นฐาน
- อาคารองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี

๒) อาคารปฏิบัติการและอาคารกิจกรรม

- อาคารพิบูลรำลึก
- อาคารสุขศึกษาและพลศึกษา

๓) สนามกีฬา

๔) อื่น ๆ

ในปีการศึกษา ๒๕๕๒ โรงเรียนสาธิต “พิบูลบำเพ็ญ” มหาวิทยาลัยบูรพา ได้ดำเนินการก่อสร้าง และพัฒนาอาคารสถานที่อีกทั้งพัฒนาสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน ให้มีความเหมาะสม สะอาด สวยงามและพร้อมสำหรับกิจกรรม การเรียนรู้ต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

การพัฒนาด้านการก่อสร้างอาคาร

- ๑) ก่อสร้างอาคารบูรณาการ
- ๒) ก่อสร้างอาคารห้องสมุดโรงเรียน
- ๓) ก่อสร้างอาคารเอนกประสงค์
- ๔) อาคารที่พักบุคลากร จำนวน ๒๐ ห้อง

การพัฒนาอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อมของโรงเรียน

- ๑) ขุดลอกสระน้ำปฐมวัย
- ๒) ปรับปรุงภูมิทัศน์
- ๓) จัดทำรั้วรอบบริเวณโรงเรียน
- ๔) ทาสีจราจรรอบโรงเรียน

^{๐*} โรงเรียนสาธิต “พิบูลบำเพ็ญ” มหาวิทยาลัยบูรพา, รายงานประจำปี ๒๕๕๒, หน้า ๓๕-๓๖.

- ๕) ปรับปรุงโรงอาหาร
- ๖) จัดทำตาข่ายดักนก บริเวณอาคารฉลองราชย์ ๕๐ ปี

๒.๖.๒ สภาพแวดล้อมด้านการจัดการเรียนรู้

โรงเรียนสาธิต “พิบูลบำเพ็ญ” มหาวิทยาลัยบูรพา ดำเนินการจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔ โดยการดำเนินงานของคณะกรรมการหลักสูตรของโรงเรียน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการ ผู้ช่วยผู้อำนวยการ หัวหน้าฝ่าย หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ หัวหน้างานที่เกี่ยวข้องและกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ โดยถือปณิธาน วิสัยทัศน์ พันธกิจ ข้อมูลสารสนเทศของโรงเรียน หลักการ จุดมุ่งหมาย ของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน รวมทั้งคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ของนักเรียนโรงเรียนสาธิต “พิบูลบำเพ็ญ” มหาวิทยาลัยบูรพา นำมากำหนดโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา ขึ้นภายใต้กรอบของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔

โรงเรียนสาธิต “พิบูลบำเพ็ญ” มหาวิทยาลัยบูรพา ได้ผลิตนักเรียนหลักสูตรปฐมวัย หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน (หลักสูตรปกติ) โดยเปิดหลักสูตรตั้งช่วงชั้นที่ ๑- ๔ นอกจากนี้แล้วมีหลักสูตรศึกษานานาชาติขั้นพื้นฐาน ได้แก่ ได้แก่ Junior international program (JIP) และInternational English Program (IEP) ดังรายละเอียดต่อไปนี้^{๐๐}

๑) หลักการ

เพื่อให้การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นไปตามนโยบายการจัดการศึกษาของประเทศ จึงกำหนดหลักการของหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐานไว้ ดังนี้

- (๑) เป็นการศึกษาเพื่อเป็นเอกภาพของชาติ มุ่งเน้นความเป็นไทยควบคู่กับความเป็นสากล
- (๒) เป็นการศึกษาเพื่อปวงชน ที่ประชาชนทุกคนได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาค และเท่าเทียมกันโดยสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
- (๓) ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาและเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องและตลอดชีวิต โดยถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด สามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ
- (๔) เป็นหลักสูตรที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระเวลาและการจัดการเรียนรู้

^{๐๐} สไลด์แนะนำโรงเรียน , <<http://www.st.buu.ac.th/new/documents/introduction.ppt>>, ธันวาคม ๒๕๕๒.

(๕) เป็นหลักสูตรที่จัดการศึกษาได้ทุกรูปแบบครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้ และประสบการณ์

๒) จุดหมาย

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุขและมีความเป็นไทย มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ จึงกำหนดจุดหมายซึ่งถือเป็นมาตรฐานการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ดังต่อไปนี้

- (๑) เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยในตนเอง ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมอันพึงประสงค์
- (๒) มีความคิดสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน รักการอ่าน รักการเขียน และรักการค้นคว้า
- (๓) มีความรู้อันเป็นสากล รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการ มีทักษะและศักยภาพในการจัดการ การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยี ปรับวิธีการคิด วิธีการทำงาน ได้เหมาะสมกับสถานการณ์
- (๔) มีทักษะและกระบวนการ โดยเฉพาะทางคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ทักษะการคิด การสร้างปัญญา และทักษะในการดำเนินชีวิต
- (๕) รักการออกกำลังกาย ดูแลตนเองให้มีสุขภาพและบุคลิกภาพที่ดี
- (๖) มีประสิทธิภาพในการผลิตและการบริโภค มีค่านิยมเป็นผู้ผลิตมากกว่าเป็นผู้บริโภค
- (๗) เข้าใจในประวัติศาสตร์ของชาติไทย ภูมิใจในความเป็นไทย เป็นพลเมืองดี ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
- (๘) มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภาษาไทย ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี กีฬา ภูมิปัญญาไทย ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- (๙) รักประเทศชาติและท้องถิ่น มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามให้สังคม

๓) คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน

- (๑) ผู้เรียนสามารถพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของตนเองด้วยวิธีการเรียนรู้ที่ถูกต้อง มีความเป็นเลิศทางด้านภาษา เทคโนโลยี คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์
- (๒) ผู้เรียนสามารถแสดงบทบาทของการเป็นผู้นำ มีความกล้าแสดงออกในทางที่ถูกต้อง เชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง และปรับตัวอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี
- (๓) ผู้เรียนสามารถพัฒนากระบวนการคิดของ ตนเองอย่างเป็นระบบมีเหตุผลและมีคุณภาพทางความคิดสามารถสร้างผลงานความคิดสร้างสรรค์ของตนเอง

(๔) ผู้เรียนมีพฤติกรรมที่บ่งบอกถึงความเป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม มารยาท รวมทั้งมีความสำนึกรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมส่วนรวม

(๕) ผู้เรียนสามารถสร้างสรรค์ผลงานทางด้านศิลปะ ดนตรี กีฬา ตามความถนัดและความสนใจของตน

๔) การจัดการเรียนการสอน

เป้าหมาย

(๑) ทดลองเทคนิควิธีสอนใหม่ ๆ ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเพื่อมุ่งสู่โรงเรียนแห่งการคิด (Thinking School)

(๒) เป็นผู้นำในการพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง

(๓) ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดการเรียนการสอน อย่างมีประสิทธิภาพ

(๔) สร้างเครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกับชุมชน

ยุทธศาสตร์

(๑) พัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการเรียนการสอนให้ครอบคลุมในกลุ่มงานต่าง ๆ ของโรงเรียน

(๒) พัฒนาการเชื่อมโยงระบบเครือข่ายข้อมูลภายในโรงเรียนอย่างทั่วถึงและเชื่อมกับศูนย์ข้อมูลภายนอกได้

(๓) จัดคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีที่จำเป็นให้กับนักเรียนและบุคลากรให้พอเพียงต่อการใช้งานในอัตรา ไม่น้อยกว่า ๕:๑ สำหรับนักเรียน และ ๒:๑ สำหรับบุคลากร

(๔) จัดทำหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น

(๕) ส่งเสริมและพัฒนาเทคนิควิธีสอนใหม่ ๆ ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเพื่อมุ่งสู่โรงเรียนแห่งการคิด

(๖) พัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง

(๗) มีระบบประกันคุณภาพการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ

(๘) ส่งเสริมการจัดการความรู้ (Knowledge Management)

แผนงาน/โครงการพัฒนาโรงเรียน

(๑) โครงการส่งเสริมอัจฉริยภาพของนักเรียนด้านคณิตศาสตร์ – วิทยาศาสตร์

- (๒) โครงการจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือนักเรียนที่ต้องการความช่วยเหลือพิเศษ
- (๓) โครงการจัดศูนย์การเรียนรู้สำหรับนักเรียน (Learning Based)
- (๔) โครงการผลิตปุ๋ยชีวภาพและพืชผักปลอดสารพิษ
- (๕) โครงการสาธิตวิชาการ
- (๖) โครงการสร้างห้องสมุดระดับประถม
- (๗) โครงการขยายห้องเรียนระดับ ป.๑, ม.๑, ม.๔
- (๘) โครงการขยายห้องเรียนการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย
- (๙) โครงการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศ
- (๑๐) โครงการสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนตามแนวพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
- (๑๑) โครงการศูนย์การเรียนรู้เกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ
- (๑๒) โครงการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น
- (๑๓) โครงการ E – Learning
- (๑๔) โครงการพัฒนาศักยภาพบทบาทและหน้าที่ของอาจารย์ที่ปรึกษา

๕) การ บริการวิชาการแก่สังคม

เป้าหมาย

- ให้บริการวิชาการและถ่ายทอดเทคโนโลยีแก่สังคม ให้สังคมมีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดสังคมฐานความรู้ (Knowledge Based Society) สามารถพึ่งพาตนเองและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

ยุทธศาสตร์

- (๑) สนับสนุนและส่งเสริมการบริการทางวิชาการ
- จัดอบรมสัมมนาเชิงวิชาการ
 - พัฒนารูปแบบและกิจกรรมของการจัดค่ายในการให้วิชาการหลากหลาย
 - สร้างเครือข่ายความร่วมมือกับองค์กรต่าง ๆ เพื่อร่วมกันพัฒนางานบริการวิชาการตามความต้องการของโรงเรียนในชุมชนอย่างต่อเนื่อง
 - จัดหาแหล่งทุน และแสวงหาความร่วมมือกับชุมชนเพื่อสนับสนุนการพัฒนา รูปแบบต่าง ๆ

(๒) สนับสนุนส่งเสริมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดสังคมฐานความรู้ (Knowledge Based Society)

- ส่งเสริมให้มีการใช้ทรัพยากรสารสนเทศร่วมกันของหน่วยงานภายในและภายนอก โรงเรียน โดยพัฒนาเครือข่ายห้องสมุด

- จัดทำห้องข้อมูลข่าวสาร ความรู้ต่าง ๆ เพื่อเป็นแหล่งพัฒนาส่งเสริมการเรียนรู้ โดยใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยและให้บริการอย่างมีประสิทธิภาพ

- จัดสร้างการจัดการความรู้สาขาวิชาชีพต่าง ๆ ที่ใช้เรียนรู้ร่วมกันระหว่างโรงเรียน และชุมชน

๖) การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

เป้าหมาย

(๑) อนุรักษ์ สืบสาน และเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีอันดีงาม

(๒) สร้างความเข้าใจและแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมนานาชาติ

ยุทธศาสตร์

(๑) สนับสนุนและส่งเสริมการเผยแพร่ อนุรักษ์ รวมทั้งการสร้างจิตสำนึกให้นักเรียนเกิดความรักความภาคภูมิใจ และตระหนักในความสำคัญของศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นและของประเทศชาติ

- ให้ความร่วมมือในกิจกรรมและเผยแพร่ความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมทั้งระดับท้องถิ่น ระดับประเทศ และระดับนานาชาติ

- สร้างจิตสำนึกให้เกิดความรัก ห่วงแหน ความภาคภูมิใจและตระหนักใน ความสำคัญของศิลปวัฒนธรรม

(๒) สร้างความเข้าใจและแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรมกับนานาชาติ

- สร้างความสามัคคีในการร่วมมือร่วมใจกับนานาชาติ เพื่อเผยแพร่ วัฒนธรรมไปสู่อารยประเทศ

- สร้างความร่วมมือในการแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรมกับนานาชาติ

แผนงาน/ โครงการพัฒนาโรงเรียน

(๑) โครงการโชนสาธิต

(๒) โครงการประกวดดนตรีไทย

(๓) โครงการสังคมวัฒนธรรมสัญจร

(๔) โครงการวันไหว้ครู

- (๕) โครงการงามอย่างไทย ให้อย่างสาธิต
- (๖) โครงการค่ายพุทธศาสน์
- (๗) โครงการค่ายพุทธมามกะ
- (๘) โครงการบูรณาการไทย – สังคม
- (๙) โครงการไทยสัญจร
- (๑๐) โครงการทัศนศึกษาเมืองโบราณ
- (๑๑) โครงการวันพ่อแห่งชาติ
- (๑ ๒) โครงการวันแม่แห่งชาติ
- (๑๓) การประดิษฐ์ภัตตาหาร และเครื่องประดับสำหรับการแสดงโขน
- (๑๔) การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ตามขนบธรรมเนียมประเพณีไทย เช่น การแห่เทียนพรรษา วันลอยกระทง ก่อพระทรายวันไหลบางแสน เป็นต้น
- (๑๕) ส่งเสริมและร่วมกิจกรรมอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมไทย

๒.๕.๓ สภาพแวดล้อมด้านการบริหาร

ด้วยปณิธาน วิสัยทัศน์ และพันธกิจดัง ที่กล่าว ดังนั้นเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ โรงเรียนจึงได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์ของโรงเรียน (พ.ศ. ๒๕๔๘ - ๒๕๕๒) โดยได้แบ่งเป็นด้านต่าง ๆ ดังนี้

๑) ด้านการบริหารจัดการ

เป้าหมาย

- (๑) นำโรงเรียนสู่ระบบการบริหารในกำกับของรัฐ มีระบบการจัดการที่ดี ลดขั้นตอนการปฏิบัติงานต่าง ๆ และมีระบบกำกับตรวจสอบที่มีคุณภาพ
- (๒) พัฒนาบุคลากรทุกระดับให้มีทักษะและศักยภาพเพียงพอในการปฏิบัติงาน
- (๓) นำโรงเรียนไปสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้
- (๔) มีระบบการประกันคุณภาพอย่างต่อเนื่อง
- (๕) มีภาวะความเป็นผู้นำประชาธิปไตยที่มีคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาลในองค์กรทุกระดับ

ยุทธศาสตร์

- (๑) จัดโครงสร้างการบริหารงานให้มีระบบงานที่เอื้ออำนวยต่อการประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ
- (๒) ส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาบุคลากรทุกระดับ
- (๓) จัดให้โรงเรียนเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้
- (๔) จัดระบบการประกันคุณภาพอย่างต่อเนื่อง
- (๕) มีระบบตรวจสอบภายในที่ชัดเจน และโปร่งใส

แผนงาน/โครงการพัฒนาโรงเรียน

- (๑) ปรับปรุงโครงสร้างการบริหารให้สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน
- (๒) โครงการอบรมสัมมนาผู้บริหาร
- (๓) เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่หน่วยงานอื่นจัดขึ้นในโอกาสต่าง ๆ และเชิญให้หน่วยงานเข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียนอย่างทั่วถึง
- (๔) จัดทำแผนปฏิบัติงานประจำปี แผนยุทธศาสตร์ ๕ ปี แผนยุทธศาสตร์ ๑๐ ปี เป็นต้น
- (๕) จัดทำแผนพัฒนาบุคลากร
- (๖) จัดสวัสดิการให้แก่บุคลากรอย่างทั่วถึง
- (๗) ดำเนินการให้โรงเรียนเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้
- (๘) ดำเนินการประกันคุณภาพอย่างต่อเนื่อง
- (๙) สร้างระบบตรวจสอบภายในที่ชัดเจนและโปร่งใส

๒) ด้านการวิจัย

เป้าหมาย

- (๑) บุคลากรสายการสอนทำการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนอย่างมีคุณภาพสม่ำเสมอทุกภาคเรียน
- (๒) บุคลากรทำการวิจัยเพื่อพัฒนาองค์กรอย่างมีคุณภาพ
- (๓) ร่วมมือกับคณะศึกษาศาสตร์และหน่วยงานต่าง ๆ ทำวิจัยเพื่อพัฒนาหลักสูตรและวิธีสอน

ยุทธศาสตร์

- (๑) พัฒนาศักยภาพของบุคลากรให้มีความรู้และทักษะในเทคนิควิจัยใหม่ ๆ
- (๒) กำหนดงบประมาณ เงินรายได้สนับสนุนการทำวิจัย ปีละไม่น้อยกว่าร้อยละ ๕ จัดหาแหล่งทุนภายนอก เช่น องค์กร เอกชน และผลักดันให้ได้รับงบประมาณแผ่นดิน
- (๓) จัดตั้งคณะกรรมการส่งเสริมการวิจัยเพื่อพิจารณา พัฒนาระบบฐานข้อมูล และจัดทำแผนงานส่งเสริมการวิจัย
- (๔) ร่วมมือกับคณะศึกษาศาสตร์ และหน่วยงานอื่น ๆ ในการทำการวิจัยและเผยแพร่ผลงานวิจัย สาธิต ทดลอง สู่ภายนอก

แผนงาน / โครงการพัฒนาโรงเรียน

- (๑) โครงการวิจัยในชั้นเรียน
- (๒) การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน
- (๓) โครงการวิจัยสถาบัน
- (๔) จัดอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการทำวิจัย
- (๕) รวบรวมและเผยแพร่งานวิจัยของโรงเรียน

๓) ด้านการผลิตนักเรียน

เป้าหมาย

โรงเรียนมีเป้าหมายที่จะผลิตนักเรียน โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยให้มีคุณลักษณะ ดังนี้

- (๑) เป็นผู้รู้ในวิธีเรียนรู้ รักการอ่านและใฝ่หาความรู้อย่างต่อเนื่อง
- (๒) มีคุณธรรมจริยธรรมและมีความรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม
- (๓) มีความรู้และทักษะทางคณิตศาสตร์ ภาษา วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี
- (๔) เป็นผู้นำและร่วมงานกับผู้อื่นได้ดี
- (๕) เป็นผู้มีความคิดสร้างสรรค์และมีความสามารถพิเศษตามความพร้อม

ความถนัดและความสนใจของตน ๖ ข้อ โดยมีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

- เพื่อศึกษา วิจัย และเป็นห้องปฏิบัติการทดลองเกี่ยวกับการพัฒนาการของเด็กในวัยเรียน ทั้งในด้านจิตวิทยาการศึกษา การแนะแนวการศึกษา และทฤษฎีการเรียนรู้ของเด็กในทุกระดับการศึกษาให้มีความงอกงามในทุกด้าน
- เพื่อเป็นแหล่งสาธิต ทดลอง วิจัยงานด้านหลักสูตร วิธีการสอน และการพัฒนาการเรียนการสอน การแสวงหานวัตกรรมทางการศึกษา และการวัดผลและประเมินผลของหลักสูตรทุกระดับการศึกษา

- เพื่อเป็นสถานที่ปฏิบัติงานด้านฝึกสอน ฝึกงาน และพัฒนาวิชาชีพศึกษา ศาสตร์ของนิสิตนักศึกษาในคณะศึกษาศาสตร์และคณะอื่น ๆ ในมหาวิทยาลัยหรือสถาบันอื่น
 - เพื่อสร้างโรงเรียนต้นแบบในพื้นที่ภาคตะวันออก และเป็นแหล่งสาธิต อบรม เผยแพร่ผลงาน จากการทดลองวิจัยทางการศึกษาให้แก่สถาบัน โรงเรียน และชุมชนอื่น ๆ
 - เพื่อเป็นแหล่งอบรม ศึกษา และเผยแพร่ทางด้านศิลปะและวัฒนธรรม เพื่อเป็นการปลูกฝังวัฒนธรรม และอนุรักษ์ให้เป็นมรดกสืบไป
 - เพื่อเป็นสถานศึกษาของบุคลากร ข้าราชการและบุคลากรอื่นของ มหาวิทยาลัยบูรพา
- (๖) ผู้เรียนสามารถสร้างสรรค์ผลงานทางด้านศิลปะ ดนตรี กีฬา ตามความถนัด และความสนใจของตน

(๗) ผู้เรียนมีค่านิยมที่สอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

(๘) ผู้เรียนศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา ๑๐๐ %

ยุทธศาสตร์

- (๑) พัฒนาฐานการเรียนรู้ให้นักเรียนสามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลา
 - (๒) พัฒนาระบบสารสนเทศทางวิชาการและแหล่งความรู้ต่าง ๆ
 - (๓) ปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรให้เหมาะสมกับสภาพเป็นจริงสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและสังคม
 - (๔) พัฒนาระบบอาจารย์ที่ปรึกษาให้มีความรู้ ความเข้าใจ สามารถศึกษาพฤติกรรมนักเรียนได้อย่างเป็นระบบ
 - (๕) ส่งเสริมให้มีระบบประชาธิปไตย โดยตั้งคณะกรรมการนักเรียนในโรงเรียน
 - (๖) จัดให้มีกิจกรรมส่งเสริมบุคลิกภาพ ความเป็นผู้นำรูปแบบต่าง ๆ
 - (๗) พัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการศึกษา และติดตามพฤติกรรมนักเรียนอย่างต่อเนื่อง
 - (๘) ส่งเสริมให้มีค่านิยมตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
 - (๙) มีระบบประกันคุณภาพการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ
- แผนงาน / โครงการพัฒนาโรงเรียน**
- (๑) โครงการแลกเปลี่ยนนักเรียนและบุคลากรกับต่างประเทศ
 - (๒) โครงการแนะแนวเพื่อการศึกษาต่อ
 - (๓) โครงการส่งเสริมภาวะผู้นำ
 - (๔) โครงการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน
 - (๕) โครงการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมพึงประสงค์

(๖) โครงการ สอน.

๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๖.๑ งานวิจัยในประเทศ

สุมาลี นาคประดา^{๐๐} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดการศึกษาในโรงเรียนวิทยาศาสตร์อย่างไรให้ได้มาตรฐานโลก : กรณีศึกษาโรงเรียนชั้นนำในสหรัฐอเมริกา Illinois Millionis Mathematics and science Academy (IMSA)” ที่ได้ชื่อว่าเป็นโรงเรียนชั้นนำของโลก ที่จัดการศึกษาสำหรับนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษด้าน คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ที่สามารถเป็นตัวอย่างที่ดีในการพัฒนาได้กับโรงเรียนทุกระบบ มีลักษณะรูปแบบการจัดการศึกษาและสามารถจัดการการศึกษาในโรงเรียนจนสามารถเป็นที่ยอมรับว่าเป็นโรงเรียนชั้นนำได้นั้น เกิดจากการจัดการศึกษาแบบองค์รวม ให้ความสำคัญกับทุกฝ่ายทุกด้าน เดินหน้าไปพร้อมกันและทำงานเป็นทีม หลักสูตรที่ไม่ได้เน้นเฉพาะหลักสูตรที่เข้มข้นเท่านั้น แต่ยังเน้นการเพิ่มประสบการณ์ให้กับนักเรียนในส่วนอื่น ๆ เช่น การจัดกิจกรรมให้นักเรียน แสดงออก การบำเพ็ญประโยชน์เพื่อส่วนรวมและชุมชน ในด้านครูผู้สอน ครูผู้สอนทุกคนจะมีความรู้ความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้อย่างดี มีความเชื่อมั่นใน ประสิทธิภาพ เป้าหมาย วิสัยทัศน์ของโรงเรียน ด้านหลักสูตร มีหลักสูตรให้เลือกเรียนหลากหลายตามความต้องการของนักเรียนรายบุคคล นักเรียนมีโอกาสฝึกประสบการณ์กับนักวิทยาศาสตร์ นักวิจัย คณาจารย์ในระดับมหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียง

สุจินต์ นิ่มอนงค์ และคณะ^{×N} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนเอกชน เขตตรวจราชการที่ ๑ “ ผลการวิจัยสรุปว่า ประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนเอกชน เขตตรวจราชการที่ ๑ มีการบริหารจัดการได้ดี โดยมี ยุทธวิธีจัดการอาคารสถานที่ให้มีสภาพดี ร่มรื่น สะอาดปลอดภัยและมีบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ มีการบริหารงานด้วยหลักธรรมาภิบาล ยึดระเบียบ กฎหมาย คุณธรรม โปร่งใส มีการประกัน

^{๐๐} สุมาลี นาคประดา, “การจัดการศึกษาในโรงเรียนวิทยาศาสตร์อย่างไรให้ได้มาตรฐานโลก : กรณีศึกษาโรงเรียนชั้นนำในสหรัฐอเมริกา Illinois Mathematics and science Academy (IMSA)”, วารสาร การศึกษาไทย, ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๗๐ (กรกฎาคม ๒๕๕๓) : ๓๑-๓๓.

^{×N} สุจินต์ นิ่มอนงค์ และคณะ, “การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนเอกชน เขตตรวจราชการที่ ๑”, รายงานการวิจัย, สำนักผู้ตรวจราชการกระทรวงศึกษาธิการที่ ๔ ปทุมธานี เอกสารลำดับที่ ๒๒/๒๕๕๑ หน้า ค.

คุณภาพภายในที่ชัดเจน ด้านการจัดการเรียนการสอน ครูเน้นการจัดแผนการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น มีการบูรณาการ ด้านกิจการนักเรียน มีการจัดสวัสดิการให้นักเรียน จัดกิจกรรมพัฒนาทักษะที่หลากหลาย

จรรยา พลสมัคร^{๙๐} ได้ศึกษาปัญหาพิเศษ เรื่อง “การจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม ระดับประถมศึกษาตามโครงการโรงเรียนวังไกลกังวล : กรณีศึกษากลุ่มโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ “ ได้ข้อสรุปว่า ด้านการจัดการ มีความพร้อมในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบายแนวทางการดำเนินงานที่วางไว้ มีการเตรียมโครงสร้างการบริหารที่ชัดเจน ด้านทรัพยากรการบริหาร ได้รับการส่งเสริมสนับสนุนจากหน่วยงานต้นสังกัดที่มีเทคโนโลยีที่ทันสมัย มีมาตรฐาน

เจตนา เมืองมูล^{๙๐} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ การพัฒนารูปแบบการบริหารสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานขนาดเล็ก ” ผลการวิจัยสรุปว่า สถานศึกษาจะมีความเป็นเลิศได้นั้นจะต้องมีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ สามารถจัดการศึกษาทำให้นักเรียนมีมาตรฐานสูงตามที่กำหนดและสนองต่อความต้องการของชุมชน โดยมีความเป็นประโยชน์ความเป็นไปได้ ความเหมาะสมและความถูกต้อง

โกวิท มัชฌิมา^{๙๐} ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒” ผลการวิจัยพบว่า การจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒ โดยรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านสภาพแวดล้อมทางวิชาการ ด้านสภาพแวดล้อมทางบริหารจัดการ และด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ส่วนผู้บริหารและครูที่มีความคิดเห็นต่อระดับการจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาโดยรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านสภาพแวดล้อมทางบริหารจัดการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ส่วนด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ และด้านสภาพแวดล้อมทางวิชาการไม่แตกต่างกัน

^{๙๐} จรรยา พลสมัคร, “การจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม ระดับประถมศึกษาตามโครงการโรงเรียนวังไกลกังวล : กรณีศึกษากลุ่มโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ “, **ปัญหาพิเศษรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**, (สาขาวิชาการบริหารทั่วไป มหาวิทยาลัยบูรพา), ๒๕๔๙. หน้า ๘๕.

^{๙๐} เจตนา เมืองมูล, “การพัฒนารูปแบบการบริหารสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานขนาดเล็ก”, **วารสารการศึกษาไทย**, ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๕๕ (เมษายน ๒๕๕๒) : ๒๗.

^{๙๐} โกวิท มัชฌิมา, “ การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอชะอำ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต ๒”, **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**, (สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม), ๒๕๕๐. หน้า ๓

ชนะชัย แสนคำ^{×๐} ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษาความพึงพอใจของทหารต่อการจัดสภาพแวดล้อมในค่ายทหาร : กรณีศึกษาค่ายกาวิละ มณฑลทหารบกที่ ๓๓ จังหวัดเชียงใหม่” ผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจของทหารต่อการจัดสภาพแวดล้อมในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีความพึงพอใจต่อการจัดสภาพแวดล้อมภายในอาคารในสภาพปัจจุบัน บริเวณภายนอกสำนักงานที่ปฏิบัติงานที่อยู่อาศัย ด้านสุขาภิบาล ด้านการจัดนันทนาการ และการจัดสวัสดิการอยู่ในระดับปานกลาง นอกจากนี้ทหารมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการสภาพแวดล้อมและนโยบายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในระดับสูง และทหารที่สังกัดแตกต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการจัดสภาพแวดล้อม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนทหารที่มีชั้นยศและหน้าที่แตกต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการจัดสภาพแวดล้อมไม่แตกต่างกัน

ชาญชัย ทุมดี^{×๐} ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ความพึงพอใจของนักเรียนช่วงชั้นที่ ๓ ที่มีต่อการจัดสภาพแวดล้อมของโรงเรียนบ้านบึง “อุตสาหกรรมนุเคราะห์” อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี” ผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนช่วงชั้นที่ ๓ ที่มีต่อการจัดสภาพแวดล้อมของโรงเรียนบ้านบึง “อุตสาหกรรมนุเคราะห์” อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง พิจารณารายด้าน พบว่า ด้านวิชาการมีค่าเฉลี่ยมากเป็นอันดับที่ ๑ และอยู่ในระดับมาก รองลงไปได้แก่ ด้านการบริหาร และด้านกายภาพ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ตามลำดับ ส่วนการเปรียบเทียบความพึงพอใจของนักเรียนช่วงชั้นที่ ๓ ที่มีต่อการจัดสภาพแวดล้อมของโรงเรียนบ้านบึง “อุตสาหกรรมนุเคราะห์” อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี จำแนกตามเพศ และระดับชั้นโดยรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

นัฐยาพร ดุษดี^{××} ได้ทำการศึกษาการจัดสภาพสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาจังหวัดสระแก้ว ได้ผลสรุปว่า การจัดสิ่งแวดล้อมและการเสริมสร้างบรรยากาศที่ดีในโรงเรียนจะส่งผลให้การเรียนรู้ที่เหมาะสมและ

^{×๐} ชนะชัย แสนคำ, “การศึกษาความพึงพอใจของทหารต่อการจัดสภาพแวดล้อมในค่ายทหาร : กรณีศึกษาค่ายกาวิละ มณฑลทหารบกที่ ๓๓ จังหวัดเชียงใหม่”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), ๒๕๔๑. หน้า ก

^{×๐} ชาญชัย ทุมดี, “ความพึงพอใจของนักเรียนช่วงชั้นที่ ๓ ที่มีต่อการจัดสภาพแวดล้อมของโรงเรียนบ้านบึง “อุตสาหกรรมนุเคราะห์” อำเภอบ้านบึงจังหวัดชลบุรี”, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา), ๒๕๔๘. หน้า ก

^{××} นัฐยาพร ดุษดี, “การจัดสภาพสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาจังหวัดสระแก้ว”, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา), ๒๕๔๕. หน้า ก

มีประสิทธิภาพต่อนักเรียน การประกาศของกระทรวงศึกษาธิการที่ต้องการให้โรงเรียนมีคุณภาพทัดเทียมกัน จึงเป็นการเร่งรัดให้ทุกสถานศึกษา มีการจัดบรรยากาศการเรียนการสอน และสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนอันจะส่งผลต่อการเรียนการสอนในระดับสูงทุกด้าน โดยเริ่มตั้งแต่การตกแต่งอาคารเรียน อาคารประกอบ สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ เพราะอาคารสถานที่เป็นสิ่งแรกที่ผู้มาเยือนได้พบเห็น หากโรงเรียนจัดเป็นระเบียบเรียบร้อยและสวยงามแล้วจะทำให้ผู้มาเยือนเกิดความรู้สึกที่ดีต่อโรงเรียน

นันทธรกัญญ์ ชื่นศิริกิจ^{*๑} ได้ศึกษาสภาพแวดล้อมทางการเรียน ของโรงเรียนเจริญสุขวิทยา จังหวัดชลบุรี พบว่าด้านอาคารสถานที่ โรงเรียนมีการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยให้นักเรียนเรียนรู้ได้ดี มีการตกแต่งอาคารสถานที่และบริเวณให้มีส่วนเกื้อกูลต่อการเรียนของเด็ก ช่วยให้เด็กเกิดความสุขชื่นร่าเริง เป็นแรงจูงใจให้เด็กอยากมาโรงเรียน มีความรักและภูมิใจในโรงเรียน ด้านการบริหาร ครูปฏิบัติงานอย่างเต็มความรู้ความสามารถ

บุญทูล ทองอินทร์^{*๒} ได้ศึกษาสภาพการจัดสิ่งแวดล้อมโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาบุรีรัมย์ เขต ๓ ในด้านอาคารสถานที่ ด้านการจัดการเรียนรู้และด้านการบริหาร ได้ผลสรุปว่า สภาพแวดล้อมด้านอาคารสถานที่ของโรงเรียนเป็นปัจจัยสำคัญหนึ่ง ที่มีส่วนช่วยเสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดความสุขสนุกสนานเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับอาคารเรียน อาคารประกอบ สถานที่ บริเวณ รวมทั้งบุคลากรและวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ที่อยู่รอบตัวผู้เรียน ซึ่งมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียน ด้านการจัดการเรียนรู้ พบว่ามีการปฏิบัติในระดับมาก ทั้งนี้เป็นเพราะนโยบายของสำนักเขตพื้นที่ ที่เน้นพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถ อย่างเต็มศักยภาพ ส่งผลให้การจัดการศึกษาสำเร็จสมประสงค์ ซึ่งกิจกรรมและโครงการที่โรงเรียนได้ดำเนินการ ได้แก่ การจัดการเรียนรู้โดยการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม นักเรียนมีอิสระในการในการทำงานที่ได้รับมอบหมาย นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางวิชาการ และด้านการบริหาร พบว่ามีการปฏิบัติในระดับมาก ได้แก่ การเปิดโอกาสให้บุคลากรเสนอแนวคิดในการพัฒนาสภาพแวดล้อมของโรงเรียน การส่งเสริมการทำงานเป็นทีม การใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด คุ่มค่า และเกิดประโยชน์สูงสุด

^{*๑} นันทธรกัญญ์ ชื่นศิริกิจ, “สภาพแวดล้อมทางการเรียน ของโรงเรียนเจริญสุขวิทยา จังหวัดชลบุรี”, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา), ๒๕๔๙. หน้า ก

^{*๒} บุญทูล ทองอินทร์, “สภาพการจัดสิ่งแวดล้อมโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาบุรีรัมย์ เขต ๓”, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา), ๒๕๕๑. หน้า ก

พรทิพย์ เวชกามา^{๕๖} ได้ศึกษาความพึงพอใจของผู้ปกครองที่มีต่อการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนเทศบาลวัดโชติการาม เทศบาลนครระยอง จังหวัดระยอง ผลปรากฏว่าด้านกายภาพ ความพึงพอใจของผู้ปกครองเกิดขึ้น เพราะสภาพแวดล้อมของโรงเรียนมีความสะอาดสวยงามมีการจัดตกแต่งสวน มีความมั่นคงแข็งแรง ปลอดภัยของเครื่องเล่นสนาม มีสาธารณูปโภคอื่น ๆ อย่างเพียงพอ ด้านการบริหาร ผู้ปกครองมีความพึงพอใจในเรื่องการส่งเสริมสนับสนุน กิจกรรมสถานักเรียน สนับสนุนให้นักเรียนเป็นผู้นำ สนับสนุนในการทำโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ด้านวิชาการผู้ปกครองมีความพึงพอใจในเรื่องการจัดกิจกรรมด้านวิชาการ การทำหลักสูตรท้องถิ่น การเตรียมการเรียนการสอนของครู การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

พรพจน์ พจน์พัฒนาพล^{๕๗} ได้ศึกษาการจัดสภาพสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนวัดเทพนิมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจะเชิงเทรา เขต ๑ พบว่า สภาพสิ่งแวดล้อมที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ได้แก่ ด้านอาคารสถานที่ ได้จัดให้มีแหล่งเรียนรู้ เช่นห้องสมุด สวน วิทยาศาสตร์ สวนเกษตร จัดห้องเรียนคอมพิวเตอร์ มีความสะอาดและเป็นระเบียบ อากาศถ่ายเท แสงสว่างเพียงพอ ด้านสภาพแวดล้อมด้านการเรียนรู้ พบว่าครูมีความตั้งใจและเอาใจใส่ในการจัดการเรียนการสอน มีความรู้ความสามารถในวิชาที่สอนและให้ความสนใจแก่นักเรียนที่มีปัญหาด้านการเรียน ด้านการบริหาร พบว่ามีการจัดสวัสดิการต่าง ๆ เช่น ทุนการศึกษา อาหารกลางวัน ธนาคาร การส่งเสริมให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมด้านต่าง ๆ

ยุวดี ชีโนดม^{๕๘} ได้ศึกษาสาเหตุที่มีผลต่อการตัดสินใจของผู้ปกครองในการส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อ โรงเรียนสาริต “พิบูลบำเพ็ญ” มหาวิทยาลัยบูรพา ได้ข้อสรุปที่เกี่ยวกับการจัดสภาพแวดล้อมในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านวิชาการผู้ปกครองนักเรียนมีความเห็นที่เป็นปัจจัยในการส่งบุตรหลานเข้าเรียนมากที่สุด เนื่องจาก โรงเรียนฝึกความเป็นผู้นำ การกล้าแสดงออก กล้าแสดงความคิดเห็นด้วยกิจกรรมที่สนับสนุนให้นักเรียนแสดงออกในด้านต่าง ๆ ด้านอาคาร

^{๕๖} พรทิพย์ เวชกามา , “ความพึงพอใจของผู้ปกครองที่มีต่อการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนเทศบาลวัดโชติการาม เทศบาลนครระยอง จังหวัดระยอง” , วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต , (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา), ๒๕๕๙. หน้า ก

^{๕๗} พรพจน์ พจน์พัฒนาพล, “การจัดสภาพสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนวัดเทพนิมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจะเชิงเทรา เขต ๑”, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต , (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา), ๒๕๕๙. หน้า ก

^{๕๘} ยุวดี ชีโนดม, “สาเหตุที่มีผลต่อการตัดสินใจของผู้ปกครองในการส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อโรงเรียนสาริต “พิบูลบำเพ็ญ”มหาวิทยาลัยบูรพา” , วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต , (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา), ๒๕๕๙. หน้า ก

สถานที่และสิ่งแวดล้อม สิ่งที่มีผลต่อการตัดสินใจของผู้ปกครองมากที่สุด คือ การจัดห้องเรียน
ธรรมชาติ ศูนย์การเรียนรู้ สะอาดร่มรื่น เสริมสร้างพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน

ศิริศาสตร์ สมิตินันท์^{๑๐} ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการ
การจัดสภาพแวดล้อมภายในวิทยาลัยเทคนิคเชียงใหม่” ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษามีความพึง
พอใจต่อการจัดสภาพแวดล้อมภายในอาคารอยู่ในระดับปานกลางเกือบทุกเรื่อง ยกเว้นในเรื่อง
ห้องน้ำที่มีความพึงพอใจน้อย และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า นักศึกษามีความพึงพอใจใน
ระดับมากในเรื่อง อาจารย์ผู้ควบคุมการฝึกงาน แสงสว่าง ระบบถ่ายเทอากาศ เงื่อนไขหรือ
ข้อกำหนดในการใช้ห้องปฏิบัติการ ความเป็นระเบียบของการวางเครื่องมือเครื่องจักร การ
จัดเก็บเครื่องมือในห้องเก็บและตู้เก็บ ระบบการเก็บเสียง และความเป็นระเบียบเรียบร้อยของ
ร้านค้า ส่วนในเรื่องความพึงพอใจต่อการจัดสภาพแวดล้อมภายนอกอาคาร นักศึกษามีความพึง
พอใจในระดับปานกลางเกือบทุกเรื่อง และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า นักศึกษามีความพึง
พอใจในระดับมากในเรื่อง การจัดทางเดินเท้าระหว่างอาคาร และความเป็นระเบียบของทางเดิน
สำหรับในเรื่องการจัดเก็บขยะมูลฝอย นักศึกษามีความพึงพอใจในระดับปานกลางทุกเรื่อง

สักรินทร์ บุญกว้าง^{๑๐} ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษาความพึงพอใจของครูต่อการ
จัดสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อำเภอวิเชียรบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต ๓” ผลการวิจัยพบว่า ครูปฏิบัติการสอนมีความพึงพอใจต่อการจัด
สภาพแวดล้อมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโดยรวม สภาพแวดล้อมทางกายภาพโดยรวมและเป็น
รายด้าน ๓ ด้าน คือ ด้านอาคารสถานที่ และด้านความปลอดภัย และสภาพแวดล้อมทางสังคม
โดยรวมและเป็นรายด้านทั้ง ๓ ด้าน คือ ด้านการบริหารจัดการ ด้านการเรียนการสอน และด้าน
ปฏิสัมพันธ์ของบุคคลอยู่ในระดับมาก แต่มีความพึงพอใจด้านภูมิทัศน์อยู่ในระดับปานกลาง
ส่วนครูปฏิบัติการสอนที่มีเพศต่างกัน และมีวุฒิการศึกษาต่างกันมีความพึงพอใจต่อการจัด
สภาพแวดล้อมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโดยรวมและสภาพแวดล้อมทางสังคมโดยรวมและเป็น
รายด้าน ๓ ด้าน คือ ด้านบริหารจัดการ ด้านการเรียนการสอน และด้านปฏิสัมพันธ์ของบุคคล
แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ และครูปฏิบัติการสอนในโรงเรียนขนาด

^{๑๐} ศิริศาสตร์ สมิตินันท์, “ความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการจัดสภาพแวดล้อมภายใน
วิทยาลัยเทคนิคเชียงใหม่”, **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, (สาขาวิชาอาชีวศึกษา มหาวิทยาลัย
เชียงใหม่), ๒๕๕๒. หน้า ก

^{๑๐} สักรินทร์ บุญกว้าง, “การศึกษาความพึงพอใจของครูต่อการจัดสภาพแวดล้อมใน
สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อำเภอวิเชียรบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต ๓”, **วิทยานิพนธ์
วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต**, (สาขาวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม), ๒๕๕๑.

ต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการจัดสภาพแวดล้อมทางสังคมโดยรวม ด้านบริหารจัดการและด้านการเรียนการสอนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

สุธาวรินทร์ บุญเกิด^{๘๐} ได้ศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อสภาพแวดล้อมทางการเรียนของนักเรียน โรงเรียนบ้านคลองยายอินทร์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้ว เขต ๑ พบว่าด้านการจัดกิจกรรมผู้เรียน โดยรวมอยู่ในระดับมาก เนื่องจาก โรงเรียนได้เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้นอย่างเต็มที่ ด้านการเรียนการสอนและการจัดการศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก อันเป็นผลมาจากความสนใจเอาใจใส่ของครูบาอาจารย์ ตลอดจนความรู้ความสามารถของผู้เรียนที่สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนได้รับการยอมรับจากสังคมและชุมชน ส่วนงานด้านอาคารสถานที่ มีความพึงพอใจเฉลี่ยในระดับปานกลาง โดยข้อที่มีความพึงพอใจมากที่สุด คือ ความเป็นสัดส่วนของอาคารสถานที่ในบริเวณโรงเรียน

สุวาวโรจน์ จันลา^{๘๐} ได้ศึกษาสภาพการจัดสิ่งแวดล้อมโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้ว เขต ๑ สรุปว่าสภาพแวดล้อมด้านอาคารสถานที่ของโรงเรียนเป็นปัจจัยที่สำคัญปัจจัยหนึ่งที่ช่วยเสริมสร้างให้ผู้เรียน เกิดความเจริญงอกงามได้อย่างมาก โดยเฉพาะที่ส่วนที่เกี่ยวกับอาคารเรียน อาคารประกอบ สถานที่ บริเวณ รวมทั้งบุคคลและวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวผู้เรียน ซึ่งมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมและการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียน ด้านการจัดการเรียนรู้ ที่พบว่าส่งผลให้การจัดการศึกษาสำเร็จตามเป้าประสงค์ ได้แก่ การจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อม โดยการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม นักเรียนมีอิสระในการทำงานที่ได้รับมอบหมาย นักเรียนมีส่วนร่วมกิจกรรมทางวิชาการมีการจัดการเรียนรู้ โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ด้านการบริหาร การให้โอกาสบุคลากรได้เสนอแนวคิดในการพัฒนาสภาพการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน ส่งเสริมการทำงานร่วมกันเป็นทีม มีการจัดกิจกรรมพบปะสังสรรค์ระหว่าง บุคลากรทำให้สภาพแวดล้อมในการทำงานดีขึ้น

^{๘๐} สุธาวรินทร์ บุญเกิด, “ความพึงพอใจที่มีต่อสภาพแวดล้อมทางการเรียนของนักเรียนโรงเรียนบ้านคลองยายอินทร์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้ว เขต ๑” , วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา), ๒๕๕๐. หน้า ก

^{๘๐} สุวาวโรจน์ จันลา, “สภาพการจัดสิ่งแวดล้อมโรงเรียนประถมศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้ว เขต ๑”, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต , (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา), ๒๕๕๗. หน้า ก

อรุณชัย กัณทภา^{๑๙} ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอชะอำ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต ๒” ผลการวิจัยพบว่า การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอชะอำ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต ๒ ทั้ง ๓ ด้าน โดยรวม ครูมีความคิดเห็น อยู่ในระดับมาก เมื่อจัดลำดับ ความสำคัญในแต่ละด้านได้ดังนี้ คือ การจัดสภาพแวดล้อมทางด้านวิชาการ การจัดสภาพแวดล้อมทางด้านการบริหารจัดการ และการจัดสภาพแวดล้อมทางด้านกายภาพ ตามลำดับ ส่วนผลการทดสอบสมมติฐานเพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูต่อการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอชะอำ เขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต ๒ จำแนกตามสถานภาพของครู พบว่า ครูที่มีเพศและอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดสภาพแวดล้อม ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ครูที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดสภาพแวดล้อม ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ครูที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัด สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ และ ครูที่มีประสบการณ์การอบรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ไม่แตกต่างกัน

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องสรุปได้ว่า การจัดการการศึกษาในโรงเรียนต้องคำนึงถึงผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโรงเรียนหรือผู้ได้รับประโยชน์โดยตรงจากการจัดการการศึกษา อันได้แก่ ผู้บริหาร ครู-อาจารย์ บุคลากร นักเรียน และผู้ปกครอง ให้ได้รับความพึงพอใจในการดำเนินการด้านต่าง ๆ ให้มากที่สุด โดยการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนให้เหมาะสม ทั้งในด้านอาคารสถานที่ ด้านการจัดการเรียนรู้ ด้านการบริหาร เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้มีการ พัฒนาความรู้ความสามารถ ของบุคลากรทางการศึกษาตลอดจนผู้เรียนได้อย่างเต็มศักยภาพ ส่งผลให้การจัดการศึกษาสำเร็จสมประสงค์ รวมถึงการส่งเสริมการทำงานเป็นทีม การใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด คุ่มค่า และเกิดประโยชน์สูงสุด

^{๑๙} อรุณชัย กัณทภา, “ การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอชะอำ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต ๒”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต), ๒๕๕๑. หน้า ก